

ЧОМУ УКРАЇНІ ЗАГРОЖУЄ
ЛЮМПЕНІЗАЦІЯ РЕГІОНІВ

ЯК ГЕНЕРАЛИ І ЧИНОВНИКИ
НАЖИВАЮТЬСЯ НА СОЛДАТСЬКИХ ПАЙКАХ

ЧИ ПОКЛАДЕ КРАЙ АНОНІМНОСТІ В
ІНТЕРНЕТІ НОВА ПОСЛУГА ВІД FACEBOOK

Тиждень

у к р www.tyzhden.ua

ПІНТУ ТЕЙШЕЙРА
ПРО ЯКІСТЬ
РЕФОРМ
В УКРАЇНІ

№ 14 (179) 8-14 КВІТНЯ 2011 р.

РЕФОР-Р-РМИ! РЕФОР-Р-РМИ! РЕФОР-Р-РМИ!

SHOW MUST GO ON

The
Economist

Featuring selected content
from The Economist

ISSN 1996-1561

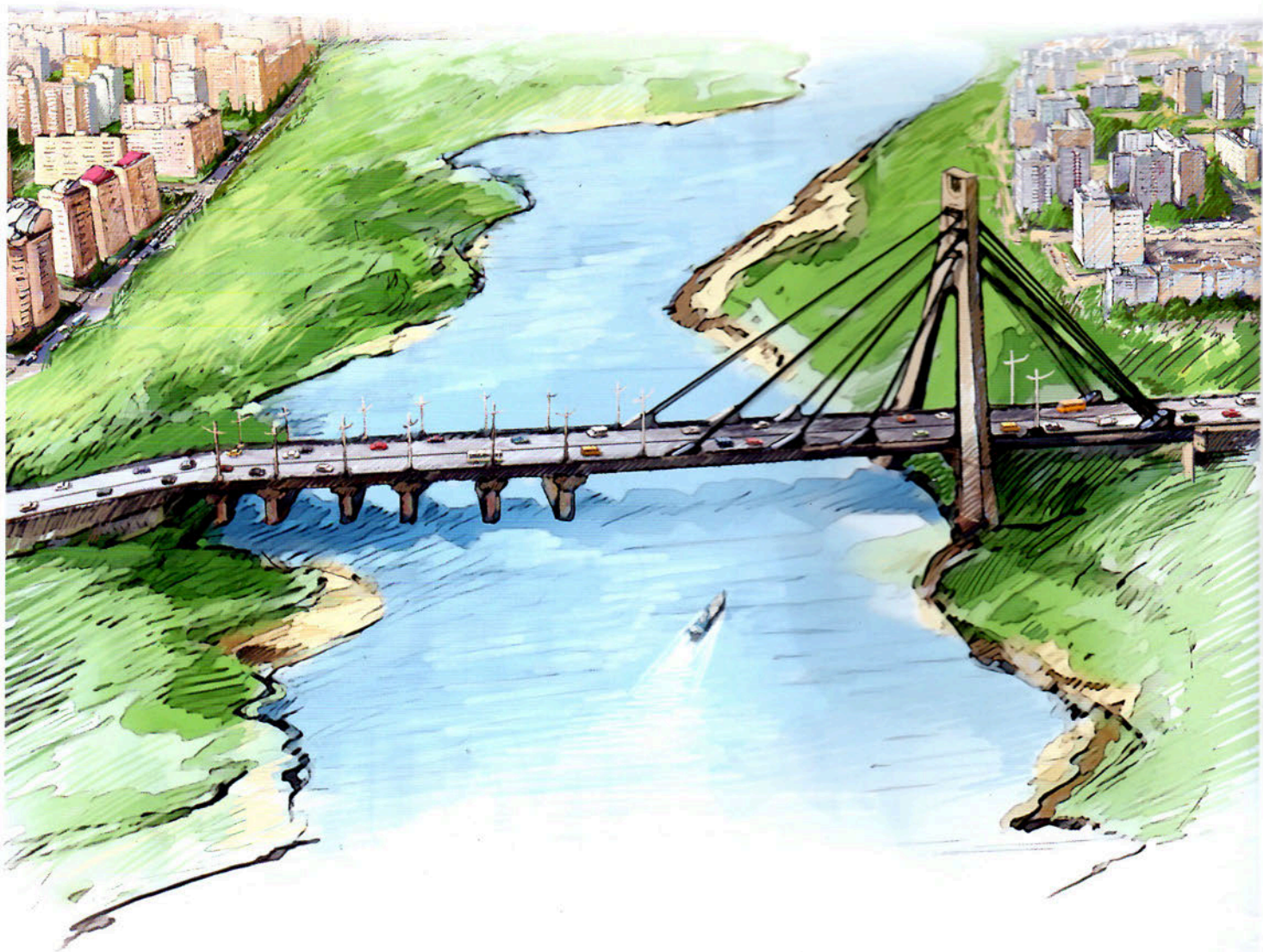

9 771996 156002

14 >

Є РЕЧІ, ЯКІ
НАС ОБ'ЄДНУЮТЬ

ukr.net
це – мій інтернет!

Фото тижня
Останній бункер Ібабто

4 Афганські виклики
Вибухова реакція ісламистів на спалення Корану в США неабияк загострює ситуацію в мусульманському світі

6 Назарбаєв назавжди
70-річний президент, який править Казахстаном від 1990-го, може не турбуватися про оформлення своїх владних повноважень аж до 2018-го

8

ВПРИТУЛ

Contra naturam
Чому природа влади й реформи – речі несумісні

10

Фасад і зміст
Тиждень зібрав «реформаторські» обіцянки, що перекочують з одного програмного піар-документа влади в інший, і з'ясував, як вони виконуються

12

Імітації замість інновацій
Як влада створює враження реформ

16

Подолати нерівність
Чому економічні перетворення неможливі без зміни системи держуправління та відносин центр – регіони

18

...плюс люмпенізація всієї країни?
Чому Україні загрожує деградація регіонів

22

Валерій Боровик
про рішення влади збути 25% акцій Нафтогазу

28

Картопля в мундирі
Як генерали й чиновники наживаються на солдатських пайках

30

ЄС чекає на прогрес
Посол Євросоюзу в Україні Жозе Мануел Пінту Тейшейра про якість вітчизняних реформ

34

Союз-інвалід
Як слабкість національних лідерів паралізує процес ухвалення рішень у Європейському Союзі

38

Великий «стрибок» по-білоруськи
Чим закінчилася спроба «бацьки» швидко збагатити земляків

42

Тролінг для душі
Чи загрожує інтернет-користувачам утрата анонімності

43

Історія німецької перемоги
Тиждень аналізує об'єктивні причини феномена повоєнного переродження Німеччини

44

Владика Галицький
Чим українці мають завдячувати Андрееві Шептицькому

48

Оксана Пахльовська
про горизонти темряви

52

НАВІГАТОР

Костянтин Скоркін
про «патріотів Луганщини»

54

Французька весна-2011
Мистецтво Франції у розмаїтті стилів і жанрів побачать Дніпропетровськ, Львів, Одеса, Харків та Донецьк

56

Мегахутір індустрії
Чим дивує Кривий Ріг

62

Тиждень

№14 (179) 8–14.04.2011
Засновник ЕСЕМ Медіа ТМБХ
Видавець ТОВ «Український Тиждень»
Головний редактор Сергій Литвиненко
Заступники головного редактора Ростислав Павленко, Наталія Петринська
Оглядачі Юрій Макаров, Дмитро Вовнянко, Андрій Дуда
Редактори Жанна Безп'ячук, Дмитро Губенко, Вячеслав Дарпінянц, Роман Кабачій, Дмитро Крапивенко, Ігор Кручук, Андрій Лаврик

Журналісти Богдан Буткевич, Інна Завгородня, Олександр Михельсон, Аліна Пастухова, Олена Чекан
Відповідальний секретар Віталій Столига
Арт-директор Андрій Ермоленко
Дизайнери Ганна Єрмакова, Тимофій Молодчиків
Художник Павло Ніц
Більд-редакція Олександр Чекменєв, Валентина Бутенко
Фотограф Андрій Ломакін
Кольорокоректор Олена Шовкопляс
Літературні редактори Юрій Бедрик, Лариса Мінченко, Марина Петрова
Коректори Росіна Ларіна, Ірина Павленко

Генеральний директор Микола Шейко
Фінансовий директор Андрій Решетник
Директор зі збуту Олександр Грищенко
Директор з реклами Олена Андреева
e-mail: andreeva@ut.net.ua
тел.: 067 407-10-89
Відділ промо та маркетингу Ганна Кашейда
Голова редакційної ради Роман Цуприк
Видається з 2.11.2007 р.
Свідоцтво про державну реєстрацію КВ №13005-1889Р від 13.08.2007 р.
Адреса для листування 03067, Київ, а/с №2
Адреса редакції та видавця 03067, Київ, Машинобудівна, 37

E-mail: office@ut.net.ua.
Тел.: (044) 351-13-00
Друк ТОВ «НОВИЙ ДРУК», Київ, вул. Магнітогорська, 1
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК №1447 від 28.07.2003 р.
№ зам. 113973
Наклад 41 500
Номер підписано до друку 6.04.2011 р.
Виходить щоп'ятниці.
Розповсюджується в роздрібній торгівлі та за передплатою.
Ціна договірна. Передплатний індекс 99319

© Український тиждень. Редакція залишає за собою право на літредування надісланих матеріалів без угодження з автором. Рукописи не повертаються й не рецензуються. Редакція може не поділяти думку авторів. За зміст рекламних матеріалів та листів, надісланих читачами, редакція відповідальності не несе

Матеріали, позначені літерою «Р», під рубрикою «Трибуна» та на сірому тлі, публікуються на комерційній основі

Останній бу

Прогнози скептиків справдилися: українські миротворці у Кот-д'Івуарі опинилися в самому пеклі – поствирорче протистояння у цій африканській країні обернулося кривавим воєнним конфліктом. Перебувати поза ним уже неможливо: наші військові льотчики беруть участь у бойових діях під командуванням ООН і змушені застосовувати зброю проти військ экс-президента Лорана Гбаґбо.

Новообраний глава держави Аласан Уаттара, якого підтримують Франція та миротворці, упевнено наступає і вже контролює більшу частину країни. Його опонент Лоран Гбаґбо сидить у своєму бункері, його боронять вірні війська, котрих, за даними спостерігачів, стає дедалі менше, як і шансів утриматися при владі.

Фото: AP, REUTERS

Нкер Ґбарґбо

31 березня

У Києві відкрили міст Кирпи

1 квітня

Напад релігійних фанатиків на місію ООН в Афганістані. Загибло понад десять осіб, зокрема семеро працівників місії

2 квітня

На Хмельниччині вбили бізнесмена, депутата облради від «Батьківщини» Адама Яхієва

Афганські виклики

Автор:
Дмитро
Губенко

Серед прихильників практично будь-якої політичної чи релігійної течії можна знайти неадекватних фанатиків, готових будь-що демонструвати свої переконання. Часто, однак, власними діями вони лише шкодять своїй вірі, а їхня справжня мотивація щонайменше підозріла. Яскравим прикладом такого типу є Террі Джонс – пастор нечисленної позаконфесійної церкви у Флориді, самопризна-

чений борець із радикальним ісламізмом, одержимий ідеєю фікс спалити священну книгу мусульман – Коран.

Спалення він планував здійснити ще торік, 9 вересня, однак американській громадськості на чолі з президентом Бараком Обамою вдалося відмовити пастора від провокації. Навіть нереалізовані наміри Джонса тоді спричинили масові демонстрації в Афганістані та Індонезії. Коли ж 21 бе-

Тиждень
в історії

8 квітня 1935 року

У СРСР кримінальна відповідальність поширена на дітей віком від 12 років, які тепер можуть бути засуджені до страти

9 квітня 1966 року

Ватикан скасував Індекс заборонених книг, що проіснував понад чотири століття

10 квітня 1881 року

Народився В'ячеслав Прокопович, педагог, історик, публіцист, голова Ради народних міністрів Директорії УНР

3 КВІТНЯ

У Сомалі з'явилася нова самопроголошена держава – Азанія

4 КВІТНЯ

Франція і ООН розпочали воєнну операцію в Кот-д'Івуарі

5 КВІТНЯ

Український десантний корабель «Костянтин Ольшанський» евакуював із Триполі 193 людей, 85 з них – українці

6 КВІТНЯ

Біля берегів Італії затонуло судно з біженцями з Африки, 20 людей загинули

резня пастор усе ж таки публічно спалив Коран, провівши над ним «показовий суд», Афганістан цілком прогнозовано вибухнув. У місті Мазарі-Шариф розлючений натовп напав на представництво ООН, загинуло понад десять осіб, зокрема семеро іноземців. Ще дев'ятеро людей стали жертвами зіткнень поліції з мітингувальниками у Кандагарі. Як і у випадку з карикатурним скандалом (2005 року данська газета Jyllands-Posten опублікувала карикатури на пророка Мухаммеда, що стало причиною протестів мусульман), хвилі обурення почали поширюватися мусульманським світом. Пакистанські екстремісти вже призначили винагороду за голову Джонса.

Дії Джонса і вибухова реакція на них ісламістів неабияк загострюють ситуацію в мусульманському світі. З цього вже користуються сили обох боків барикад, зацікавлені у посиленні конфронтації між християнським світом та світом ісламу. Спрямувати гнів народних мас у релігійне русло вигідно тим близькосхідним режимам, які все ще опираються арабській «весні народів». Пастор-піроман виконав свою стару обіцянку саме тоді, коли Захід втрутився у сутичку між силами лівійського диктатора Муамара Каддафі та повстанцями.

Водночас вчинок Джонса може вплинути на ухвалення рішення щодо операції НАТО в Афганістані. На 2011 рік адміністрація Обами запланувала виведення військ із цієї країни. Військові та політичні аналітики застерігають, що відхід американців може призвести до поновлення громадянської війни, і країна ризикує не просто повернутися в стан 2001 року – території, контрольованої талібами, – а впасти у прірву гуманітарної катастрофи. Масові заворушення, напад на місію ООН у відповідь на дії американського пастора можуть змінити громадську думку в США і збільшити кількість противників виведення військ.

Барак Обама засудив і дії Джонса, і безчинства протестувальників. Однак його адміністрація має прийняти низку непростих рішень щодо Близького Сходу в умовах, коли події в регіоні блискавично змінюються, і навіть свідомі спроби залишитися поза конфліктом (як із рішенням щодо припинення участі США у бойових діях у Лівії) можуть не врятувати від необхідності реагувати на виклики. Тим більше, якщо вони переносяться на їхню територію і спільно з ісламськими екстремістами ситуацію загострюють екстремісти християнські.

Чиновників переназвали

5 квітня суттєвих кадрових змін зазнали органи, які безпосередньо допомагають главі держави виконувати повноваження: Адміністрація президента й апарат Ради національної безпеки і оборони. Штат останньої скорочено майже на 50%, із семи заступників секретаря РНБОУ залишилося троє. З Адміністрацією президента все не так прямолінійно. Граничну кількість працівників тут не зменшено, а навіть збільшено до 90 осіб. Але заступників у керівника Адміністрації поменшало: посади зберегли Ірина Акімова, Станіслав Скубашевський і Олег Рафальський. Решта має задовольнитися статусом «радник – керівник управління».

Кадрові перестановки більше нагадують спробу обмежити вплив деяких осіб на Януковича. Приміром, Ганна Герман, яка стала радником президента – керівником управління з гуманітарних та загальнополітичних питань, раніше контролювала відразу чотири структури АП: управління з питань комунікацій, прес-службу президента, управління з підготовки виступів президента та з гуманітарних і загальнополітичних питань. Тепер повноважень, а отже, і впливу у неї поменшає.

Союз за газ?

18-й раунд переговорів України та ЄС щодо угоди про асоціацію і зони вільної торгівлі, який відбувся у Брюсселі, не дав результатів. Уже зрозуміло, що сторони не закінчать роботу над угодою до червня, як було плановано торік. Європейці підозрюють, що Київ веде подвійну гру, домовляючись паралельно з Москвою про вступ до Митного союзу (МС). Ці здогади підтвердила заява уповноваженого уряду України зі співробітництва з РФ, країнами СНД і ЄвразЕС Валерія Мунтіяна про те, що вже в липні наша держава може приєднатися до МС. В обмін Київ може зажадати від Москви зниження ціни на газ. Відомо, що прем'єр Микола Азаров доручив першому віце-прем'єру Андрієві Ключеву «запропонувати (Росії. – Ред.) додаткові аргументи, щоб переглянути угоду про постачання газу з РФ». Якщо такі прогнози справдяться й Київ рухатиметься до спілки з Москвою, на зближенні з ЄС можна буде ставити хрест. Заодно Україна сповна скуштує всіх проблем, які виникли між членами МС через намагання РФ забезпечити безумовну перевагу своїм виробникам.

ФОТО: REUTERS, ОЛЕКСАНДР ЧЕРМЕНЬОВ

11 квітня 1936 року

Народилася Івонка Сурвіла, білоруська еміграційна діячка, голова Ради БНР у вигнанні

12 квітня 1961 року

Перший вдалий політ людини в космос. Корабель Восток-1, пілотований Юрієм Гагарінін, облетів Землю

13 квітня 1941 року

СРСР та Японія підписали Пакт про ненапад

14 квітня 1871 року

Заснування першого парламенту в Німеччині – рейхстагу

На 43%

зросли за рік ціни на овочі та фрукти в Україні

34 тис. грн

Такий штраф хоче встановити Сергій Тігіпко для роботодавців, які нелегально наймають працівників

\$300 млн

готові інвестувати іноземні компанії в аграрний сектор регіонів, постраждалих від Чорнобильської катастрофи

5 ОБЛИЧ

ПЕТРО ПОРОШЕНКО
ПОСИЛЮЄ ВПЛИВ

У медіа-колах говорять, що саме йому американиць Джед Санден продав холдинг KP Media (журнал «Корреспондент», сайти bigmir.net і korrespondent.net).

МАРИНА СТАВНІЙЧУК
ЗНОВУ З ПРЕЗИДЕНТОМ

Ще один колишній соратник Ющенка спокусився владою. Ставнійчук кілька днів пропрацювала заступницею глави АП, а потім її понизили до керівника управління.

ВІКТОРІЯ ЛІСНИЧА
ПЕРЕПЛУТАЛА

Заступник міністра культури назвала відомого прозаїка Олеся Гончара «українським поетом».

ДІРАР АБУ-СІСІ
СІДІТИМЕ

Викраденому в Україні палестинцю висунули звинувачення в Ізраїлі. Є версії, що інженер розробляв ракети під орудою українських вчених.

БАРАК ОБАМА
ЙДЕ У ПРЕЗИДЕНТИ

Чинний президент США офіційно оголосив, що балотуватиметься на другий термін.

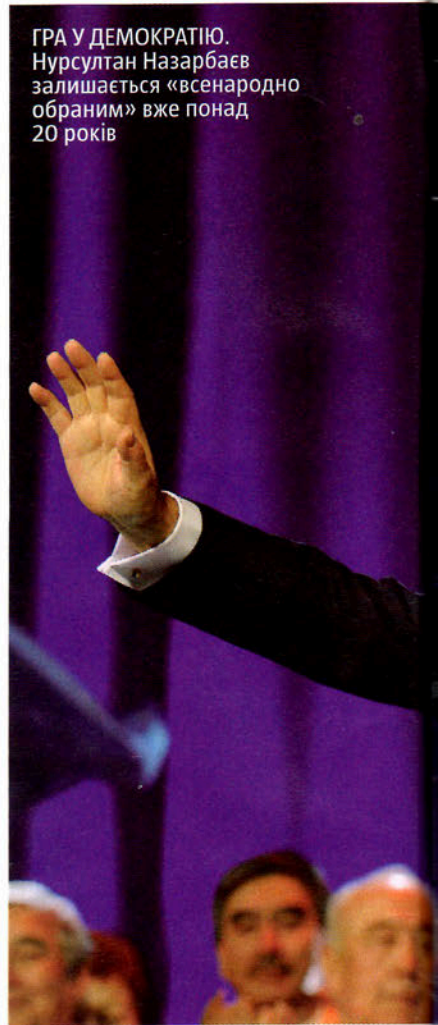

КАЗАХСТАН

Назарбаєв
назавжди

Чинний казахський президент Нурсултан Назарбаєв здобув прогнозовану «незаперечну» перемогу на позачергових виборах. За офіційними даними, з квітня за нього віддали свої голоси 95,5% виборців, явка становила 90%. Західні спостерігачі відзначили низку порушень, проте жорсткої реакції Заходу не буде – сваритися з Казахстаном не наважаться: країна є зразком стабільності у вибухонебезпечному регіоні, до того ж це потужний експортер енергоресурсів, який залучив інвестиції багатьох транснаціональних компаній. Три конкуренти Назарбаєва під час передвиборчої кампанії заявляли, що не розраховують на перемогу. Реальна опозиція перегони бойкотувала. Тепер 70-річний лідер, який править Казахстаном з 1990-го, може не турбуватися про оформлення своїх владних повноважень аж до 2018-го. Виступаючи в січні з щорічним посланням до народу, він заявив, що готовий працювати на посаді доти, доки йому дозволить здоров'я. Ще раніше, у грудні 2010-го, парламент країни пропонував провести референдум і винести на нього питання про зміни до Конституції, що передбачали можливість продовження президентських повноважень Назарбаєва до грудня 2020 року. Однак в Астані зрештою обрали «демократичніший» спосіб: президент призначив дострокові вибори.

ГРА У ДЕМОКРАТІЮ. Нурсултан Назарбаєв залишається «всенародно обраним» вже понад 20 років

РЕЙТИНГ

Антипрезидентська столиця

Незважаючи на повне заволодіння Києвом і активне будівництво «потьомкінських сіл» (таврують Черновецького і К°, з помпою відкривають нові мости, станції метро, будують продуктові ринки), влада й особисто батько «покращення життя вже сьогодні» не мають підтримки киян.

Кому довіряють кияни

73%

пасовищ на Рівненщині заражені радіацією. Вміст чорнобильського цезію в овочах у цьому регіоні перевищує норму шестеро

У 115 разів

перевищено норму вмісту радіоактивних речовин у грибах на Житомирщині – Greenpeace

Юлія Тимошенко – 22,6%   **Проти всіх – 14,1%**
Арсеній Яценюк – 13,5%   **Не визначилися – 11,1%**
Сергій Тігіпко – 12,4%
Віктор Янукович – 12,1%
 Анатолій Гриценко – 6,4%
 Олег Тягнибок – 3,3%
 Володимир Литвин – 1,9%
 Петро Симоненко – 1,9%
 Віктор Ющенко – 0,7%

За даними Українського демократичного клубу

КОРОТКО

Лобіюватимуть Україну

У Європарламенті незабаром може з'явитися група «Друзі України». Про це повідомив депутат Європарламенту від Польщі Павел Залевський. Мета – підтримати євроінтеграцію нашої країни. До групи, за попередніми оцінками, можуть увійти 25 депутатів.

Черга до ГПУ

ГПУ почала допитувати високопосадовців часів Кучми. У Генпрокуратурі вже побували Віктор Медведчук і Євген Марчук. Список свідків у справі Гонгадзе, ймовірно, поповнюватиметься і далі.

Львів не почервоніє

Львівська облрада заборонила вивішувати 9 Травня червоні пропори на території області. Раніше влада Житомирщини, Одеси та Севастополя ухвалила рішення про розміщення «прапорів Перемоги» на вулицях міст. Місцеві чиновники не на диктофон зізнаються, що відповідна вказівка надійшла з Києва.

Міграційна суворість

Україна збільшила перелік причин для депортації мігрантів. Зокрема, іноземців, які прибули на навчання або роботу і не з'явилися у виші чи на робочому місці, вислатимуть з нашої країни. Зменшилися й терміни депортації – з 30 діб до 5.

Банки заслабли

Аналітики міжнародної рейтингової агенції Standard&Poors вважають українську банківську систему однією з найслабших у світі. Причини – високі кредитні ризики та низька якість активів.

Бензин дорожчатиме

У першій половині квітня літр найпопулярнішої марки бензину А-95 може подорожчати на 15 коп. Водночас якість пального за галопом цін не встигає – за даними Держспоживстандарту, 50% дизпального і 30% бензину є неякісними.

Нафта зникає

За оцінками експертів британського банку HSBC, у світі залишилося нафти не більше ніж на 50 років. Боротьба за подальший розподіл родовищ, за оцінками аналітиків, супроводжуватиметься зростанням насильства.

ЖЖ в облозі

Протягом тижня популярний блогсервіс Livejournal.com зазнав трьох потужних хакерських атак. Головною ціллю атаки, як повідомила Лабораторія Касперського, був інтернет-щоденник популярного опозиційного російського блогера Навального.

ФОТО: УКРІНФОРМ, REUTERS, ОЛЕКСАНДР ЧЕРКЕНЬОВ, ІНФОГРАФІКА: ПАВЛО НІЦ

Contra naturam

Керівництво держави зосередило у своїх руках повноваження, достатні для проведення будь-яких реформ. Але природа відносин у владі веде до зволікання зі змінами чи до викривлення їхньої суті

Автори:
Дмитро
Калинчук,
Ростислав
Павленко

Раз на кілька місяців відбувається бучне дійство із залученням закордонних експертів, журналістів: у фешенебельних приміщеннях керівництво держави виголошує чергову порцію обіцянок. При цьому вони є переспівом озвучених на попередній презентації. Прогрес у провадженні реформ неважливий

На жаль, влада здебільшого дивує міжнародну спільноту і власних громадян кількістю запропонованих перетворень (прем'єр Азаров навіть наводить їхню численність як аргумент у дискусії), забуваючи, що 18 чи 20 таких «пріоритетів» означає їхню банальну відсутність.

СПРАВЖНИЙ ЗМІСТ

Якщо відкинути порожні гасла, у сухому залишку побачимо мету, яку насправді ставлять перед собою натхненники і реалізатори змін в Україні. По-перше, це тотальна економія бюджетних коштів. По-друге, «відродження економічного зростання». Залишаються, щоправда, ще тези про добробут, зарплати-пенсії. Але їх згадують радше як певний ритуал; до того ж стверджується, що підвищення тих виплат може відбуватися коли-небудь потім.

Якщо перекласти з політичної новомови людською, це означає урізання «зайвих» видатків держави (водночас витрати на утримання самої влади, а також репресивно-каральної системи лише зростають) і створення максимально комфортних умов для ведення «свого» бізнесу. Останнє передбачає полегшення податкового тягаря, переведення в ручний режим роздачі пільг і привілеїв, знищення бар'єрів для відпливу капіталів за кордон. Такий підхід застосовують у перерозподілі витрат державного бюджету і в наданні Кабміну широких повноважень, які дають змогу ухвалювати економічні рішення без участі парламенту (зокрема, й тих, що стосуються пільг і привілеїв «своїм», а також розподілу соціальної допо-

моги). На це спрямовані так звані реформи – і ті, що «в процесі», і ті, що перебувають на етапі реалізації.

Неодноразово доведено, що новий ПК сприяє великому бізнесу і податковим органам, а для малого і середнього, опори незалежно мислячого середнього класу, створює своєрідне гетто, унеможливаючи співпрацю з реальною економікою (див. стор 12).

Пенсійна реформа мала би розпочатися з підвищення пенсійного віку – і лише колиш, можливо, це приведе до збільшення пенсій. Адміністративна ж звелася до рокировок у владній вертикалі – зі зростанням витрат на держслужбу та, цілком імовірно, ще більшою плутаниною в ухваленні рішень (що створює додаткові можливості для корупційних дій чиновників – див. стор. 14). Ринок землі, здається, буде запущено так, що з цього матимуть найбільший зиск латифундисти (див. стор. 13).

Далі можна довго сперечатися щодо якості тих чи інших реформаторських знахідок, як це полюбляють глашатаї влади на кшталт Сергія Тігіпка. Будь-які вдалі законодавчі норми, якщо вони вміщені у заздалегідь несприятливий для вільного розвитку економіки і суспільства контекст, не спрацюють.

У цьому, власне, головна проблема реформаторів: вони намагаються реформувати, не реформуючи. Тобто прагнуть за допомогою різних нововведень збільшити надходження від економіки і водночас залишити недоторканою саму систему відносин, базовану на корупції, упередженому та вибірково ставленні до різних гравців і зорієнтовану більше на виведення капіталів за кор-

дон, аніж на модернізацію виробництва, системні внутрішні інвестиції, планування регіонального розвитку чи підвищення соціальних стандартів.

Простіше кажучи, система, заснована на дерибані та конвертації владних повноважень в економічний зиск, не спроможна проводити реформи, покликані знижити підвалини цього дерибану. Адже системні економічні зміни передбачали б якраз те, що покладе край винятковому становищу влади і не дозволить вести неконтрольований масовий «розпил».

СТАБІЛЬНІСТЬ ПРОТИ РЕФОРМ

Розвинені країни мають рецепт успіху: і в часи повоєнної відбудови, і під час подолання енергетичної кризи, і, зокрема, нинішньої вони спираються на вивільнення енергії та ініціативи людей, сприяють створенню робочих місць, забезпечують рівні умови на ринках, спрощують доступ до капіталів, підтримують перспективні розробки (див. стор. 44). Складається враження, що такі зміни влада мала б проводити *contra naturam* – усупереч власній природі, що різко знижує шанси на успіх реформ.

Нововведення, однак, конче потрібні. Але якщо влада нині їх провести не може, то який вихід? Теоретично правильний і єдино можливий у демократичному суспільстві вихід пов'язаний із тиском опозиції, яка спирається на організацію громадян і взаємодіє з групами інтересів (профспілками, об'єднаннями підприємців тощо). Однак опозиція виявилася надто слабкою. Тези про те, що «добре, що вона взагалі збереглася під тиском репресій» – це казочки для легковірних. Це самозаспокоєння для слабких і приречених на поразку. Провідні країни світу чітко провели українській владі межу репресій, яку вона не може перейти, а бізнес можновладців надто залежить від ставлення до нього на ринках збуту, щоби ігнорувати справді серйозні попередження. Росії така кількість металу, хімії та збіжжя не потрібна – сама б'ється за зо-

внішні ринки (зокрема, і проти українських олігархів).

Тож ніби настає золотий час для опозиції: реформи не йдуть чи лише погіршують ситуацію, рівень довіри до влади падає навіть у її базових регіонах – вперед, до роботи! Але це вимагає волі та організації, чого нинішня опозиція не виявляє. Вона невиразна, безпорадна і не зрозуміла виборцю. Про таку опозицію владі можна було лише мріяти.

Певні надії покладаються на стихійний протест і «лідерів хвилі». Це те, чого влада якщо не боїться, то серйозно остерігається. Принаймні йде назустріч вимогам. Якби тиск був постійним, можливо, він підштовхнув би еволюцію в самій владі й посилив тих її представників, які свідомі невідворотності реформ. Однак, по-перше, для появи таких лідерів потрібен збіг надто багатьох сприятливих обставин. По-друге, масові протести самі потребують організації, а люд-

СИСТЕМА, ЗАСНОВАНА НА «ДЕРИБАНІ», НЕ ЗМОЖЕ ПРОВЕСТИ РЕФОРМ, ЯКІ ЙОГО ЗНИЩАТЬ

ську, фінансову і ресурсну базу для цього влада системно нищить. Тим більше що опозиція виступити стороною, яка б організувала, не здатна. Тож громадяни здебільшого вдаються до самозахисту: трудової міграції, підробітків тощо.

Залишаються сподівання на конфлікт усередині влади, який пророкують від початку панування регіоналів і який досі не винесений за межі владних коридорів.

Ось така «стабільність проти реформ». Допоки описані тенденції лишаються незмінними, сподіватися на системні перетворення в Україні марно. Вони суперечать самій природі чинної влади. Однак така «стабільність» означає стагнацію, яка послаблює і країну, і саму владу. Тому у можновладців невеликий вибір: або зберігати все як є, а згодом гасити пожежу, яка може спалахнути швидше, ніж думає влада, або зважитися на реальні реформи, – які змінять звичний стан речей. ■

РЕКЛАМА ПЛАНІВ

Жовтень 2009 року. Віктор Янукович представив передвиборчу програму «Україна для людей», у якій обіцяв провести радикальні економічні реформи та покращити соціальні стандарти.

2 червня 2010 року. Президент Янукович під час другого засідання Комітету економічних реформ при президенті України презентував Програму економічних реформ України на 2010–2014 роки. Визначено 18 напрямів, за кожним із яких заплановано ухвалення низки законів.

3 червня Янукович у палаці «Україна» виголосив основні положення згаданої Програми. У телезверненні до народу в цей день він заявив, що з'явився шанс «почати будувати Україну для людей, а не для влади».

2 листопада 2010 року.

У п'ятизірковому готелі InterContinental під головуванням Януковича відбулося розширене засідання робочої групи «Національні проекти» Комітету з економічних реформ, на якому представлено чотири напрями «національних проектів» для залучення інвестицій: «Нова енергія», «Нова якість життя», «Нова інфраструктура» та «Олімпійська надія-2022».

11 березня 2011 року. На пресконференції під назвою «Реформи для кращого життя» прем'єр-міністр Микола Азаров заявив, що «уряду вдалося розв'язати більшість проблем розвитку національної економіки», і назвав вісім пріоритетів на 2011 рік: покращення інвестиційного клімату; сприяння розвитку підприємництва; розвиток сільськогосподарства; проведення земельної реформи; реформування систем пенсійного страхування, соціальної підтримки, медичного обслуговування, освіти; модернізація та впровадження енергетичної стратегії України; завершення реформування органів центральної виконавчої влади.

29 березня 2011 року. У готелі InterContinental відбувся бізнес-форум «Український саміт», організований The Economist Group. Перший заступник глави Адміністрації президента Ірина Акімова анонсувала скасування мораторію на продаж землі для українців та іноземців з 1 січня 2012-го, ухвалення закону про держборг, створення в першому півріччі 2011-го єдиного депозитарію цінних паперів, поділ шахт на перспективні й збиткові та інші реформи відповідно до раніше оголошуваних планів. Віце-прем'єр-міністр Сергій Тігіпко повторив тези про необхідність пенсійної реформи, зменшення дефіциту державних фінансів і анонсував три законопроекти щодо детінізації доходів, а згодом п'ятишість законів щодо держзакупівель у монопольних галузях.

Фасад і зміст

Тиждень зібрав обіцянки щодо реформ, які перекочують з одного піар-документа влади в інший, і з'ясував, як вони виконуються

Автор:
Аліна Пастухова

ПОДАТКОВА РЕФОРМА

Проголошена мета

Спростити податкову систему, зокрема адміністрування, знизити ставки оподаткування.

Результат

З 1 січня набрала чинності ціла низка положень Податкового кодексу. Загалом експерти позитивно оцінюють спроби влади реформувати податкову систему, але при цьому вказують на помилки під час реалізації згаданих планів. У межах реформи скасовано 10 загальнодержавних податків та 10 місцевих податків і зборів. До 2014 року влада обіцяє знизити податок на прибуток з 25% до 16%, ПДВ – з 20% до 17%.

Однак особливістю так званої податкової реформи є перенесення тягара сплати податків з великого бізнесу на плечі споживачів, малий і середній бізнес. Податкові преференції фактично отримують великі компанії, афілійовані з владою. Окрім того, ПК суттєво розширює права податківців під час перевірок (див. *Тиждень*, №46/2010).

Нові правила не вигідні насамперед підприємцям-спрощенцям, які масово згортають свій бізнес. Зокрема, з 1 квітня, згідно зі ст. 139 ПК, юрособам заборонено відносити до витрат видатки на придбання товарів (робіт, послуг) та інших матеріальних і нематеріальних активів у фізичних осіб, що працюють на єдиному податку. Підприємствам у такому разі зі спрощенцями працювати економічно недоцільно. Вони вже почали відмовлятися від їхніх послуг, спрощенці, своєю чергою, – від власної справи. Згідно з офіційними даними, за спрощеною системою нині працюють понад 1 млн підприємців.

СУДОВА РЕФОРМА

Проголошена мета

Незалежність судів, створення системи, що запобігатиме втручанням інших гілок влади в роботу органів правосуддя.

Результат

Європейська комісія «За демократію через право» (Венеціанська комісія) дала негативну оцінку ухваленому за нової влади Закону «Про судоустрій та статус суддів», встановивши, що він зробив судову систему підконтрольною Вищій раді юстиції, більшість членів якої близькі до команди президента, а також обмежив повноваження Верховного Суду, котрий очолює нелояльний до влади Василь Онопенко. У ВР зареєстровано законопроект, що повертає ВСУ частину відібраних повноважень, але при цьому закладає схему, яка дасть змогу провести ротацию його складу та влаштувати в цю інстанцію осіб, лояльних до керівництва держави (див. *Тиждень*, № 13/2011).

ПЕНСІЙНА РЕФОРМА

Проголошена мета

Зменшити дефіцит Пенсійного фонду шляхом запровадження обов'язкового накопичувального пенсійного страхування (внески на особисті рахунки), підвищення пенсійного віку для жінок на п'ять років, збільшення мінімального трудового

стажу для отримання пенсії з 5 до 15 років, обмеження максимального розміру пенсії, скорочення пільг, запровадження єдиного соціального внеску. Представники влади переконують: коли реформу буде реалізовано, накопичувальна система підвищить розмір пенсії. Також влада обіцяє незабаром ухвалити закон про легалізацію зарплат, припинити практику їх виплати в конверті, а відтак збільшити надходження до Пенсійного фонду. Проте, на думку експертів, цю проблему можна вирішити простіше: зменшити навантаження на фонд оплати праці (понад 50%), і в роботодавців відпаде необхідність видавати зарплати в конвертах.

Результат

Наразі пакет змін до пенсійного законодавства не прийнятий, його обговорення відтягується. Адаже законопроект про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи та інші документи, які стосуються соціальної сфери, можуть призвести до протистояння між партіями, що становлять парламентську більшість. Крім того, реалізація пенсійної реформи викличе нову хвилю протестів

(див. *Тиждень*, № 8/2011).

БЮДЖЕТНА РЕФОРМА

Проголошена мета

Створення системи управління державними фінансами, спрямованої на забезпечення сталого економічного зростання й гарантованого виконання державою своїх соціальних зобов'язань за рахунок зниження дефіциту й тем-

пів збільшення держборгу, підвищення ефективності та гнучкості фіскальних видатків, оптимізації управління фінансами.

У 2011 році влада обіцяє ухвалити закон про державний борг, який визначить основні терміни, принципи й механізми управління ним та інструменти державних запозичень, а також закон про держзакупівлі.

Результат

Верховна Рада схвалила нову редакцію Бюджетного кодексу. Проте документ не вирішує всіх проблем. По-перше, він так і не забезпечив децентралізації бюджетної системи. Стаття 29 зараховує 45 видів доходів до державного бюджету. А стаття 64 залишає місцевим бюджетам лише 15 видів доходів, які можна назвати мізерними. Це переважно плата за ліцензії, за реєстрації та інші дрібні місцеві збори й платежі.

По-друге, влада обіцяла, що нова редакція БК сприятиме встановленню гарантованої частки соціальних виплат у структурі бюджетної системи, щоб їхній рівень не залежав від примх політиків. Водночас, згідно з Бюджетним кодексом, розміри державних соціальних гарантій, що визначаються залежно від прожиткового мінімуму, встановлюються відповідними законами, законом про держбюджет та нормативно-правовими актами Кабміну, що дає урядові повноваження ручного управління соціальними гарантіями.

Крім того, на думку експертів, нова схема розподілу бюджетних коштів ускладнює роботу Мінфіну: доведеться замість 700 бюджетів, що існували дотепер, розраховувати 12 тис.

МЕДИЧНА РЕФОРМА

Проголошена мета

Забезпечення рівного й справедливого доступу всіх громадян до медичних послуг належної якості, поліпшення ефективності державного фінансування медичної галузі.

Результат

Жодних рішень. Іще до кінця 2010 року влада обіцяла ухвалити закон про лікувально-профілактичні заклади й медичне обслуговування населення, проте цього досі не зроблено.

У 2011-му – змінити структуру надання медпослуг та їх фінансування. Первинна допомога (послуги дільничного терапевта, сімейна медицина, амбулаторії) оплачуватиметься з міських та районних бюджетів, вторинна (спеціалізована, консультації) і швидка допомога – з обласного, а високоспеціалізована, послуги клінік на базі профільних інститутів – коштом областей і держави. До 2014-го планують перевести всі медичні установи на контрактну систему (тобто платити треба буде за надану послугу, а не за ліжко-місце), розробити єдині тарифи на медпослуги, підготуватися до впровадження обов'язкового медичного страхування. Безкоштовна допомога на другому і третьому рівнях надаватиметься тільки пацієнтам, що звернулися до сімейного лікаря.

Натомість лікарі констатують погіршення ситуації в медицині, особливо в провінції: у містах не вистаєє устаткування та ліків для надання допомоги, у селах бракує самих лікарів. Бракує коштів для забезпечення працездатності швидкої допомоги. Залишається невирішеною проблема низьких зарплат медперсоналу.

ЗЕМЕЛЬНА РЕФОРМА

Проголошена мета

Створити прозорий ринок землі та єдину систему земельного кадастру, залучити інвестиції в сільське господарство та спростити механізми виділення ділянок під будівництво.

Результат

На початку березня Верховна Рада відмовилася продовжити мораторій на продаж землі сільськогосподарського призначення. З 1 січня 2012 року ринок сільськогосподарських земель має бути відкритий для громадян України та іноземців. Протягом 2011-го влада обіцяє вдосконалити законодавчу базу з метою запобігання зловживанням на ринку землі.

Але експерти зазначають, що без урахування інтересів держави земельна реформа може призвести до концентрації чорноземів у руках латифундистів, деградації села, виснаження земель (див. Тижень, № 12/2011).

ОСВІТНЯ РЕФОРМА

Проголошена мета

Підвищення конкурентоспроможності української освіти, інтеграція системи вітчизняної освіти в єдиний європейський освітній простір. Влада обіцяє створити єдиний освітній простір, удосконалити систему управління освітою, поліпшити її якість та забезпечити доступність, а також підвищити ефективність фінансування.

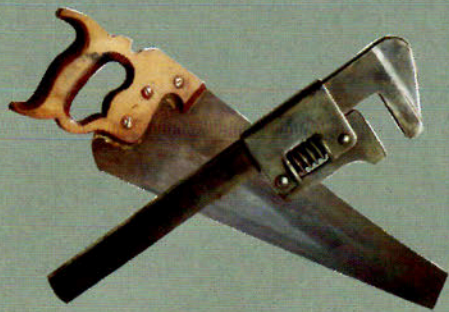
Результат

Поки що особливого прогресу в реалізації задекларованих планів немає. Владна команда просуває законопроект про вищу освіту, який замість обіцяної президентом автономії університетів передбачає цілковитий контроль за вишами з боку Міністерства освіти. Рівень фінансування галузі спричиняє акції протесту в різних регіонах країни. А міністр освіти Дмитро Табачник замість того, щоб виконувати намічений план перетворень, зосередився на русифікації освіти та переписуванні підручників з історії під російський дискурс.

РЕФОРМА ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

Проголошена мета

Забезпечити рентабельність підприємств ЖКГ, створити конкурентне середовище на ринку послуг ЖКГ та поліпшити їхню якість, стимулювати модернізацію. У 2012 році влада обіцяє створити ринок послуг ЖКГ (збільшити кількість об'єднань співвласників багатоквартирних бу-

динків, розвинути приватні ЖЕКи) і залучити в цю галузь приватні компанії, у 2014-му зробити ОСББ обов'язковими.

Результат

Поки що вся реформа зводиться до підвищення плати за комунальні послуги. З квітня тарифи на електроенергію зросли на 15%. Наприкінці опалювального сезону Нафтогаз має намір ще на 26% збільшити ціни на газ для населення.

ВР планує ухвалити Житловий кодекс, який, зокрема, остаточно узаконить пеню за несвоєчасну оплату комунальних послуг і визначить процедуру вимушеного виселення громадян із помешкання. Документ дозволяє примусове переселення наймачів та власників житлових приміщень під час реконструкції мікрорайонів. Так, передбачено, що реалізація інвестпроектів щодо застарілого житлового фонду може здійснюватися з викупом земельних ділянок або без нього. Крім того, відсутність визначення поняття «застарілий житловий фонд» відкриває простір для маніпуляцій із боку влади.

За прогнозами експертів, владі не вдасться реалізувати план зі створення ОСББ: на заваді стоять тяганина під час виділення у власність ОСББ земельних ділянок та проведення першого капітального ремонту за участю колишнього власника будинку, приватизація сторонніми особами належних об'єднанням допоміжних приміщень. Експерти також звертають увагу на загрози, які містить для ОСББ проект нового Житлового кодексу: обов'язкове ліцензування управителів майном. В умовах відсутності сформованого конкурентного ринку комунальних послуг і невизначеності, за якими кваліфікаційними нормами надаватимуться такі ліцензії, це породить корупцію і продаж ліцензій начальникам ЖЕКів та новоспеченим керівним компаніям. Проект Житлового кодексу надає якнайширші повноваження Житлово-комунальній інспекції включно з правом доступу до житлових приміщень. При цьому в законопроекті не передбачені механізми оскарження та притягнення до відповідальності самих інспекторів.

ДЕРЕГУЛЯЦІЯ ТА РОЗВИТОК ПІДПРИЄМНИЦТВА

Проголошена мета

Поліпшення бізнес-клімату, створення сприятливих умов для надходження інвестицій і забезпечення пришвидшеного економічного зростання. Заплановано зменшити кількість видів діяльності та робіт, що потребують отримання дозволів, спростити митні процедури та видачу дозвілних документів, знизити їхню вартість та терміни одержання. Уже створено кілька спеціальних дозвілних центрів, що працюють за принципом єдиного вікна, через які бізнесмени подає заяву і за деякий час отримує всі дозвільні документи. Така система заощаджує час підприємця, мінімізує його контакти з чиновниками, що зменшує корупцію.

Крім того, обіцяють полегшити процес реєстрації юридичних осіб та підвищити відповідальність чиновників, які видають дозвільні документи, задля боротьби з корупцією.

Результат

На практиці, як стверджують представники малого і середнього бізнесу, процедури оформлення документів ускладнилися, а винагороди за їх пришвидшення збільшилися. Особливо це стосується митних органів. (*Тиждень* №3/2011)

АДМІНІСТРАТИВНА РЕФОРМА

Проголошена мета

Побудова ефективної влади, усунення дублювання функцій і повноважень у різних установах, підвищення якості й доступності послуг, які надає держава.

Результат

Відновлено дію редакції Конституції 1996р., повноваження сконцентровано в руках президента. Перебудовуючи під себе виконавчу вертикаль, Янукович реорганізував 14 міністерств у 10 міністерств і 15 відомств. Крім того, реорганізував 21 відомство, створив 9, ліквідував 5, перейменував 2. Кількість заступників голови Адміністрації президента зменшено з дев'яти до трьох, а заступників секретаря РНБО – із семи до трьох. Але при цьому президент збільшив граничну чисельність працівників АП на 90 штатних одиниць (з 424 до 514). Незважаючи на анонсовані скорочення, у держбюджеті-2011 витрати на утримання органів влади підвищено на 27% (див. *Тиждень* №51/2010).

БОРІТЬБА З КОРУПЦІЄЮ

Проголошена мета

Упровадження дієвих механізмів для запобігання виникненню корупції, усунення причин та умов, які її породжують.

Результат

Законопроект № 7487 «Про основи запобігання й протидії корупції в Україні» все ще очікує повторного другого читання у Верховній Раді. Ухвалений 2009 року пакет антикорупційних законів скасовано, при цьому в спосіб, яким скасовано й базовий Закон «Про боротьбу з корупцією» 1995 року. В 2011-му чиновники отримали... право не декларувати доходи й витрати. Представники малого і середнього бізнесу констатують збільшення так званого корупційного податку вдвічі-вчетверо залежно від відомства, в якому вирішується питання. Згідно з рейтингом прозорості Transparency International, за підсумками 2010 року Україна ділить 134-те місце з вісьмома країнами, поміж яких Сьєрра-Леоне, Того і Зімбабве.

Реформи і непорядок

Влада продукує беззаконні закони, так би мовити, здійснює реформи

Нам обіцяли реформи – ми їх отримали. Ще рік тому класик мав рацію: суворість наших законів компенсувалася необов'язковістю їх виконання. Нормативні прогалини та недоліки, перегини на місцях цементувало звичаєве право. Його невід'ємними складовими були хабарі, дахування, подарунки чиновникам, надання пов'язаними з ними структурами платних послуг підприємцям... Усе це та багато чого іншого залишається. Однак різниця відчутна: раніше неформальні стосунки, наприклад, бізнесменів і податківців робили правопорушниками (а іноді й злочинцями) і тих, і інших (само усвідомлення цього обома сторонами створювало основу для соціального консенсусу), а після імплементації Податкового кодексу гіпертрофоване розширення повноважень остаточно розв'язало руки митарям. Вони цілком легально можуть будь-коли і будь-кого перевіряти, арештовувати майно без рішення суду... По суті, у відносинах із податківцями платники тепер винні за визначенням. Сформований роками соціально-економічний status quo підриває сама влада.

Нібито мало б бути зрозуміло, що продуктивна трансформація правової системи держави неможлива без чіткого визначення принципу її побудови. За відсутності відповідного критерію (їхньої сукупності) не вдасться сформулювати мету реформ, виробити стратегію її досягнення, оцінити доцільність та ефективність конкретних ініціатив. «Безпринципне», позбавлене мети реформування перетворює на нагородження хаотичних змін будь-які законодавчі трансформації, навіть здійснені з найкращих міркувань і погоджені з усіма на референдумі.

Українські політики припускаються помилки від самого початку так званого реформування – обіцяючи виборцям рай на землі, або кривлять душею, або самі не усвідомлюють, що призначення світських законів зовсім інше: вони потрібні, щоб життя громадян не перетворилося на пекло. Світське право (на відміну від канонічного) покликане навчити громадян чистити зуби – не більше. Але ж неприпустимими є ситуації, коли нав'язується чистка зубів металевим йоржиком, а незгодні з цим автоматично стають для держави злочинцями, наприклад, платники податків внаслідок імплементації Податкового кодексу.

Повсякденний досвід спілкування з людьми по обидва боки барикад – підприємцями і податківцями, адвокатами й правоохоронцями, виборцями і політиками – дає підстави для невтішного висновку: прогресує деградація самого правопорядку. Такі слова, як «держава», «влада», «закон», є важливими, так би мовити, суспільно визначальними.

Але ж у багатьох вони викликають сміх, роздратування, заздрість, гнів, сум і надзвичайно рідко – почуття поваги. Асоціації з цими словами зазвичай ще гірші. Приміром, чи можна в Україні відшукати правду в судах? Можна: «Адвокат N запропонував судді M хабар у \$10 тис., а адвокат P – \$20 тис. Суддя взяв в останнього \$10 тис. і вирішив... розглянути справу по суті, відповідно до законодавства».

Але ж дискредитація світських законів в Україні починається навіть не в судах, а вже на етапі їх ухвалення. Народні депутати зазвичай не читають документів, за які самі ж голосують, не всі відвідують засідання Верховної Ради... Прийняття постанов із недотриманням парламентського регламенту, бюджетів із порушенням Бюджетного кодексу, конституційних новел із нехтуванням Конституцією – це норма депутатського життя, але чи є це нормою? Всі звикли до того, що закони в Україні пишуть здебільшого «під себе» або «під того хлопця». Але ж раніше йшлося переважно про лобістські ініціативи (податкові пільги власним підприємствам, бюджетні програми для групового освоєння тощо) або про такі, що зачіпали проблематику самоорганізації влади (конституційна реформа). А тепер йдеться про системні речі, які зачіпають інтереси багатьох. Податковий кодекс – такий, аби простіше було збирати податки, без урахування позиції платників. Земельна реформа – така, щоб задешево викупити в селян паї, які нині орендують за безцінь. Пенсійна – така, аби не зачіпати інтересів колишніх чиновників (їх утримання щороку обходиться платникам щонайменше в 40 млрд грн – це лише бюджетні дотації на покриття дефіциту Пенсійного фонду). Яка мораль цих та багатьох інших законів? Чи взагалі є законними

такі норми і пов'язані з ними маніпуляції? Які перспективи такої «влади» з цими «законами», а відтак такої «держави»?

Схоже, за роки незалежності України реформатори звикли ототожнюватися із

владою, наче «міністр», «депутат» – особливі секрети їхніх організацій, а «закон» – беззаперечний результат творчості. Так, хлопці прописали в пенсійній системі, наприклад, що страховий стаж чиновника, який реально пропрацював 30 років, становить 59. Але ж чи означає це, що він є таким від початку свого життя? Хіба жінки народжують начальників департаментів міністерств? Якщо так, то чому б і це не зафіксувати, наприклад, у Сімейному кодексі?

Так чи інакше, а стосунки в соціумі не виникають на порожньому місці: історія засвідчує, що замість зруйнованого правопорядку завжди виникає нова законодавча система. Дивно, що «реформаторів», у яких є багато чого і навіть трошки більше, не влаштовує наявна... Навіщо її руйнувати? ■

Автор:
В'ячеслав
Дарпінянц,
Тиждень

ДИСКРЕДИТАЦІЯ ЗАКОНІВ В УКРАЇНІ ПОЧИНАЄТЬСЯ НАВІТЬ НЕ В СУДАХ, А НА ЕТАПІ ПРИЙНЯТТЯ

Імітація замість реформ

Влада не має чіткої мети змін та бачення способу її досягнення, тому прагне надати своїм діям зовнішньої подоби того, що вимагають міжнародні фінансові інституції

Автор:
Олег Луценко

В Україні обіцянки реформ перетворилися на своєрідний ритуал, який не передбачає наповнення реальним змістом. Програми урядів, партій, деяких кандидатів у депутати чи в президенти країни сповнені якісно сформованих обіцянок, у яких зі смаком поєднані гарні й потрібні слова. Надалі ці обіцянки повторюються впродовж усього терміну повноважень. А на запитання про те, де результати їх виконання, наводиться цілий обережок шаблонних пояснень: «заважають опоненти»; «погана кон'юнктура зовнішніх ринків»; «народ не сприймає реформ»; «апарат чинить спротив».

Чільний реформ-спікер влади Сергій Тігіпко під час одного телешоу договорився до того, що працівники податкової та митної служб, якщо їх не «прибирати», буквально «поховають всю країну». Таке враження, що виступав не урядовий віцепрем'єр, а запеклий опозиціонер.

Нинішня влада намагається зробити реформи частиною свого іміджу. Слово «реформи» – у назві кожного політичного об'єднання, ініційованого владою. На рекламних щитах,

якими можновладці, здається, вже переконують самі себе в тому, хто вони і яку Україну будують. Зрештою, «реформи» фігурують у численних документах, надісланих МВФ та іншим міжнародним структурам, що можуть виділяти кошти для прорятунку вітчизняної економіки.

Однак, хоч скільки повторюю слово «халва», у роті не стає солодше. Так само, хоч скільки кричи «реформи», зміни в економіці та суспільстві самі не почнуться. Рік з моменту приходу до влади «нових» реформаторів минув, однак, окрім самих розмов про реформи, жодних позитивних результатів суспільство так і не бачить.

«Реформатори», прагнучи виправдати важкі соціальні наслідки своїх ініціатив, часто всує згадують ім'я видатного економіста Лешека Бальцеровича, автора «шокової терапії» наприкінці 1980-х – на початку 1990-х років у Польщі. Проте порівняти реформи в Польщі з тими, що планується провести в Україні, неможливо – це неспівмірні речі. Там перетворення відбувалися дуже швидко й комплексно. Команда польських реформаторів представила план широкомасштабних змін, який

складався з 11 взаємопов'язаних (таких, що не виключають існування один одного) нормативних актів комплексної перебудови країни. І, попри соціальну ціну на старті, у перші ж роки почали з'являтися й позитивні результати.

Українські ж реформи відбуваються спонтанно, часто відірвані від реальних потреб людини та суспільства. А це нерідко нашоухує на думку про те, що влада не розуміє, що робить, і не знає, як усе має відбуватися. Принаймні призначений головним реформатором (або радше рупором реформ) Сергій Тігіпко би від економіки: задоволення власних потреб, генерування надприбутків своїм підприємствам і витіснення з ринку конкурентів. Однак під таке, як казав один із представників нинішнього істеблішменту, «ніхто грошей не дасть». А вони потрібні. Тому зміни, які, по-суті, відповідають груповим інтересам влади, «реформатори» на-

ФОТО: ОЛЕКСАНДР ЧЕРНЕЛЬОВ

МВФ 2010 року був виданий Кабміну авансом в обмін на порцію обіцянок: розробити і затвердити оперативну модель впровадження Пенсійної реформи, підготуватися до підвищення ціни на газ та ухвалити закон про спрощену систему оподаткування. Однак уряд не виконав жодного з узятих зобов'язань. У лютому Київ відвідала місія МВФ, а меморандум про співробітництво було вкотре скориговано. Утім, можливості таких корекцій вичерпалися: сьогодні представники уряду вже заявляють про ймовірне припинення співпраці з МВФ, зокрема через провал пенсійної реформи.

Президент США Авраам Лінкольн якось сказав, що можна певний час дурити всіх або весь час – частину людей; але не можна постійно дурити всіх. Це вже відчувають на собі й наші «реформатори». Рейтингові агенції і далі знижують бали Україні за умови ведення бізнесу, тож мантрами про «бо-

ротьбу з корупцією» (без реальних заходів) інвесторів назад не заманиш. Красиві шоу з презентації «реформ» у фешенебельних готелях можуть надати майданчик для розмови, але її ще треба провести. І представники міжнародних фінансових інституцій та інвесторів не схильні сприймати за чисту монету порожнє струшування повітря; вони оцінюють ситуацію в країні не за кількістю вживання слова «реформи», а за реальними діями влади.

Тому не дивно, що третій транш від МВФ під питанням, а інвестиційні проекти – під загрозою зриву. Щоби виправити ситуацію, треба чітко знати, яким є план реформ і через які конкретні заходи він реалізується. Назвати кільканадцять пріоритетів і придумати під них кілька десятків назв законів – цього явно замало для того, щоби мати звання реформаторів. ■

магаються замаскувати під вимоги міжнародних фінансових установ, які висуваються в обмін на надання кредитів. Із умов МВФ та Світового банку висмикуються певні рекомендації, на які керівництво держави готове піти, й видаються за реформи. Таким чином вирішуються два завдання: з одного боку, частина відповідальності за непопулярні кроки перекладається на міжнародні фінансові установи, з іншого – включення непопулярних заходів (підвищення пенсійного віку, зростання комунальних тарифів тощо) до програм реформ стає аргументом у переговорах із МВФ і Світовим банком. А отже, спотворюється логіка рекомендацій міжнародних кредиторів, які аж ніяк не зводяться до підвищення тарифів, натомість пропонують комплексні зміни в багатьох напрямках. І замість власного плану реформ маємо мішанину правильних меседжів без визначення реалістичних пріоритетів, практичних кроків їх поетапної реалізації. Фактично створюються «потьомкінські села», які маскують реальні цілі й своєкорисливі дії влади в економіці.

Однак у цю гру не можна багатитися вічно. Другий транш

У 2010 році транш МВФ був виданий Кабміну авансом в обмін на порцію обіцянок

У 2011 році транш від МВФ під питанням, а інвестиційні проекти – під загрозою зриву

ЄВРО НА ВІТЕР

Керівництво України вдається до реформ, точніше мінімально необхідних змін у тому чи іншому секторі, часто лише під зовнішнім примусом – насамперед Міжнародного валютного фонду і Світового банку.

Однак допомога МВФ і СБ епізодична, покликана сприяти подоланню кризи. Тоді яка на постійній основі зовнішню підтримку реформ у країнах колишнього союзу здійснюють структури Європейського Союзу. Для західних сусідів така допомога мала чітку мету – наблизити Україну до євроінтеграції. Натомість наша країна та інші держави регіону, які опинилися поза ЄС, отримували її під абстрактні гасла «покращення інфраструктури», «поширення співпраці» тощо.

У 1991–2006 роках Україна одержала від ЄС технічної допомоги на €2,4 млрд, зокрема в межах національної програми TACIS (Технічної допомоги країнам СНД) – €891,6 млн, програми ядерної безпеки TACIS – €621,1 млн, програми транскордонної співпраці TACIS – €36,2 млн, регіональної програми TACIS – €50 млн, програми паливного дефіциту – €65 млн.

З 2007-го програму TACIS замінили на Європейський інструмент політики сусідства. Його витрати на Україну в 2007–2010 роках заплановано в обсязі €494 млн, причому найбільше коштів було передбачено на розвиток інфраструктури (€197,6 млн). Меншу допомогу з-поміж країн – учасниць Європейської політики сусідства мали отримати тільки Білорусь, Алжир та Єгипет.

Утім, надана Україні Євросоюзом майже за два десятиліття сума все одно чимала. Її раціональне використання могло би суттєво сприяти змінам принаймні в галузях, на які спрямовувалися кошти. Однак не склалося. У 1990-х роках €675 млн було надано Україні як макрофінансову допомогу (інакше кажучи, одну з тих численних позик, які «проїли»). Ненабагато менше було виділено на ядерну безпеку, зокрема на так і не збудований об'єкт «Укриття». Серед інших пріоритетів європейської допомоги були інституційні, правові та адміністративні реформи; підтримка у здійсненні економічних реформ і розвитку приватного сектору; вирішення проблем, пов'язаних із соціальними наслідками перехідного періоду.

Значну частину виділених на ці завдання коштів освоїли «автономні» проекти технічної допомоги, які на практиці не були спрямовані на досягнення конкретних результатів. Навіть у висновках щодо оцінок виконання програм TACIS йшлося про те, що ці проекти мали обмежений вплив на секторальному рівні й на рівні національної політики через відсутність безперервності та послідовності довготривалого секторного планування.

Інакше кажучи, європейські гроші вливалися у проекти, які де-факто не мали практичного значення. Натомість за ці гроші працевлаштовували тисячі високооплачуваних експертів із країн – членів ЄС, а також вирішували питання добробуту пов'язаних із розподілом цієї допомоги українських чиновників.

Подолати **НЕРІВНІСТЬ**

Без зміни системи управління державою та відносин центр – регіони економічні реформи не зрушать

Автор:
Андрій Дуда

Політичною «фішкою» Партії регіонів завжди було відстоювання інтересів адміністративно-територіальних одиниць. «Сильні регіони – міцна держава» – ось гасло цієї політсили. Та минуло вже понад рік, як вона монополізувала владу в Україні, а про регіональну реформу ніхто й не згадує. Утім, саме в переформатуванні взаємодії центру й регіонів, міжбюджетних відносин, запровадженні планування розвитку територіально-адміністративних одиниць і громад – ключ

до вирішення системних проблем держави.

ЗАГРОЗИ РЕГІОНАЛЬНОЇ НЕРІВНОСТІ

Диспропорції в регіональному розвитку України очевидні (див. стор. 22). У них причина численних економічних, соціальних, ба навіть світоглядних проблем. Значною мірою саме з невідповідностей в економіці бере початок падіння теми «розколу держави», «двох Україн».

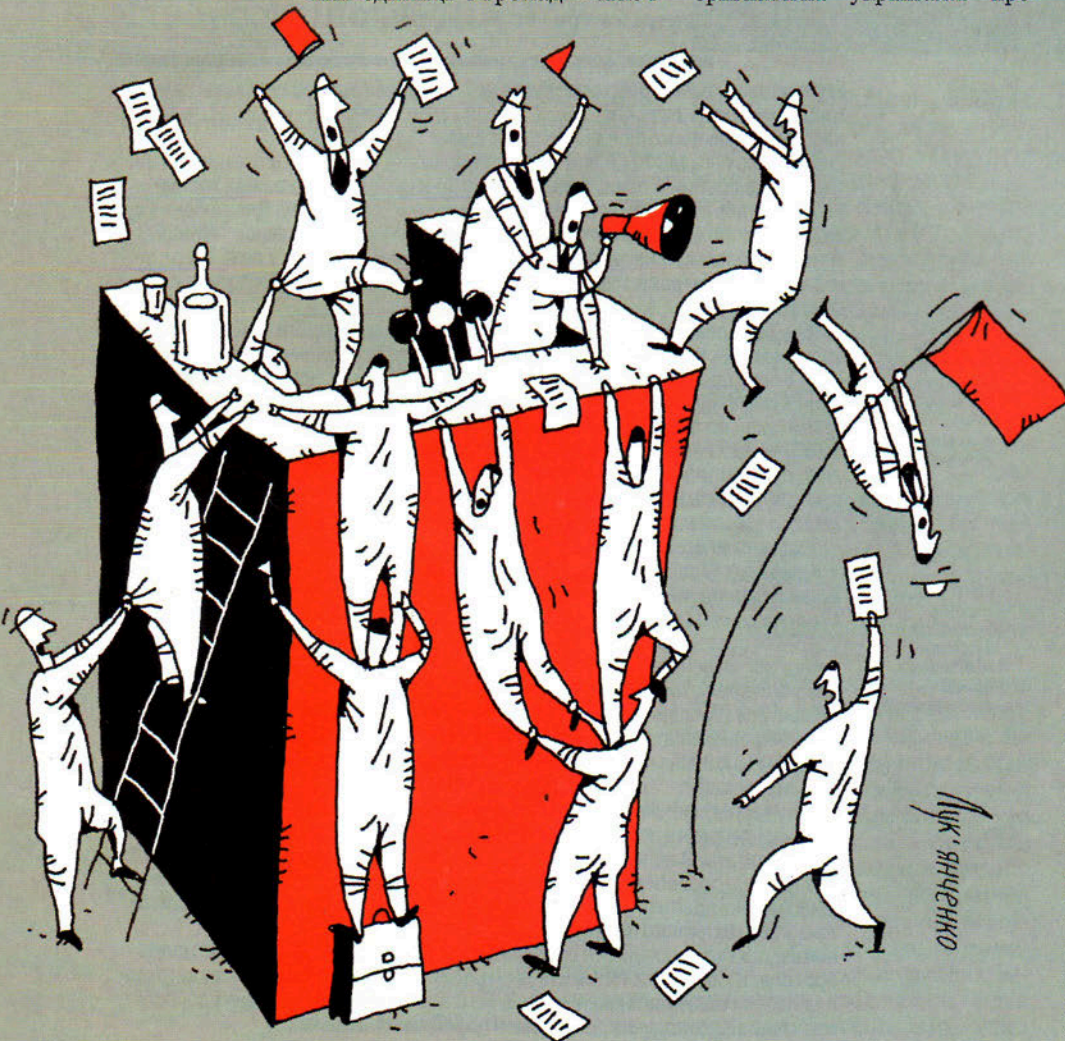
Не можна сказати, що це оригінальна українська про-

блема. Так, в Італії небажання північних регіонів «годувати» економічно відсталу Сицилію чи Калабрію породило рух за окрему державу. Ліга за незалежність Паданії, очолювана Умберто Боссі, донині серед ключових політичних гравців у своїй країні.

Є проблема і в Бельгії, де частка ВВП економічно сильнішого фламандського регіону становить 60%. Цікаво, що до середини ХХ століття ситуація була діаметрально протилежна: Валлонія з її вугільною та металургійною промисловістю залишалася одним із найпотужніших регіонів Європи й наповнювала бюджет королівства. Нині ж економічний конфлікт між Фландрією й Валлонією наклався на мовний і національний, що стало причиною серйозної кризи.

Чималу роль економічний чинник відіграє і в розпалюванні сепаратистських настроїв у Іспанії. Лідери самостійницького руху на Іберійському півострові – Каталонія і Країна Басків – теж мають мотиви не лише національні. Показники ВВП на душу населення там і там одні з найвищих у державі, тож економічний аргумент не останній у боротьбі за незалежність.

Усе це достатньо переконливі докази, щоб влада в Україні зрозуміла: нехтувати ризиками регіональних диспропорцій в економічному розвитку не можна. До того ж ідеться про благополучні й багаті держави, де боротьба за суверенітет не сягає за межі мирного процесу (за винятками деяких актів тероризму). Але під боком України, у Придністров'ї, економічний чинник (цей регіон був індустріальним серцем Молдавської РСР) виявився не останнім стимулом до ескалації збройного конфлікту.

УРОКИ ДЛЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ

Як свідчить європейська практика, найефективнішим інструментом усунення економічних диспропорцій є створення спеціального фонду для надання фінансової допомоги бізнесу в економічно слабких регіонах. В Україні вже пробували законодавчо оформити цю ідею. 1 лютого 2011-го до порядку денного парламентської сесії включили законопроект «Про засади державної регіональної політики». Основна його новела – заснування Національного фонду регіонального розвитку як частини спеціального фонду держбюджету. Для управління цією структурою передбачено створити бюро; функції адміністрування проєктів, підтриманих нею, пропонують покласти на агенції регіонального розвитку. Головним джерелом наповнення фонду, згідно з планом, буде податок на прибуток підприємств. Відрахування туди мають становити 5% цього збору, за винятком податку з підприємств комунальної форми власності. З огляду на Прогноз показників зведеного бюджету України на 2010–2012 роки надходження до фонду за рахунок спрямування туди 5% податку на прибуток мали б становити 2011-го – 4,1 млрд грн, 2012-го – 4,97 млрд грн.

Однак запропонована модель Нацфонду регіонального розвитку дуже уразлива як перед корупцією, так і перед лобіюванням бізнес-інтересів. Автори законопроекту посилаються на досвід Євросоюзу, але забувають, що основною метою функціонування Фонду розвитку ЄС є вирівнювання економічно найслабших регіонів. До цієї категорії зараховують адміністративно-територіальні одиниці, де рівень ВВП на особу менший за 75% загального показника євроспільноти. Натомість запропонований варіант Фонду регіонального розвитку може призвести до «розпилування» 4–5 млрд грн в інтересах не областей та районів, а обраних «реципієнтів». Не враховано й важливих механізмів, які в ЄС сприяють використанню коштів саме для розвитку регіонів: співфінансування (що спонукає місцеві громади мобілізувати власні ре-

сурси) й контролю над цільовим витрачанням грошей.

Іншим напрямком регіональної політики є посилення фінансової бази місцевого самоврядування. Йдеться не про «розширення повноважень влади на місцях», чого часто вимагають українські політики (і що фактично означає право на «дерібан»), а про фінансову та матеріальну основу життя громад. Не можна мати ефективної регіональної політики, якщо понад 95% місцевих бюджетів у країні дотаційні, а 70% – дотаційні на 95%.

Тож завданням і уряду, і парламенту має стати планування розвитку регіонів та громад. Насамперед слід розробити правову базу під добровільне об'єднання останніх (бо сьогодні теоретично це можна робити хіба що громадам сусідніх сіл), створити мотивацію під таке укрупнення (скажімо, виділення додаткових трансфертів на певний період). Це дасть змогу заощаджувати на фінансуванні органів місцевого самоврядування.

Наступним кроком має стати запровадження системи мотивацій (передусім податкових) для виведення підприємств із великих міст у містечка, селища й села, реєстра-

Понад
95%
місцевих бюджетів
у країні дотаційні,
а **70%**
– дотаційні
на **95%**

ЗНАЧНОЮ МІРОЮ САМЕ З НЕВІДПОВІДНОСТЕЙ В ЕКОНОМІЦІ БЕРЕ ПОЧАТОК ТЕМА «РОЗКОЛУ ДЕРЖАВИ»

ції нових компаній на території депресивних районів.

Новим Податковим кодексом запроваджено збір на нерухоме майно громадян. Однак за умовами, що визначені кодексом, бюджети сіл, селищ і містечок від цього податку матимуть копійки, натомість найбільше одержать Київ, Севастополь, обласні центри. Якщо, звісно ж, не брати до уваги лобістських мотивів законодавця, така система видається абсолютно нераціональною.

Перерозподіл цих коштів на місцевий рівень за умови їх спрямування на потреби розвитку був би логічним кроком для зміцнення власної фінансової бази громад. ■

ЕКСПЕРТНА ДУМКА

Ігор Бураковський,
голова правління Інституту економічних досліджень та політичних консультацій

Дії влади можна розділити на дві групи. Перша – це кроки, визначені умовами співпраці між Україною та Міжнародним валютним фондом. Як-от зміна тарифів на комунальні послуги. Самі по собі вони проблем не вирішують, тому їх можна вважати своєрідним підготовчим етапом. Друга група – дії, які можна назвати реформаторськими. Зокрема, йдеться про рішення, спрямовані на поліпшення підприємницького клімату. Загалом ухвалення Податкового кодексу можна вважати позитивним фактом, хоча сам документ потребує доопрацювання. Деякі заходи, пов'язані зі спрощеною системою оподаткування, є суперечливими. Влада також проголосила пенсійну реформу, але ми бачимо, що вона загальмувала, а розгляд внесених до парламенту документів сьогодні призупинено.

Основні реформи у нас все ще попереду. Водночас є потреба в адекватній оцінці реалістичності тих чи інших заходів.

Кількість пріоритетів має бути зменшена. Інакше існуватиме загроза того, що реформи починатимуть, але не доведутьимуть до кінця. Візьмімо, наприклад, так звану адміністративну реформу. Формально перетворення системи органів державної влади розпочато, але не завершено.

Успіх реформ залежить від двох основних чинників. Перший – це боротьба з корупцією, яка є бар'єром для багатьох реформ. І другий – розуміння того, що посилення адміністративного тиску в економіці не дає бажаного результату. Можна примушувати людей платити податки і виходити з тіні, але, якщо ці заходи не супроводжуватимуться створенням нових робочих місць, вони призведуть лише до тінізації економіки й посилення корупції. І таких прикладів дуже багато.

Якщо визначити пріоритетність реформ, зрозуміло, що Україні конче потрібна зміна держуправління, і треба її завершувати. Необхідна також модернізація пенсійної сфери. Крім того, треба модернізувати управління державними фінансами. Потрібно ухвалити нормальний закон про державні закупівлі, закон про засади і принципи державної допомоги. Бо нинішнє сприяння бізнесу несумісне з ринковою економікою.

Господарники

Автор:
Юрій
Макаров,
Тиждень

Днями спілкувався з розумним чоловіком, якого знаю і поважаю багато років. Він має репутацію одного з найкращих вітчизняних експертів-економістів і зветься Олександр Пасхавер. Що мене ще приваблює в ньому: як аналітик він уникає різких оцінювальних суджень, віддаючи перевагу беземоційним аргументам. Розмовляли ми, звісно, про перебіг економічних реформ в Україні й, незалежно від різниці в кінцевому прогнозі (я вважаю, що нічого доброго з того не вийде, а пан Олександр каже: «Подивимося»), дійшли одного спільного висновку: нинішня владна команда підходить до перетворень як до суто господарського проекту. Ну так. Вони господарники, бізнесмени, для них єдина переконлива мова – це мова грошових показників. Той вимір, який зазвичай використовують для розуміння процесів у масштабах країни, – соціальний, себто людський, – їм неприступний і... нецікавий.

Ми навмисне навіть не торкалися супутніх обставин на кшталт того, що внаслідок «оптимізації» економічного механізму найбільш ласі активи опиняються під контролем обмеженої групи власників: вочевидь, це збіг. Ми так само не зачіпали випадків (поза сумнівом, поодиноких і нетипових), коли в найвищих владних кабінетах прохачам малюють цифри відкатів (Мельниченко на них немає!). Ішлося лише про легальну складову процесів.

Податкова, пенсійна, судова, адміністративна, земельна, житлово-комунальна – що там іще в нас на часі? Тільки на цей рік оголошено аж 21 реформу, серед них є навіть... дорожньо-транспортна! Мій комп'ютер застрайкував, коли я зробив спробу скачати їх повний перелік з офіційного президентського сайта. Навіщо все це? Щоби сподобатися Міжнародному валютному фонду й отримати черговий кредит? Щоб дебет бодай наблизився до кредиту? Чи тільки заради напускання туману довкола справжнього перерозподілу влади й власності? Мій vis-à-vis як людина академічна не розглядає такого цинічного сценарію, а я, що дозволяв себе дурити багато разів, схилиюся саме до цього пояснення. Водночас деякі функціонери можуть щиро вірити в державницький характер своїх дій – на загальний зміст «перетворень» це відчутного впливу не матиме.

Моя недовіра ґрунтується не лише на особистому несприйнятті фігурантів – це питання не смаку, а життєвого досвіду. Не могу себе зму-

сити повірити, що ці спритні хлопці (й дівчата) з розумними очима здатні перейматися життєвими проблемами пересічного українця. Та навіть не в якійсь там спочутливості річ – спочутливі йдуть у лікарі, соціальні працівники, а не в адміністратори. Просто ігнорування одіозного «людського фактора» згубно позначається на виробничих результатах, це знали навіть червоні директори сталінського гарту. І якщо вже нехтуєш особистим інтересом «маленької людини», але плануєш залишитися при владі, як компенсацію мусиш підготувати запас колючого дроту для концтаборів. У всі часи дилема мала саме такий вигляд: або інтерес, або примус, себто тюрма з вівчарками. Та навіть вона повинна триматися на особистому інтересі – бодай тих самих вівчарок, а ви поцікавтеся платнею сержанта патрульної постової служби або прапорщика внутрішніх військ.

Простенький приклад: київська влада оголосила війну так званим МАФам (малим архітектурним формам, кажучи людською мовою, кіоскам). Біля мого будинку їх було кільканадцять – в одну ніч зрили всі. Там продавали молоко (може, не бездоганне із санітарного погляду), хліб, овочі й навіть непогане печиво, сам куштував. Для мешканців сусідніх будинків мало значення те, що це істотно ближче й дешевше, ніж у маркеті, для самих працівників вуличної торгівлі – можливість заробити на життя. Вчора я зустрів одну з тих продавчинь. Ви-

гляд у неї був осиротілий. Каже, поїде до рідних у село. В Києві, де вона, до речі, народилася, варіантів немає.

Я не збираюся пробивати читача на сльозу або звинувачувати владу в нових звірствах (тим

**СОЦІАЛЬНИЙ, СЕБТО ЛЮДСЬКИЙ
ВИМІР, ЯКИЙ ЗАЗВИЧАЙ
ВИКОРИСТОВУЮТЬ ДЛЯ
РОЗУМІННЯ ПРОЦЕСІВ У
МАСШТАБАХ КРАЇНИ, ВЛАДІ
НЕПРИСТУПНИЙ І... НЕЦІКАВИЙ**

більше що навіть не знаю, яка з її гілочок повстала проти архітектурного неподобства). Я суто про економічний ефект: раніше ця тітонька платила в бюджет нехай 200 грн, але щомісяця, а тепер вимагатиме в нього 500 – і матиме рацію!

Згадав, із чого починав свої славнозвісні реформи не менш славнозвісний Піночет. У кожній місцевій адміністрації зберігалася певна кількість скриньок зі стандартним набором дрібниць для вуличної торгівлі з рук, і кожен безробітний міг прийти й безкоштовно отримати такий набір як стартовий капітал для власного бізнесу. От із таких дурниць і починалося чилійське економічне диво. Той Піночет розумівся на людській природі, хоч і був не господарником, а, навпаки, генералом... ■

EUROLAB ПЕРЕДАВ 1 МЛН ГРН ПОТЕРПІЛИМ ВІД ЗЕМЛЕТРУСУ В ЯПОНІЇ

31 березня в Посольстві Японії у Києві відбулась офіційна зустріч президента фонду EuroLab Андрія Пальчевського й посла Ідзава Тадаші

Приводом для гостини, що пройшла в теплій дружній атмосфері, стало передання Добродійним фондом EuroLab напередодні, 29 березня, 1 млн грн на допомогу потерпілим від стихії в Японії.

Як відомо, 11 березня на північному сході цієї держави землетрус магнітудою 8,9 бала спричинив 10-метрове цунамі, що призвело до загибелі понад 10 тис. осіб. Іще 17 тис. досі вважають зниклими безвісти. Це була найпотужніша сейсмічна катастрофа за всю історію Країни Вранішнього Сонця й четверта за руйнівною силою у світі.

Український народ не міг не відгукнутися на те, що сталося... Того ж вечора керівництво Добродійного фонду EuroLab ухвалило рішення про збір коштів на допомогу потерпілим від лиха.

РУКА ДОПОМОГИ

Під час зустрічі в дипломатичному представництві президент фонду EuroLab Андрій Пальчевський звернувся до посла Японії Ідзава Тадаші з такими словами:

– Між нашими країнами завжди були теплі й дружні відносини. Ще змалку багато хто з нас пам'ятає про жахливу ядерну трагедію, яку довелося пережити вашому народові, – Хіросіму й Нагасакі. 25 років тому наш народ зазнав Чорнобильської катастрофи. Ми глибоко вдячні вам за матеріальну участь і технічну підтримку в ліквідації наслідків цієї аварії і донині.

Тож сьогодні ми з особливим почуттям просимо прийняти від нас цю посильну допомогу. Відносини між націями так само важливі, як між політичними партіями й державами. Я певен, що кожен українець хотів би зробити щось особисте для вашого народу...

У НАС БАГАТО СПІЛЬНОГО

Своєю чергою посол Ідзава Тадаші сказав:

– Я вдячний вам за надану допомогу. Зараз Японія справді зіткнулася зі складною ситуацією. Та, попри все, за

сприяння міжнародної спільноти і власними силами, я певен, нам вдасться впоратися з цими труднощами.

Ми вражені кількістю пропозицій найрізноманітнішої допомоги від звичайних людей. Нам пропонують одяг, продукти й навіть побутову техніку. Багато українських сімей готові поділити свій дах над головою з тими, хто втратив його під час стихійного лиха. Це дуже зворушливо, але, повірте, в нашій країні теж чимало сімей, охочих зробити все можливе, щоб полегшити участь своїх братів, потерпілих від землетрусу.

Україна 25 років тому пережила Чорнобиль, Японія 1945-го – Хіросіму й Нагасакі. Це допомогло нам ліпше розуміти одне одного. Думаю, що саме тому відносини між нашими країнами завжди були досить добрі. Однак зараз ми відчули з новою силою тепло ваших сердець.

Зверніть увагу на плакат поруч мене з апплікаціями дитячих долоньок під назвою «Нашим маленьким японським друзям», біля нього – тисяча журавликів, зроблених руками українських дітей. Що може бути яскравішим свідченням любові й співучасті вашого народу?!

Допомога, надана вами, поза всіма сумнівами, одна з найвідчутніших. Це найбільша сума, що була пожертвована за один раз.

ЯК УСЕ ПОЧИНАЛОСЬ...

– Як вдалося зібрати мільйон за такий короткий час? – запитали ми в сімейного лікаря-діагноста EuroLab Олеси Гетьман.

– Основна частина коштів з'явилася завдяки перерахунку 7% щоденної виручки лікарів і парамедичного персоналу EuroLab. Крім того, гроші надходили й через заявки до телефонного центру. Акція ще не скінчилася – її продовжено до 16 квітня. Тож ми й надалі ведемо активну роботу зі збору будь-якої допомоги. Якщо ви завітаєте в EuroLab, то пересядіть: ми й самі працюємо в цьому режимі, перераховуючи 7% щоденного заробітку, й інших закликаємо.

– Чи правда, що парамедики та співробітники EuroLab готові їхати волонтерами до Японії будь-якої миті?

– Саме так. Наші фахівці вміють працювати з людьми в таких ситуаціях, адже біль, на жаль, – невід'ємна частина нашої діяльності. У нас є лікарі з досвідом роботи в медицині катастроф. Готові їхати й парамедики, щоб надати будь-яку допомогу. Це може стосуватися як важких і надважких робіт, так і просто психологічної підтримки.

+ ЛЮМПЕНІЗАЦІЯ ВСІЄЇ КРАЇНИ

Десятирічна програма подолання бідності повністю провалена

Автор:
Олександр Крамар

За інформацією Рахункової палати, порівняно з вихідними даними 2000 року рівень бідності зріс в 11 областях. У Волинській, Кіровоградській, Сумській та Херсонській за межею бідності живе понад 40% населення (у середньому по країні 26,4%).

Специфіка України на тлі європейських країн полягає в тому, що проблема не просто не вирішується, а поглиблюється. Показове «підкування» уряду про малозабезпечених у жодному разі не поліпшує становища – спостерігається тенденція до зменшення частки заробітної плати в структурі доходів, а частка соціальної допомоги та інших поточних трансфертів зростає. Якщо 2008 року зарплата в доходах населення становила 43,3%, то 2010-го – 40,9%. Ухвалені впродовж минулого року урядові рішення фактично призводять до руйнації тарифної системи і зрівнялівки в оплаті праці в бюджетній сфері.

За останні роки поглибилися економічні диспропорції між регіонами та окремими територіями у їхніх межах. Якщо 1996-го співвідношення мінімального та максимального значень валового регіонального продукту на одну особу становило 2,7 раза, то 2008-го – вже 6,3 раза. І криза посилює цю тенденцію. Суттєво різняться й показники середньої заробітної плати: у січні поточного року різниця між Тернопільською областю та Києвом становила 2,15 раза, а порівняно з Київською, Дніпропетровською та Донецькою областями – 1,45–1,7 раза.

Значно нижчими за середні по Україні були показники зарплати у Вінницькій, Хмельницькій, Херсонській та Кіровоград-

ській областях. Водночас саме тут найвища частка працівників, які отримували менше від прожиткового мінімуму для працездатних осіб. Якщо в грудні 2010 у Києві таких було 3,8%, на Донеччині та Дніпропетровщині – 4,5–5,2%, то в Кіровоградській, Херсонській, Хмельницькій, Чернівецькій, Тернопільській, Сумській, Вінницькій, Чернігівській, Волинській областях – 9–12,6%.

БЕЗРОБІТТЯ: ОФІЦІЙНЕ І КАТАСТРОФІЧНЕ

Ключовою проблемою депресивних регіонів є явне й особливо приховане безробіття. Попри нещодавні оптимістичні прогнози директора Державної служби зайнятості Володимира Галицького щодо незначного його зменшення в 2011-му, з початку року зареєстроване безробіття зростає на 0,1% щомісяця і вже перевищило 0,62 млн осіб (на 17% більше, ніж рік тому).

У депресивних регіонах рівень безробіття цілком закономірно вищий за середній по країні, причому порівняно з відносно благополучними регіонами майже вдвічі. За методологією Міжнародної організації праці (МОП), 2010 року частка безробітних у Рівненській області становила 13%, у Чернігівській, Тернопільській, Сумській, Черкаській, Житомирській, Вінницькій, Полтавській, Кіровоградській, Херсонській, Чернівецькій, Закарпатській – 10%. Для порівняння: у Києві – лише 6,7%, у Криму, на Дніпропетровщині, Луганщині, Одещині та Харківщині – менше ніж 8%.

Ще більшою є різниця в навантаженні зареєстрованих безробітних на 10 вакантних місць: у Хмельницькій – 293, Черкаській – 259, Вінницькій – 139. Тоді як у Дніпропетровській та Одеській – 34 і 37, а в Києві – лише два. При-

чому попит на робочу силу в більшості депресивних регіонів не відреагував на вихід із кризи і зменшувався навіть у 2010 році, коли в інших регіонах він уже зростає.

Наші урядовці часто апелюють до того, що, мовляв, в Україні рівень безробіття нижчий, аніж у ЄС загалом, і в кілька разів, аніж у тих європейських державах, куди найбільше прямують українські заробітчани (Іспанія, Португалія тощо). Чому ж тоді наші співвітчизники в пошуках роботи масово виїждять за кордон?

Приховане безробіття в рази масштабніше навіть від тієї цифри, яка обчислюється за методологією МОП. Із 1,9 млн офіційних безробітних 1,4 млн – мешканці міст. Але цей показник викликає подив з огляду на те, що проблема зайнятості значно гостріша на селі. Такий парадокс можна пояснити тим, що високий рівень безробіття поміж селян приховується за рахунок специфічної статистичної категорії зайнятих у неформальному секторі. Це люди, які намагаються вижити завдяки натуральному підсобному господарству, оскільки для переходу до товарного їм зазвичай не вистачає ані необхідних ресурсів, ані знань, а знайти роботу вони не можуть.

Лівова частка зайнятих у неформальному секторі, яких у пер-

Загальна кількість безробітних (з урахуванням самозайнятих селян) становить
8,3 млн осіб

шому півріччі 2010-го налічувалося 4,5 млн осіб, припадає на мешканців сіл (2,3 млн) та районних центрів (приблизно 700 тис.). Ці 3 млн працюють у сільському господарстві. Решта була зайнята на різних непостійних підробітках за принципом «де прийдеться». Трагічність ситуації в тому, що «неформальний сектор» найбільше поширений поміж сільської молоді віком 15–24 роки (58,7%).

Другою за чисельністю групою прихованого безробіття є особи, які перебувають у безоплатних відпустках (320 тис. осіб) та зневірилися в можливості знайти роботу, а відтак припинили її шукати і не зараховуються за жодною методикою до безробітних (280 тис. осіб).

Тобто українців, яких не безробітними можна назвати лише за великого бажання мінімізувати їхню чисельність, налічується 5,1 млн осіб. При цьому в режимі неповного робочого дня/тижня вимушено працюють приблизно 1,32 млн осіб.

Таким чином, загальна кількість безробітних становить 8,3 млн осіб (за методологією МОП – 1,9 млн; прихованих безробітних – 5,1 млн; напівбезробітних, які працюють неповний робочий день/тиждень, – 1,32 млн осіб). Цей показник учетверо перевищує рівень безробіття за методологією МОП і в 23 рази – рівень зареєстрованого безробіття. Фактично третина працездатного населення України на сьогодні не має повноцінної роботи, що цілком логічно пояснює причини масового заробітчанства наших співвітчизників за кордоном.

УКРАЇНЦІ – ДЕШЕВА РОБОЧА СИЛА?

Нещодавно головний «реформатор» уряду, міністр соціальної політики Сергій Тігішко доручив Державній службі зайнятості напрацювати «нові підходи» у працевлаштуванні. Щоправда, після ознайомлення з ініціативою складалася враження, що вона спрямована не так на вирішення проблеми безробіття, як на підтримку роботодавців, які відчувають дефіцит фахівців певних спеціальностей, оскільки пропонується ними заробітна плата є неконкурентною у відповідному регіоні.

13,7%
випускників вишів
не зуміли
працевлаштуватись
в 2010-му

Передбачається, зокрема, налагодження контактів із роботодавцями в регіонах, щоб «переміщати» туди працівників, яких там бракує. Як реалізація таких ідей може позначитися на показниках безробіття в країні загалом та регіонах зокрема, можна лише здогадуватися. За рік Державна служба зайнятості працевлаштує 700–800 тис. осіб. Якщо навіть кожен десятий із них переселятиметься, то їхнє облаштування, приміром забезпечення житлом, виллється в солідну суму для держави, яка візьметься за виконання програми «трудового переселення». Наприклад, майже половина вакансій, заявлених підприємствами впродовж січня – вересня 2010 року, припадала на столицю, її околиці, міста Дніпропетровщини та рекреаційні райони Криму, а життя там, як відомо, – задоволення не з дешевих. Символічне переселення лише кількох відсотків з тих, хто не може знайти роботу вдома, жодним чином не вплине на загальну ситуацію.

КЛЮЧОВОЮ ПРОБЛЕМОЮ ДЕПРЕСИВНИХ РЕГІОНІВ Є ПРИХОВАНЕ БЕЗРОБІТТЯ

Трудова міграція на «свій страх і ризик» – без забезпечення належними житловими умовами та рівнем оплати праці – навряд чи зацікавить безробітних. Адже ті, хто схильний до радикальних кроків, або вже шукають, або шукатимуть роботу в Європі.

Можливе переселення безробітних із депресивних регіонів до благополучніших у середньостроковій перспективі не лише консерватиме наявні проблеми і в одних, і в інших, а й поглиблюватиме їх: економічні диспропорції посилюватимуться, житлове питання в населених пунктах, що прийматимуть переселенців, ускладнюватиметься, ціни на нерухомість та її оренду, а відтак і вартість життя зростатимуть. При цьому не виключено, що зарплати деяких категорій працівників будуть заморожені, адже що більше робочих рук, то менша потреба в підвищенні оплати праці. Це відповідатиме інтересам великих роботодавців, але провокуватиме нетерпимість, зо-

крема й на міжрегіональному ґрунті, у робітничому середовищі. Показово, що паралельно з ідеєю «переселення» Сергій Тігішко виступає ще й за обмеження прав працівників на користь працевлаштувачів: «дати можливість гнучкіше і швидко прийняти на роботу тимчасово, якщо треба, швидко звільнити людину з такої тимчасової роботи»...

БЕЗ МАЛОГО БІЗНЕСУ І ЗОВНІШНІХ ІНВЕСТИТОРІВ

Подолання диспропорцій в економічному розвитку регіонів, а відтак і вирішення проблеми явного та прихованого безробіття потребують інвестицій. Однак загальний обсяг капіталовкладень на одну особу в Кіровоградській, Волинській, Рівненській, Вінницькій, Житомирській, Сумській, Чернігівській, Херсонській, Закарпатській, Тернопільській областях 2010 року був меншим, аніж у середньому по країні та в Києві, відповідно в півтора-два та п'ять разів. Поліпшитися ситуація може або в результаті зростання інтересу до цих територій з боку великих, зокрема іноземних, інвесторів, або завдяки максимальному використанню потенціалу місцевого малого бізнесу. Проте курс владної команди на лобювання інтересів окремих регіонів та орієнтованих на експорт бізнес-груп, з одного боку, та фактичну війну з малим бізнесом й ігноруванням розвитку внутрішнього ринку – з іншого, лише погіршуватиме ситуацію.

Потенційним резервом у подоланні безробіття міг би стати малий бізнес. За даними Держкомстату, в першому півріччі 2010-го найбільший приріст зайнятості спостерігався в торгівлі (на 5,8%), наданні індивідуальних послуг та бюджетній сфері. Якщо останню зі зрозумілих причин винести за дужки, то стає очевидним, що ця проблема вирішується за рахунок галузей, у яких домінує мале підприємництво. Причому в низці регіонів роль малого бізнесу є значно більшою порівняно із загальноукраїнськими показниками, особливо зі східними індустріальними регіонами. Якщо в першій половині минулого року на 10 тис. населення по країні загалом працював 661 суб'єкт малого підприємництва, у Донецькій об-

ласті – 505, Луганській – 569, то в Миколаївській – 830, Херсонській – 772, Чернівецькій – 766, Хмельницькій – 712, Вінницькій – 658. Частка зайнятих у малому бізнесі на Донеччині становила 27,7% (509,6 тис. із 1,84 млн усіх найманців), на Луганщині – 28,9%, Дніпропетровщині – 31,4%, а в Чернівецькій області – 39,6% (125 із 316 тис.), Сумській – 36,7%, Херсонській – 36%, Миколаївській – 35,7%, Хмельницькій – 34,7%.

Ще більше вражає співвідношення зайнятих у малому бізнесі порівняно з рештою суб'єктів підприємницької діяльності. Загалом по країні в середньому та великому бізнесі працевлаштованих більше, ніж у малому (відповідно 8,2 і 6,5 млн). У промислових регіонах південного сходу ця різниця ще відчутніша (Донеччина – 0,94 млн і 0,51 млн, Дніпропетровщина – 0,77 млн і 0,45 млн). Натомість там, де зафіксовано найвищий рівень безробіття, це співвідношення діаметрально протилежне. Малий бізнес домінує в Івано-Франківській, Закарпатській, Хмельницькій, Тернопільській, Рівненській, Кіровоградській, Сумській, Волинській, Миколаївській, Житомирській, Вінницькій, Чернігівській, Херсонській областях. А в Чернівецькій кількістю зайнятих у малому бізнесі майже вдвічі перевищує кількість зайнятих у середньому та великому: 125 тис. проти 69 тис.

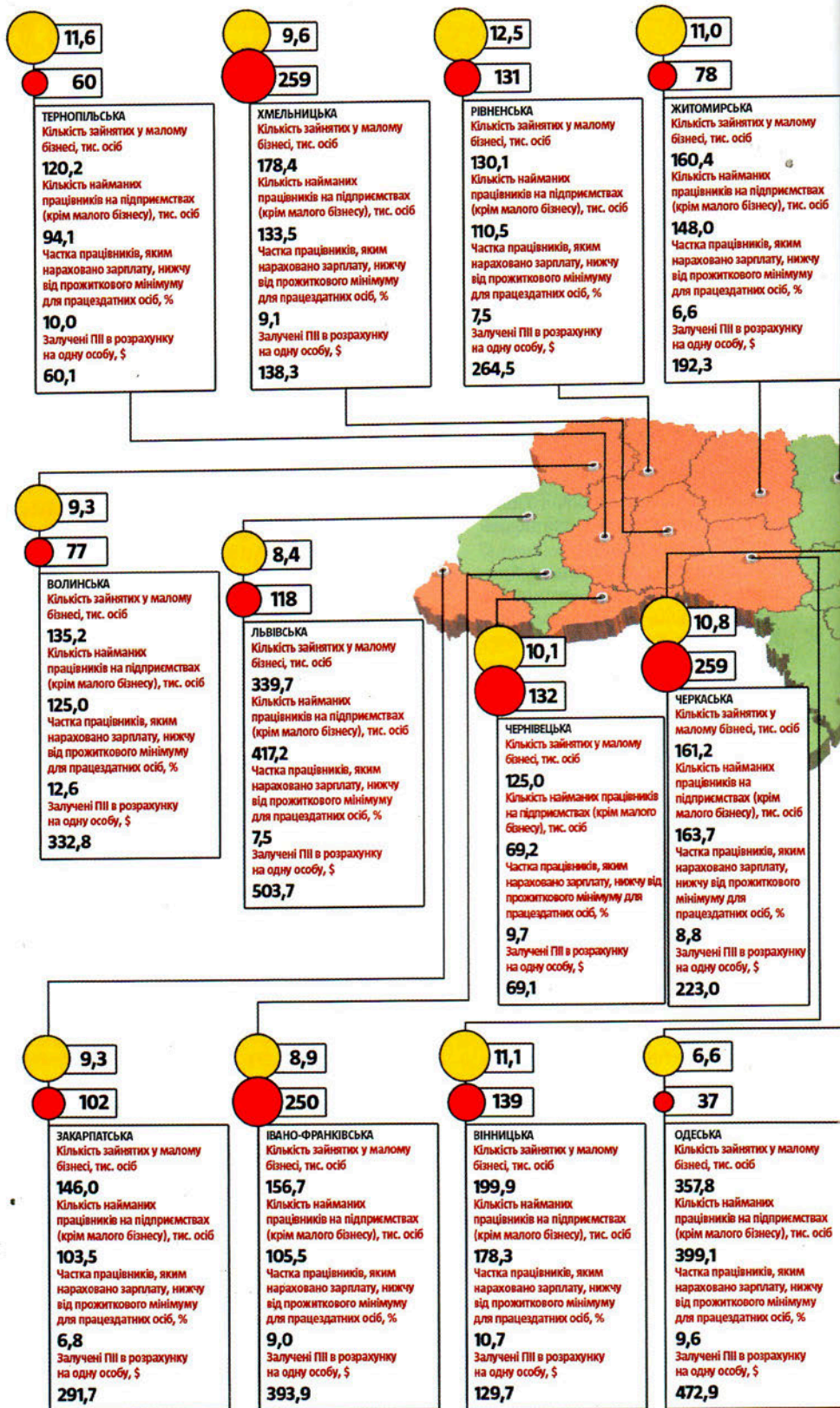
Усе це свідчить про велику залежність ринку праці та перспективи економічного розвитку згаданих регіонів від долі малого бізнесу. Тож наступ влади на спрощенців уже найближчим часом може спровокувати зворотну тенденцію: замість основного абсорбенту безробітних малий бізнес може перетворитися на потужного продуцента.

Замість того щоб реально зайнятися проблемою безробіття, влада воліє її не помічати. На цьому тлі цинічно звучать пропозиції регіоналів завозити в Україну іноземну робочу силу. «До кінця року ми запрошуватимемо з-за кордону людей, бо в нас... не вистачатиме робочих рук. Не всі сьогодні хочуть йти на роботу, бо звичайно отримувати непогану допомогу з безробіття. Вони підтримують, відпрацьовують», – заявив колишній голова Федерації профспілок, а нині народний депутат із фракції Партії регіонів Олександр Стоян.

Така «соціальна політика» радше схожа на цілеспрямоване перетворення більшої частини населення на дешеву робочу силу. ■

БЕЗРОБИТНА КРАЇНА. Найбільший рівень безробіття в регіонах із великою часткою зайнятих у малому бізнесі. Але через тиск на спрощенців дрібне підприємництво замість основного абсорбенту безробітних може перетворитися на потужного продуцента. Відтак у цих областях ситуація з безробіттям, імовірно, стане катастрофічною.

За даними Державної служби статистики України

РІВЕНЬ БЕЗРОБІТТЯ ПОМІЖ НАСЕЛЕННЯ ПРАЦЕЗДАТНОГО ВІКУ ЗА МЕТОДОЛОГІЄЮ МІЖНАРОДНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРАЦІ 2010 РОКУ

НАВАНТАЖЕННЯ ЗАРЕЄСТРОВАНИХ БЕЗРОБІТНИХ НА 10 ВІЛЬНИХ РОБОЧИХ МІСЦЬ (ПЕРШЕ ПІВРІЧЧЯ 2010-ГО)

ПРОБЛЕМНІ ОБЛАСТІ

УКРАЇНА
 Кількість зайнятих у малому бізнесі, тис. осіб
8,8
6450,9
 Кількість найманих працівників на підприємствах (крім малого бізнесу), тис. осіб
52
8189,5
 Частка працівників, яким нараховано зарплату, нижчу від прожиткового мінімуму для працездатних осіб, %
7,2
 Залучені ПІІ в розрахунку на одну особу, \$
978,5

<p>7,9 37 КИЇВська Кількість зайнятих у малому бізнесі, тис. осіб 256,4 Кількість найманих працівників на підприємствах (крім малого бізнесу), тис. осіб 310,9 Частка працівників, яким нараховано зарплату, нижчу від прожиткового мінімуму для працездатних осіб, % 7,0 Залучені ПІІ в розрахунку на одну особу, \$ 935,3</p>	<p>9,8 116 КИРОВОГРАДСЬКА Кількість зайнятих у малому бізнесі, тис. осіб 123,5 Кількість найманих працівників на підприємствах (крім малого бізнесу), тис. осіб 106,6 Частка працівників, яким нараховано зарплату, нижчу від прожиткового мінімуму для працездатних осіб, % 9,2 Залучені ПІІ в розрахунку на одну особу, \$ 65</p>	<p>11,6 165 СУМСЬКА Кількість зайнятих у малому бізнесі, тис. осіб 161,3 Кількість найманих працівників на підприємствах (крім малого бізнесу), тис. осіб 149,2 Частка працівників, яким нараховано зарплату, нижчу від прожиткового мінімуму для працездатних осіб, % 9,8 Залучені ПІІ в розрахунку на одну особу, \$ 307,0</p>	<p>7,7 72 ХАРКІВська Кількість зайнятих у малому бізнесі, тис. осіб 443,0 Кількість найманих працівників на підприємствах (крім малого бізнесу), тис. осіб 489,5 Частка працівників, яким нараховано зарплату, нижчу від прожиткового мінімуму для працездатних осіб, % 8,4 Залучені ПІІ в розрахунку на одну особу, \$ 985,0</p>	<p>10,5 82 ПОЛТАВська Кількість зайнятих у малому бізнесі, тис. осіб 203,2 Кількість найманих працівників на підприємствах (крім малого бізнесу), тис. осіб 241,9 Частка працівників, яким нараховано зарплату, нижчу від прожиткового мінімуму для працездатних осіб, % 8,3 Залучені ПІІ в розрахунку на одну особу, \$ 357,7</p>	<p>6,4 2 м. КИЇВ Кількість зайнятих у малому бізнесі, тис. осіб 698,2 Кількість найманих працівників на підприємствах (крім малого бізнесу), тис. осіб 1688,6 Частка працівників, яким нараховано зарплату, нижчу від прожиткового мінімуму для працездатних осіб, % 3,8 Залучені ПІІ в розрахунку на одну особу, \$ 7946,2</p>	<p>6,6 9 м. СЕВАСТОПОЛЬ Кількість зайнятих у малому бізнесі, тис. осіб 68,9 Кількість найманих працівників на підприємствах (крім малого бізнесу), тис. осіб 54,6 Частка працівників, яким нараховано зарплату, нижчу від прожиткового мінімуму для працездатних осіб, % 5,0 Залучені ПІІ в розрахунку на одну особу, \$ 429,9</p>
---	---	--	---	--	---	--

<p>12,0 106 ЧЕРНІПІВська Кількість зайнятих у малому бізнесі, тис. осіб 138,6 Кількість найманих працівників на підприємствах (крім малого бізнесу), тис. осіб 131,2 Частка працівників, яким нараховано зарплату, нижчу від прожиткового мінімуму для працездатних осіб, % 11,5 Залучені ПІІ в розрахунку на одну особу, \$ 86,7</p>	<p>7,8 54 ЛУГАНська Кількість зайнятих у малому бізнесі, тис. осіб 271,3 Кількість найманих працівників на підприємствах (крім малого бізнесу), тис. осіб 385,7 Частка працівників, яким нараховано зарплату, нижчу від прожиткового мінімуму для працездатних осіб, % 4,9 Залучені ПІІ в розрахунку на одну особу, \$ 274,7</p>	<p>8,2 74 ЗАПОРІЗЬКА Кількість зайнятих у малому бізнесі, тис. осіб 276,0 Кількість найманих працівників на підприємствах (крім малого бізнесу), тис. осіб 338,1 Частка працівників, яким нараховано зарплату, нижчу від прожиткового мінімуму для працездатних осіб, % 7,9 Залучені ПІІ в розрахунку на одну особу, \$ 520,5</p>	<p>9,4 48 ХЕРСОНська Кількість зайнятих у малому бізнесі, тис. осіб 161,0 Кількість найманих працівників на підприємствах (крім малого бізнесу), тис. осіб 112,3 Частка працівників, яким нараховано зарплату, нижчу від прожиткового мінімуму для працездатних осіб, % 9,0 Залучені ПІІ в розрахунку на одну особу, \$ 186,2</p>	<p>9,2 80 МИКОЛАЇВська Кількість зайнятих у малому бізнесі, тис. осіб 173,0 Кількість найманих працівників на підприємствах (крім малого бізнесу), тис. осіб 153,4 Частка працівників, яким нараховано зарплату, нижчу від прожиткового мінімуму для працездатних осіб, % 8,6 Залучені ПІІ в розрахунку на одну особу, \$ 152,8</p>	<p>6,8 22 АВТОНОМНА РЕСПУБЛІКА КРИМ Кількість зайнятих у малому бізнесі, тис. осіб 304,1 Кількість найманих працівників на підприємствах (крім малого бізнесу), тис. осіб 266,1 Частка працівників, яким нараховано зарплату, нижчу від прожиткового мінімуму для працездатних осіб, % 8 Залучені ПІІ в розрахунку на одну особу, \$ 417,0</p>	<p>7,6 34 ДНІПРОПЕТРОВська Кількість зайнятих у малому бізнесі, тис. осіб 452,2 Кількість найманих працівників на підприємствах (крім малого бізнесу), тис. осіб 769,6 Частка працівників, яким нараховано зарплату, нижчу від прожиткового мінімуму для працездатних осіб, % 5,2 Залучені ПІІ в розрахунку на одну особу, \$ 2239,7</p>	<p>9,1 69 ДОНЕЦЬКА Кількість зайнятих у малому бізнесі, тис. осіб 509,6 Кількість найманих працівників на підприємствах (крім малого бізнесу), тис. осіб 944,2 Частка працівників, яким нараховано зарплату, нижчу від прожиткового мінімуму для працездатних осіб, % 4,5 Залучені ПІІ в розрахунку на одну особу, \$ 464,6</p>
---	--	---	---	---	--	--	---

СЕРЕДНЬОМІСЯЧНА ЗАРОБІТНА ПЛАТА, СІЧЕНЬ 2011 РОКУ

УКРАЇНА	2297
АВТОНОМНА РЕСПУБЛІКА КРИМ	2003
ВІННИЦЬКА	1787
ВОЛИНська	1722
ДНІПРОПЕТРОВська	2461
ДОНЕЦЬКА	2688
ЖИТОМИРська	1825
ЗАКАРПАТська	1800
ЗАПОРІЗЬКА	2278
ІВАНО-ФРАНКІВська	1947
КИЇВська	2336
КИРОВОГРАДСЬКА	1812
ЛУГАНська	2420
Львівська	1953
МИКОЛАЇВська	2139
ОДЕСЬКА	2155
ПОЛТАВська	2220
РІВНЕНська	1885
СУМСЬКА	1918
ТЕРНОПІЛська	1610
ХАРКІВська	2101
ХЕРСОНська	1721
ХМЕЛНИЦЬКА	1786
ЧЕРКАСЬКА	1835
ЧЕРНІВЕЦЬКА	1707
ЧЕРНІПІВська	1703
м. КИЇВ	3453
м. СЕВАСТОПОЛЬ	2204

РЕАЛЬНЕ БЕЗРОБІТТЯ. Загальна кількість фактично безробітних в Україні становить 8,3 мільйонів осіб. Це близько третини працездатного населення країни; наведений показник учетверо перевищує рівень безробіття за методологією МОП і в 23 рази – рівень зареєстрованого безробіття.

Кількість безробітних за методологією МОП	1,9 млн
Приховане безробіття, з них:	5,1 млн
– зайняті в неформальному секторі (натуральне господарство на селі, нестійкі підприємства в місті)	4,5 млн
– перебувають у безоплатних відпустках	0,32 млн
– зневірилися в можливості знайти роботу	0,28 млн
Напівбезробітні, працюють неповний робочий день або тиждень	1,32 млн

Фіскальне гетто

Уряд залишив на економічному узбіччі понад 1 млн підприємців

Автор:
Дмитро Калинчук

З 1 квітня 2011 року юридичних осіб позбавили права включати до складу валових витрати на придбання товарів, робіт, послуг та будь-яких (не)матеріальних активів у фізосіб – платників єдиного податку (за винятком ІТ-фахівців). Це не недолугий жарт, а норма Податкового кодексу, що вступає в дію, якщо бути точним, стаття 139 розділу III. Відтепер співпраця зі спрощеннями є надто дорогим задоволенням для підприємств, оскільки неможливість віднести відповідні витрати на валові збільшуватиме їхній оподаткований прибуток – бюджетні зобов'язання. Відповідно з 1 квітня юридичним особам економічно доцільніше співпрацювати із собою подібними, а не зі спрощеннями.

ЛОГКА МИТАРІВ

З погляду податківців, які очолили виконавчу владу і домоглися ухвалення свого кодексу, застосування спрощеної системи оподаткування в Україні провокує численні зловживання, найпоширеніші з яких – штучне поділення фондів оплати праці підприємствами та заниження обсягів виручки спрощеннями.

«Вони сидять на єдиному податку, а продають на мільйони гривень. В одному зі столичних магазинів ми вилучили 195 годинників на суму 74,6 млн грн, а в іншому – 605 шт. на 74 млн грн», – обурювався торік перший заступник голови ДПАУ, начальник податкової міліції Віктор Шейбут. Фіскалі не бентежить те, що загальні умови оподаткування (зокрема, фондів оплати праці фірм) унеможли-

люють легальний і прибутковий бізнес в Україні. Очолити уряд, команда Миколи Азарова зосередилася на вирішенні лише бюджетних проблем.

Під час податкового Майдану (торішньої акції протестів бізнесменів у столиці) уряд мусив піти на поступки підприємцям-спрощенцям. Розділ XIV ПК, що регламентував умови праці платників єдиного податку, з ініціативи президента відправили на доопрацювання. Тоді ж Кабмін отримав завдання протягом двох місяців підготувати законопроект, який урахував би не лише інтереси чиновників, а й побажання спільноти підприємців-спрощенців. Відтоді минуло чотири місяці, але спрощенці й далі живуть в умовах невизначеності, багато хто не поспішає офіційно реєструватися через незрозумілість урядової позиції (докладніше див. *Тиждень*, № 11/2011 р.). Схоже, команду Миколи Азарова така ситуація цілком влаштує. А після того як з 1 квітня понад 1 млн спрощенців опиняться у фіскальному гетто, можна очікувати, що проблема вирішиться сама по собі: платники єдиного податку, відрізані від співпраці з юрособами, обтяжені сплатою соціальних внесків та під адміністративним тиском митарів, можуть зникнути як клас.

НЕРАЙДУЖНІ ПЕРСПЕКТИВИ

Розрекламована фіскалами теза про те, що спрощенці не дають державі достатньо надходжень, є дуже дискусійною: за даними ДПАУ, в 2009-му близько 1,7 млн спрощенців (91,6% – фізособи) перерахували до бюджету... понад 4,4 млрд грн. Але в будь-якому разі маніпуляції з кодексом свідчать, що влада забуває

ЗА ЩО БОРОЛИСЯ? Життя засвідчило, що з податкового Майдану підприємці пішли ні з чим

або взагалі не розуміє соціальних функцій спрощеної системи оподаткування – створення умов для самозайнятості населення, зниження рівня офіційного та прихованого безробіття тощо. Було б дуже добре, якби уряд мав бодай якісь плани щодо створення робочих місць та підвищення зарплат, але ж ситуація прямо протилежна: ніхто цими питаннями особливо не переймається... (див. стор. 22) Водночас складно передбачити соціальні наслідки обмеження спрощеної системи оподаткування в поєднанні з невпинним зростанням цін на харчові продукти, комунальні послуги, бензин. Це на макрорівні.

На мікрорівні все більш-менш зрозуміло: з 1 квітня 2011-го спрощенці, які здавали квартири в оренду комерційним фірмам (зокрема, й особам, що перебувають у службових відрадженнях), опиняються поза законом і фактично не зможуть конкурувати з офісними центрами, готелями. Ювелірмайстри відтепер працюватимуть із клієнтами безпосередньо або оформлятимуться в найм до власників крамниць. У зоні ризику втрати клієнтів опиняться приватні аудиторів та адвокати. Бухгалтери, які давно призвичаїлися співпрацювати з кількома підприємствами в ста-

4,4 млрд грн

перерахували до бюджету спрощенці позаторік

ФОТО: УНІАН

тусі СПД, віднині житимуть на саму зарплату... Хоча не виключено, що всі ці сфери послуг просто відійдуть у тінь. Принаймні поки що проти податкових новел активно і з обуренням виступили лише спрощенці-автоперевізники, яким у тині не сховатися – на трасі можуть зупинити в будь-який момент, щоб перевірити накладні, маршрутні листи тощо.

ЇХАЛИ МИ, ЇХАЛИ

Попри обізнаність президента Віктора Януковича в транспортній проблематиці, уряд Миколи Азарова ставиться до автоперевізників аж ніяк не дружньо. Наприклад, наміри міністра енергетики Юрія Бойка ввести додаткове мито на нафтопродукти, імпортовані в Україну, неабияк стурбували Професійну спілку таксистів, Асоціацію вантажоперевізників Києва, інших професійних автооб'єднань. Транспортники побоюються подальшого подорожчання пального. У відкритому листі до прем'єра вони пообіцяли в разі запровадження мита вдатися до акцій громадської непокори. І уряд мусив піти на поступки водіям – наразі від згаданих нововведень відмовилися. Але ж це дрібниці.

За даними Держкомстату, лише на підприємствах наземного транспорту України працю-

ють 254,6 тис. осіб, ще 443,4 тис. – у сфері «додаткових транспортних послуг та допоміжних операцій». Автомобільний транспорт України торік забезпечив перевезення 158,2 млн т вантажів... Незабаром ці цифри можуть суттєво змінитися (не в кращий бік!), бо з 1 квітня перевізники-спрощенці (власники вантажівок, придбаних, зокрема, і в кредит) втратять клієнтів-юросіб. Причому працювати на загальних умовах (у яких істотно ускладнюється переведення грошей у готівку) перевізники навряд чи зможуть – у дорозі потрібні кошти і на пальне, і на запчастини, і на харчі. Таким чином, армія водіїв-спрощенців ризикує залишитися з машинами і без роботи.

Реакцією на податкові новели став недавній автомайдан. Учасники акції протесту подолали багато кілометрів, досягли Києва і... лишилися майже непомічені загалом. Увага вітчизняних ЗМІ, а через них і громадськості була зосереджена на кримінальній справі проти експрезидента Леоніда Кучми. Логістичні компанії і фірми – користувачі послуг приватних перевізників скаржаться на безліч проблем, пов'язаних із тим, що водії категорично відмовляються працювати за безготівковим розрахунком і вперто вимагають оплати готівкою. Угоди

СПРОЩЕНА СИСТЕМА ОПОДАТКУВАННЯ СПРИЯЛА САМОЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ

зриваються, логісти наражаються на штрафні санкції з боку контрагентів. Ситуація нагнітається.

ЛОГІКА БІЗНЕСУ

Частково виправданий погляд фіскалів на спрощену систему (як механізм оптимізації сплати податків) не є вичерпним. Для багатьох українських підприємств (насамперед виробників) переведення власних підрозділів на таку систему – спосіб уникнути корпоративної корупції та оптимізувати управління. Виробник не може не дбати про якість випущеного ним товару.

Підвищення якості товарів та послуг можна забезпечити двома шляхами: адміністративним (багатом – прямином) чи стимулюванням вільної конкуренції. Останній варіант обрали численні західні виробничі концерни. Для виготовлення кінцевого продукту вони лишають у власності тільки збиральне виробництво, а дрібні деталі та вузли отримують від невеликих майстерень, які, постійно конкуруючи між собою, докладають чимало зусиль, щоб поліпшити якість виробу та зменшити його собівартість. Результати такої організації відомі: наприклад, автомобільні індустрії Німеччини та Японії.

Схожим шляхом пішли й деякі українські підприємства, зокрема ті, що позбулися обтяжливих відділів та виробництв (ідалень, транспортних служб тощо) на користь десятків тисяч спрощенців, які працюють якісніше та оперативніше. З 1 квітня 2011-го ці паростки ефективного господарювання будуть знищені.

ЗАМІСТЬ РЕЗЮМЕ

Важко сказати, чи є в представників уряду бодай приблизне бачення наслідків реалізації їхніх ініціатив. Очевидно, що в умовах податкового гетто з дрібного та середнього бізнесу витискають усе, що можна, а реальне спрощення залишається лише базарним торгівцям, які купують товари в оптовиків. Решта спрощенців мають сплачувати податки на загальних умовах або ж піти з ринку взагалі.

Приватні підприємці – найактивніший прошарок українців. За наявності єдиного податку він лишається, з погляду влади, практично неконтрольованим, незалежним. Чи не тому спрощена система знищується? Якщо так, варто згадати історію, так би мовити, вчительку життя. Колись польські королі намагалися у степовому гетто заперти запорозьких козаків, побудувавши фортецю Кодак над Дніпром. На якийсь час їх вдалося вгамувати, але згодом для Речі Посполитої ця історія завершилася дуже погано. Закони, написані командою Миколи Азарова, навряд чи виявляться міцнішими за мури фортеці. ■

Не злиттям, так продажем

Уряд має намір збути 25% акцій НАК «Нафтогаз України». Але це рішення – лише частина глобальної гри

Менш сприятливий час для продажу компанії знайти складно – НАК нині в дуже скрутному становищі. Поза сумнівом, це не вина лише нинішнього керівництва. Досі компанію планомірно й довго доводили до ручки. Однак треба констатувати, що вона перебуває у стані м'якого дефолту. Тож знайти інвестора, який за серйозні гроші погодився б купити бодай частину акцій НАК, практично не реально. Ним може стати лише політично мотивований монополіст, який працює на ринку сусідньої РФ, – Газпром. Останній давно вже намагається отримати контроль над українською газотранспортною системою, а також над продажем блакитного палива всередині країни. Для росіян НАК – один із найбільших споживачів газу, а значить бажано його підпорядкувати. А купівля частини акцій Нафтогазу відкриє Газпрому доступ до ухвалення рішень українським підприємством.

Офіційно стверджують: на торги піде лише 25% акцій НАК. Але всі ми прекрасно знаємо, що означає продаж такого пакету на прикладі інших держпідприємств, у яких формально 75% контролює або ж контролювала держава. Наприклад, деякі облгази належать їй формально, але їхній менеджмент цілком підконтрольний мініритарним акціонерам; бюджет навіть не отримує дивідендів. Ситуації такого роду є типовими для України, де питання корпоративних відносин вирішують не ринкові механізми, а підклимові домовленості й рівень впливу на чиновників. До речі, нещодавно Євросоюз ухвалив директиву, згідно з якою його енергокомпанії не можуть бути придбані структурами, що не відповідають принципам роботи енергоринку ЄС. Так само і європейці не інвестуватимуть у концерни, які не підпадають під головний критерій: видобутком, продажем і транспортуванням газу не повинен займатися один і той самий суб'єкт. Говорять, що так буде зроблено і в нас, але між розмовами та справами не стоїть знак рівності. У меморандумі, який підписав попередній уряд України в Брюсселі, зафіксовано прагнення реформувати структуру НАК і виділити відповідні складові. Цього зроблено не було. Тобто, резюмуючи, можна впевнено стверджувати, що європейці залишаться поза грою. Тим більше, що до Нафтогазу є безліч питань щодо формування менеджменту, підзвітності акціонерам, прозорості

його рішень, утворення фінансових показників, проведення тендерів тощо. Відповіді на все це можна сформулювати узагальнено: суцільна тінь. Натомість західні компанії звикли працювати без маніпуляцій, у непрозору структуру вони навряд чи інвестуватимуть. Тож не викликають довіри заяви уряду про відкритий продаж акцій НАК, серйозну підготовку до цього. Так, поза сумнівом, можна витратити купу грошей на послуги закордонної компанії, щоб вона підготувала торги. І, швидше за все, так і буде зроблено. Але що ми отримуємо на виході: продамо акції однієї з головних компаній країни зрозуміло кому – Газпрому, який підзвітний російському уряду. І це станеться навіть у тому випадку, якщо відбудеться аукціон. Це вже не перший продаж такого штибу. Схему доступу «потрібних» людей на «потрібні» об'єкти відпрацьовано на Укртелекомі тощо. Умови можна виписати так, що компанію збудуть «потрібним» людям, не обтяжуючи їх особливими інвестиційними зобов'язаннями. Та й ціна буде не надто висока, що має пояснення – у НАК величезні борги. Так, підприємству винні багато, але й у нього дуже масштабні зобов'язання. І, як наслідок, ми отримуємо те, що отримали, продавши нафтопереробні потужності, – зараз у цій галузі практично повний розвал. У неї не вклали належних ресурсів для модернізації виробництва, щоб українські заводи в підсумку могли б конкурувати із зарубіжними. Але ж при цьому власники вітчизняних НПЗ постійно вимагають захисту, пільг і преференцій (остання пропозиція: ми інвестуємо в модернізацію заводів, якщо уряд... заборонить імпорт нафтопродуктів). Так і у випадку з

НАК – головна енергетична компанія країни буде продана за невеликі гроші. Або ж навпаки, за нормальну суму, котру потім за відомими схемами повернуть у ті самі руки як

СХЕМУ ДОСТУПУ «ПОТРІБНИХ» ЛЮДЕЙ НА «ПОТРІБНІ» ОБ'ЄКТИ ВІДПРАЦЬОВАНО НА УКРТЕЛЕКОМІ

розрахунок за газ або обладнання. І все пройде під красивими прапорами.

Після продажу ми отримуємо відповідь на принципове питання: як зміняться відносини між Нафтогазом і Газпромом? Ці компанії взаємопов'язані. І тут можна згадати кіноцитату: «Тут усе від мене залежить!..» Себто від президента Віктора Януковича, без якого зараз стратегічних рішень не ухвалюють. Та водночас маю сумніви, що цей процес доведуть до пуття. Цілком можливо, що оголошення намірів уряду – просто спроба обіграти варіант. Ми вже чули про злиття, тепер нам розповідають про продаж. Простежується гра з різними варіантами і спробами перевірити, як і на що реагує суспільство. Але з часом усе стане на свої місця: Нафтогаз – лише об'єкт в глобальній грі. ■

Автор:
Валерій
Боровик,
голова
правління
Альянсу
«Нова
Енергія
України»

6 ДНІ ПОЛЬСЬКОГО КІНО 7-14 КВІТНЯ 2011

Польський
ІНСТИТУТ
КИЇВ

КІНОПАЛАЦ

Institut Adama Mickiewicza
CULTURE.pl

ЗА ПІДТРИМКИ:

ФІЛМОТЕКА НАРОДОЇ

ВІННИЦЯ «Родина», вул. Козицького, 47 | ДНІПРОПЕТРОВСЬК «КіноСтанція»,
6-р Зоряний, 1-А, ТРЦ «Дафі» | ДОНЕЦЬК «Мультиплекс», вул. Артема, 130
ЖИТОМИР «Україна», вул. Київська, 13 | КИЇВ «Кінопалац», вул. Інститутська, 1
ЛЬВІВ «Кінопалац», вул. Театральна, 22 | СЕВАСТОПОЛЬ «Победа», вул. Велика
Морська, 13 | польський інститут у києві www.polinst.kiev.ua, (+38 044) 278 16 01

Тиждень

ICTV

Картопля в мундирі

Як генерали і чиновники наживаються на солдатських пайках

Автор:
Юрій
Ніколов

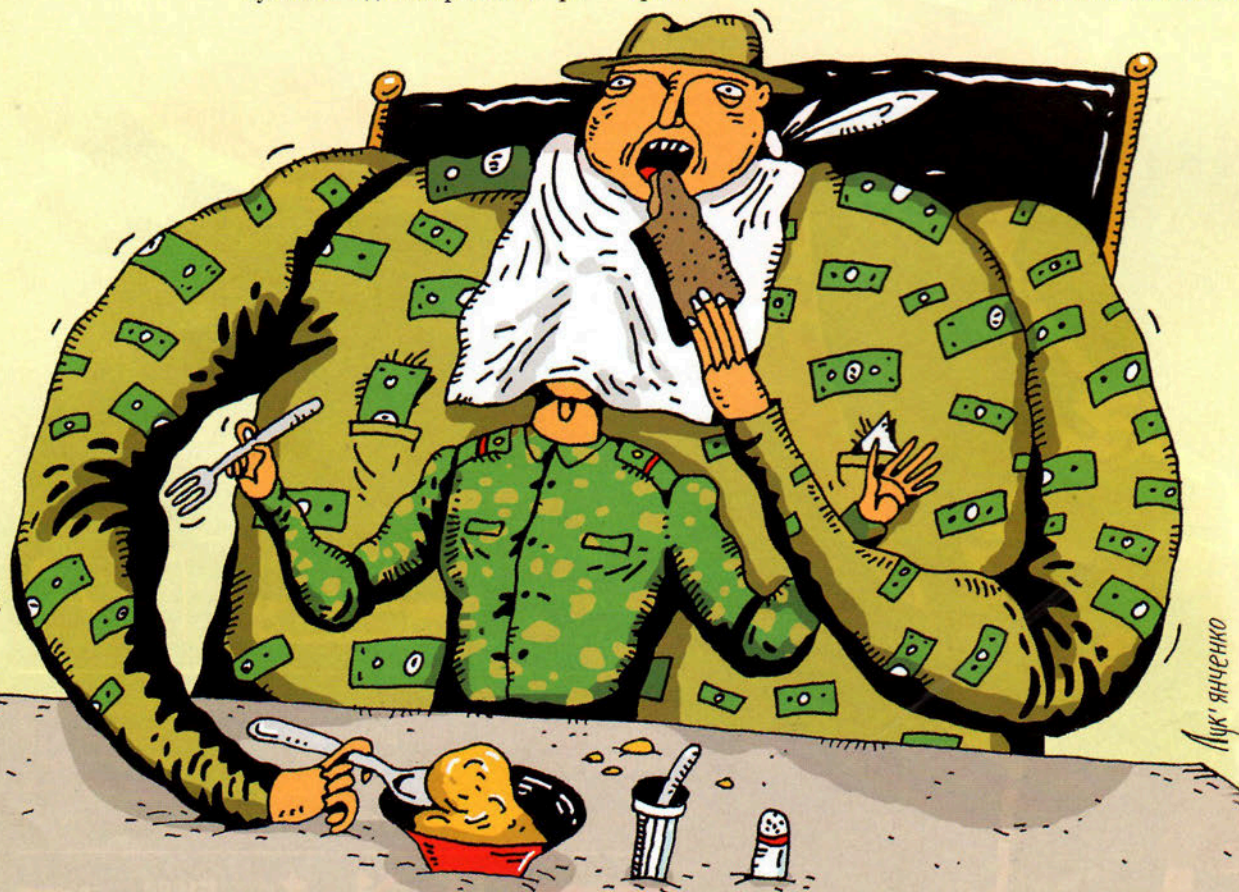
Один рік і два тижні протримався на посаді заступника міністра економіки Олександр Сухомлин. Але достатньо йому було підписати п'ять папірців, і ось він герой нашого часу. 31 березня Сухомлин став першим поміж заступників міністрів уряду Миколи Азарова, проти якого розпочали службове розслідування, відсторонили від роботи, натякнули на залучення до справи правоохоронних органів та інкримінували справді грандіозну суму претензій – 621 млн грн, непрозоро розділених Міністерством оборони поміж чотирма фірмами – постачальниками харчування для армії у квітні – грудні 2011 року. Викривачем став перший заступник міністра економічного розвитку і торгівлі (міністерства, створеного в результаті адміністративної ре-

форми) Вадим Кошилов. Саме від нього громадськість дізналася, що Сухомлина відсторонили від посади, бо «він дав дозвіл Міністерству оборони на закупівлю послуги в одного виконавця на суму 621 млн грн для чотирьох компаній без проведення конкурсу».

Шукати в повідомленні інтригу, мабуть, не варто: невідомо, чи збереже Мінекономіки контроль над тендерними потоками. Тому говорити про бажання заступника міністра Кошилова отримати ласий шмат повноважень заступника міністра Сухомлина поки що зарано. У цій історії вистачає реального корупційного підґрунтя, щоб не перейматись іграми бюрократів. Тим більше, що мова йде про створення штучного голоду в українській армії.

ВСЕ ПОЧАЛОСЯ З ОТРУЄННЯ

П'ять років тому міністр оборони Анатолій Гриценко вирішив, що досить солдатам чистити картоплю на кухнях, нехай чистять зброю. Тобто виконують безпосередні функції воєнків. Харчування було віддано на відкуп кільком фірмам, які з огляду на багатомільйонні контракти розпочали справжню війну між собою. Про гостроту моменту красномовно свідчить випадок 2009 року. Тоді півтори сотні солдатів у Білій Церкві банально отруїли, через що з'явилася велика пляма на репутації постачальника їжі – підприємства Міністерства оборони «Білоцерківський військторг». Проте це лише один з епізодів великої боротьби, який, до речі, не завершився арештом отруйників, що, втім, звично для українських реалій.

Щоб зрозуміти нинішні розклади на ринку постачання харчів для армії, потрібно повернутись у 2007-й. Одним із перших постачальників продовольства для армії стало ТОВ «Органіка плюс», серед засновників якого була Наталія Єжель, дружина тоді ще не міністра оборони Михайла Єжеля – він обіймав посаду головного інспектора в міністерстві, тобто мав вплив на господарську частину Збройних сил, але цього недостатньо, щоб стати монополієм постачальником. Тим більше, що головним засновником «Органіки» було ТОВ «Міжрегіональний інвестиційний союз». Ця фірма належить до донецько-єнаківської групи, яка разом із банком Владіміра Путіна осідлала зернові потоки України. Саме з цього середовища виросли нинішній міністр АПК Микола Присяжнюк і такий собі Дмитро Медведєв, засновник ТОВ «Провідна продовольча компанія ЗС», нинішнього найбільшого постачальника їжі відомству Єжеля (див. «Повелителі пайків»).

Ця компанія почала годувати солдатів ще рік тому. Проте її експансії на ринок заважала схема, за якою годували армію. Згідно з армійськими порядками, постачальники обираються по одному на кожен із п'яти умовних географічних округів: Схід, Захід, Центр, Північ та Південь. Вартість одного пайка однакова для всієї України. Відтак прибуток фірми-постачальника залежить насамперед від кількості солдатів, а в округах вона різна. Тож, щоб наростити свою присутність на цьому ринку, треба забрати, наприклад, Схід, де протягом кількох років панувало дніпропетровське ТОВ «Івала». Коли Міністерство оборони очолив Єжель, фірмі банально перестали платити за виконані послуги – на початок лютого 2011 року борг армії становив 85 млн грн. «Івала» здійняла гвалт, на що отримала відповідь самого міністра на кшталт «борги віддають тільки боягузи». «За борги треба боротися, вони думали, що коли є заборгованість, то їм усе віддадуть на «блюдецьке с голубой каемочкой», – заявив Михайло Єжель. – Так не виходить. Ми готові судитись і віддати борг, але потрібно, щоб був зворотний зв'язок».

«Своя» компанія харчуватиме солдатів за ціною **42 грн** на добу

При цьому письмово погодили максимальну ціну солдатського пайка –

32,6 грн.

Таким чином, за 2011 рік один «свій» виконавець обійдеться бюджету

на **213** млн грн дорожче

ГРА В АНТИМОНОПОЛІЮ

Щороку Міноборони мало б проводити відкриті торги для відбору годувальників солдатів. Проте досі постачальників вибирали невідомо як. Даних про тендери не було. До речі, ніколи не публікувався й перелік годувальників із їхніми цінами та сумами. Інформацію про попередніх постачальників **Тижень** збирав по крихтах.

Уряд Азарова отримав бюджет лише 30 грудня, тож, звісно, провести конкурс було неможливо. Для відкритого тендера потрібно близько місяця. Тому Міноборони 19 січня здійснило закупівлю послуг із годування армії за неконкурентною процедурою «в одного учасника». Постачальників обрали тільки на перший квартал року: два округи віддано згаданому вище ТОВ «Провідна продовольча компанія ЗС» (має зв'язок із міністром АПК Миколою Присяжнюком), по одному округу отримали ТОВ «Укрпродакорд ОР» (її директором є Руслан Березюк, депутат Білоцерківської райради від Партії регіонів), ПП «Артек-Союз» (засновник Наталя Лобік) та ТОВ «Оптукрпром-ВР» (засновник В'ячеслав Тимошенко). «Івала»

йну суб'єктів господарювання за право годувати військовослужбовців. Градус проблеми знизився до спроб відмовитися від послуг однієї компанії – «Івали» – та домовитися з іншою. Насправді ж ніхто не голодував, резонанс «із солдатами, що змушені голодувати», – це лише «правильне» інформаційне тло переділу ринку постачання продовольства для армії.

Утім, «Івала» грюкнула дверима: поскаржилась у Генпрокуратуру, яка змужена під тиском публічних обставин направити Єжелью припис, вимагаючи від міністра «вжити невідкладних заходів із усунення порушень законодавства щодо належного та безперебійного харчування військовослужбовців». Міністр публічно взяв під козирок, хоча й заявив, що, зважаючи на безлад із тендерами, хоче повернути армію до споконвічного принципу: солдати мають готувати собі самі. Проте конкурс таки оголосили. Здавалося, армія вперше отримає постачальників, обраних за прозорою процедурою. Однак уже 22 лютого таке собі ТОВ «Метсобстар-ХК» опротестувало в Антимонопольному комітеті дії Міноборони з організації торгів. Мовляв, порушено порядок проведення процедури закупівлі, встановлено дискримінаційні вимоги до документації конкурсних торгів, відтак треба скасувати відкритий тендер.

АМКУ признав розгляд справи на 5 квітня, а це вже початок другого кварталу, на який армія постачальників ще не обрала. Отже, для Міноборони склалася надзвичайна ситуація. Генпрокуратура і здоровий глузд вимагають відкритих торгів. Проте тендер Антимонопольний комітет заблокував на абсолютно законних підставах. А 1 квітня солдатів має хтось годувати. Відповідь була цілком прогнозованою. 14 березня Міноборони подало до Міністерства економіки обґрунтування чергової закупівлі послуг харчування армії в одного учасника на 621 млн грн. Цими учасниками було обрано ті самі фірми, з якими в січні було підписано контракти на I квартал. Третину всієї суми отримала вже згадувана «Провідна продовольча компанія ЗС», що пов'язана із міністром АПК Ми-

У ЛЮТОМУ АРМІЯ НЕ ГОЛОДУВАЛА – ЦЕ БУЛО ЛИШЕ «ПРАВИЛЬНЕ» ІНФОРМАЦІЙНЕ ТЛО ПЕРЕДІЛУ РИНКУ ПОСТАЧАННЯ ПРОДОВОЛЬСТВА ДЛЯ АРМІЇ

до цього переліку не потрапила, як, до речі, і «Білоцерківський військторг». Це підприємство хоч і належить самому Міністерству оборони, проте і йому відомство Єжеля не платило: на початок лютого борг сягнув 40 млн грн. Скандал став публічним 9 лютого, коли дніпропетровська фірма припинила годувати армію: крім того, що їй не платили ще з минулого року, тепер вона не має й контракту на постачання. Тоді ж деякі ЗМІ почали трубити про голод в армії. Але обговорення питання харчування ЗСУ дуже швидко переросло в інформаційну ви-

КНИГАРНЯ

Тиждень
український www.tyzhden.ua

13 квітня (середа) 2011 року
18:30

**Київ, Книгарня «Є»,
вул. Лисенка, 3**

Журнал «Український тиждень» і Книгарня «Є» запрошують на зустріч у межах проекту «Європейський досвід». За підтримки Представництва Європейського Союзу в Україні.

Наш гість – Жозе Мануел ПІНТУ ТЕЙШЕЙРА

Тема зустрічі: «Сучасний стан відносин України та ЄС»

Жозе Мануел ПІНТУ ТЕЙШЕЙРА

З 2007 року

Посол Євросоюзу, голова Представництва ЄС в Україні.

2002–2005 роки

Голова Представництва Європейської Комісії в Мозамбіку.

1998–2002 роки

Голова Представництва Європейської Комісії у Колишній Югославській Республіці Македонія.

1997–1998 роки

Голова Місії Бюро з питань гуманітарної допомоги Європейської Комісії в Боснії та Герцеговині й Хорватії.

1996–1996 рік

Заступник керівника Відділу Бюро з питань гуманітарної допомоги Європейської Комісії (Африканські, Карибські та Тихоокеанські країни), керівник сектору з питань гуманітарної допомоги країнам Східної,

Центральної та Південної Африки.

1994–1995 роки

Керівник сектору з питань Співдружності Незалежних Держав (Кавказ та Середня Азія: Вірменія, Азербайджан, Грузія, Інгуетія, Чечня, Дагестан, Таджикистан).

1992–1994 роки

Радник і Повірений у справах Представництва Європейської Комісії в Анголі.

1991–1992 роки

Член Кабінету міністрів Направлений до Міністерства закордонних справ Португалії під час головування Португалії як радник Європейської Комісії для Державного секретаря із закордонних справ і розвитку співпраці.

1988–1991 роки

Перший секретар Представництва Європейської Комісії у Свазіленді.

ЄС чекає на прогрес

Посол ЄС в Україні Жозе Мануел Пінту Тейшейра: «Прагнути проводити реформи – це вже добре, але швидке їх упровадження не повинне відбуватися за рахунок якості»

Спілкувалася
Жанна Безп'ятчук
Фото:
Андрій Ломакін

Хочеться вірити, що час не підкріплених діями пафосних заяв про історичне місце України в Європі, євроінтеграційної апологетики та вербального, а не матеріального покращення стандартів життя наших співвітчизників минув. Політики мали б вже навчитися мислити технократично в категоріях конкретних інституційних змін, а решта громадян – прагматично в категоріях людських цінностей і благ. Тільки так ми рухатимемося далі. Інша річ, наскільки нинішній політичний клас на таке спроможний. Із послом ЄС в Україні Жозе Мануелом Пінту Тейшейрою **Тиждень** говорив про конкретні аспекти реформування держави, що мають наблизити її до найкращих європейських стандартів.

ПРО РЕФОРМИ

У. Т.: У лютому цього року під час чергового раунду перемовин стосовно зони вільної торгівлі ви сказали, що ЄС не докладав би стільки зусиль до держави, яка становить таку невелику частку в структурі його зовнішньої торгівлі, як Україна. Тобто у своєму особливому ставленні до нашої країни він керується не тільки економічною логікою. Якою ж тоді?

– На Україну нині припадає близько 1% експорту ЄС. Вона не є значним ринком, але це дуже важлива країна. Розташована в Європі, велика, вона є сусідом чотирьох членів Євросоюзу. Тож ми реалізуємо політику підтримки стабільності й процвітання України. Ми віримо, що шлях до угоди про асоціацію та зони вільної торгівлі пролягає через реформи, гармонізацію законодавства ЄС та України. Це забезпечить добробут, покращення стандартів життя, розвиватиметься український ринок. Тож ми маємо стимул вести цей діалог і досягти домовленостей, щоб наблизити Україну до Євросоюзу.

У. Т.: 23 березня ви зустрілися з головою Верховного суду України Василем Онопенком, із яким спілкувалися про судову реформу. Європейські експерти, як-то Ганне Северінсен, вважають її профанацією. Яких подальших змін у системі юстиції очікують від України в ЄС?

БІОГРАФІЧНА НОТА

Жозе Мануел Пінту Тейшейра Закінчив Лісабонський технічний університет, отримав післядипломну освіту в Норвезькому технічному університеті та Лондонській школі економічних і політичних наук. **1988 року** почав працювати в Європейській Комісії. **1991–1998 роки** – перший секретар Представництва Єврокомісії у Свазіленді. **1992–1994 роки** – радник і повірений у справах Представництва Єврокомісії в Анголі.

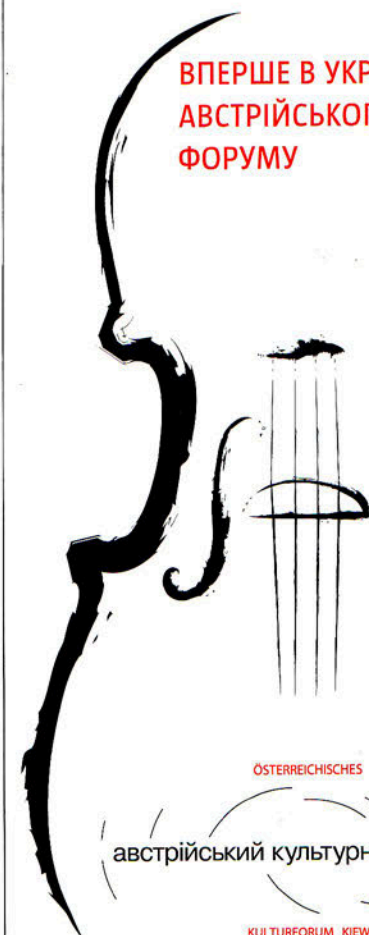
1994–1995 роки – керівник сектору з питань СНД. **1997–1998 роки** – голова Місії Бюро з питань гуманітарної допомоги Єврокомісії в Боснії і Герцеговині та Хорватії. **1998–2002 роки** – голова Представництва Єврокомісії в Республіці Македонія. **2002–2005 роки** – голова Представництва Єврокомісії в Мозамбіку. **Від 2007 року** – посол Євросоюзу, голова Представництва ЄС в Україні.

– Наша підтримка реформ судочинства почалася ще 10 років тому. Що ми просуваємо в Україні? Утвердження важливого елемента правосуддя – незалежність від політичних та інших впливів. Сьогодні українська юстиція не є такою, вона суб'єкт масштабної корупції. Тому верховенства права у державі практично не існує. Правосуддя мають забезпечувати незалежні й професійні суди, в роботу яких ніхто не втручається. Ми робили свій внесок у такі реформи, підтримували їх, щоб покращити обізнаність українських суддів та прокурорів, допомогти їм застосовувати принципи Європейської хартії з прав людини. Ми затвердили фінансову допомогу в 10 млн, щоб надалі підтримувати реформування судової системи. Венеціанська комісія зро-

била свої посутні коментарі щодо нового закону «Про судоустрій і статус суддів». Ми намагаємося донести до українських партнерів такої меседж: прагнути проводити реформи – це вже добре, але швидке їх запровадження не повинне відбуватись за рахунок якості. Ми ще не близькі до наших цілей, але будемо допомагати Україні далі.

У. Т.: Світовий Банк і ЄС ухвалили рішення припинити фінансування проектів із надання Україні консультаційної допомоги в розробленні законодавства про держзакупівлі, продемонструвавши таким чином своє розчарування спробами внести зміни до відповідного закону. Яких кроків очікують від офіційного Києва зараз?

– Ми співпрацюємо в цьому питанні зі Світовим Банком та українськими партнерами. Поки цих змін не ухвалено. Ви не можете використовувати державні

ВПЕРШЕ В УКРАЇНІ ЗА ПІДТРИМКИ АВСТРІЙСЬКОГО КУЛЬТУРНОГО ФОРУМУ

14 квітня 2011 року на сцені Національної філармонії України виступить видатний австрійський віолончеліст, лауреат численних міжнародних конкурсів, професор Університету музики у м. Грац Флоріан Кітт у супроводі талановитої австрійської піаністки Айми Марії Лабри-Макк.

Музичні критики виокремлюють Флоріана Кітта за дуже цікаві інтерпретації сучасних творів. На концерті в Києві прозвучать твори Роберта Шумана, Клода Дебюссі, Ференца Ліста, а також зведено сучасного австрійського композитора Франца Когльманна.

ÖSTERREICHISCHES

австрійський культурний форум^{kiev}

KULTURFORUM KIEV

кошти без конкуренції під час тендерів, прозорості, надання повної інформації, рівності їх учасників. Тендери слід проводити справедливо, без корупції. Тоді державні фонди використовуються якнайкраще. Тендери з одним учасником мають бути виключені від самого початку. Це можливо лише в надзвичайних ситуаціях. Нещодавно ухвалені поправки до закону про державні закупівлі не відповідають нашим стандартам. Це призвело до призупинення програм бюджетної підтримки в цій сфері.

У. Т.: Експерти відзначають проблеми з європейськими програмами допомоги, за якими кошти йдуть до органів влади: непрозорість використання, низький ККД. Як у Представництві ЄС бачать шляхи покращення цієї ситуації?

– Прозорість і ефективність – це ключові пріоритети для ЄС. Європейські програми реалізують спільно ЄС та Україна, і вони підлягають нормам фінансового регулювання Євросоюзу. Тому не коректно говорити, що європейські гроші надходять до українського державного бюджету. У випадку надання так званої бюджетної підтримки, окремого виду програм допомоги, українські органи влади справді залучаються до управління цими коштами. Ми висуваємо дуже суворі вимоги до такого менеджменту публічних фінансів. Більшість наших програм підтримує реформи

в Україні, що мають вести до укладення угоди про асоціацію. Якщо реформування не відповідає рівневі нашої допомоги, не гармонізує країну з ЄС, то ефективність програм стає проблематичною. І реформи в нашому розумінні мають бути вичерпними, відбуватися не лише на словах, а й у реальності. За останній рік ми також спостерігаємо обмежену спроможність Кабінету Міністрів, профільних міністерств, як-то Мін економіки, впроваджувати реформи. Ми бачимо зменшення штату, збільшення часу, що йде на затвердження планів. Це предмет нашого діалогу з українськими органами влади впродовж останніх місяців. І це має бути покращено.

ЗА ОСТАННІЙ РІК МИ ТАКОЖ СПОСТЕРІГАЄМО ОБМЕЖЕНУ СПРОМОЖНІСТЬ УРЯДУ ВПРОВАДЖУВАТИ РЕФОРМИ

ПРО ТОРГІВЛЮ

У. Т.: Владімір Путін заявив, що в разі утворення зони вільної торгівлі між Україною та ЄС Росія буде змушена вибудувати митний кордон з Україною. Як це може вплинути на діалог, який триває нині між Києвом та Брюсселем щодо створення такої зони?

– ЄС не тисне на Україну, щоб вона провадила ці переговори. Український уряд сам висловив таке рішення п'ять-шість років

тому. Сьогодні він підтримує цю мету, без впливу на таке рішення з боку Євросоюзу. ЄС не визнає спроб інших учасників втручатися в процес перемовин із ним країни, яка веде цей діалог за власним бажанням. ЄС і Україна є членами СОТ. Тому ваша країна просунутиша з погляду світової торгівлі, ніж ті, які пропонують їй певні особливі види торговельних відносин. Угода про асоціацію не є несумісною з домовленостями про зони вільної торгівлі з іншими країнами. Коли ж ідеться про митний союз, то виникають запитання. Україна як член СОТ не може створити його з країнами, що не є членами цієї організації. Офіційний Київ продовжує наголошувати на тому, що угода про асоціацію – це те, чого він прагне на майбутнє. Ідеться про трансформацію пострадянського суспільства у європейське.

У. Т.: Як відомо, переговори щодо ЗВТ зайшли в глухий кут ще торік, бо ж ані українська, ані європейська сторона не бажала поступитися, наприклад, у питанні мит на сільськогосподарську продукцію. Чи є останнім часом поступ у цьому напрямку?

– Ще на самому початку перемовин нашим українським партнерам було дуже чітко й відкрито пояснено, які наші ліміти. Є такі товари, торгівлю котрими ЄС не відкриває повністю жодним партнерам. Це стосується насамперед сільського господарства. Воно зачіпає демографічну, соціальну ситуацію всередині Євросоюзу. Ми маємо гарантувати нашому населенню належні умови життя. Лише малий відсоток агропродукції підлягатиме квотуванню. На чому варто наголосити? Український уряд просить квоти для певних видів товарів, які диспропорційно вищі за обсяг їх виробництва в країні. Тобто квоти, яких вона бажає для експорту певної сільськогосподарської продукції, повинні співвідноситися з її ще недавньою спроможністю такі товари виробляти. Але це не означає, ніби в майбутньому квоту не може бути збільшено. Тобто треба зберігати певне відчуття реалізму.

У. Т.: Який сенс урядові це робити на переговорах щодо ЗВТ?

– Не виключено, він не враховує того, що ці квоти можна переглядати в майбутньому, якщо виробнича потуга країни зростає. Тож і хоче отримати максимум гіпотетично можливий у майбутньому, але не гарантований.

ПРО РІЗНЕ

У.Т.: Є думка, мовляв, перенесення саміту Східного партнерства на друге півріччя цього року пов'язане з тим, що програма забуксувала, виникли проблеми. Як дати їй друге дихання?

– Перенесення саміту на кілька місяців не означає, ніби є якісь проблеми. Це буває. Це узгоджено між нинішнім угорським головуванням у ЄС і польським, яке настане у другій половині цього року. Що важливо? Немає жодних сумнівів із боку як ЄС, так і країн-партнерів, що програму треба розвивати не тільки на двосторонніх засадах, а й на багатосторонніх, зокрема поглиблювати співпрацю громадянських суспільств, торгівлю, впроваджувати спільні енерге-

тичні проекти тощо. Нещодавно ми поінформували українського прем'єр-міністра, що починаємо новий напрямок співробітництва – регіональний розвиток. Тобто Східне партнерство й надалі розширює сфери співпраці, що є цікавими для наших партнерів.

У.Т.: Минуло два роки від підписання Брюссельської декларації, коли між Україною та ЄС було досягнуто домовленостей про модернізацію вітчизняної ГТС за ресурсної підтримки світових і європейських фінансових установ. Як ви оцінюєте перебіг енергетичних реформ в Україні? Чи є досі чинним положення цієї декларації з європейського боку?

– Два роки тому ми взяли на себе зобов'язання щодо модернізації української ГТС. Це головний пріоритет не лише для України, а й для ЄС (для Європейського інвестиційного банку, Європейського банку реконструкції та розвитку), а також для Світового Банку. Вони підтримуватимуть НАК «Нафтогаз України» у процесі змін. Наразі Євро-

союз вивчає соціальний вплив та наслідки для довкілля, які матиме модернізація ГТС. Першою на черзі реконструкція трубопроводу Уренгой – Помари – Ужгород. Щодо реформ в енергетичному секторі – у декларації зазначено, що вирішальним буде те, чи вдасться Україні досягти до кінця цього року значного прогресу. На основі цього міжнародні фінансові установи ухвалюватимуть рішення щодо надання їй позики для реабілітації ГТС. Її обсяг буде визначено відповідно до результатів вивчення ситуації. Ухвалення Україною Закону «Про засади функціонування ринку природного газу» та вступ до Енергетичного співтовариства – це важливі позитивні кроки уряду. Корпоратизація та фінансова прозорість Нафтогазу є пріоритетами, яких нині не досягнуто. ЄС та Світовий Банк запропонували реструктуризацію цієї компанії згідно зі стандартами Євросоюзу. Також ЄС фінансував програми, які допомагали в роботі над генеральним планом розвитку вугільної промисловості. ■

22:30
щосуботи

АЛЬБЕРТ ЕЙНШТЕЙН

Коли новий прем'єр Ірландії Енда Кенні намагався випросити на саміті Європейського Союзу минулого місяця пом'якшення умов допомоги своїй країні, колеги висміяли один із аргументів промовця про те, що вибрали його насамперед за обіцянку домогтися кращих умов для своєї держави. «То й що? Усі ми маємо вибори», – заявили вони.

У клубі з 27 демократичних країн національні вибори повсякчас змінюються регіональними, тож процес ухвалення рішень неминуче забарвлюють електоральні розрахунки. Однак внутрішня політика нині особливо виснажує уряди – консервативні чи соціалістичні, північні чи південні, кредиторів чи боржників.

За два тижні після прохання Кенні ще один саміт ЄС затьмарила відставка Жозе Сократеша, португальського прем'єра-соціаліста, якому не вдалося провести останній план суворої економії через парламент. Два дні потому позиції канцлера Німеччини Ангели Меркель, котра так переконливо змушувала Європу виконувати її волю під час кризи євро, похитнулися через поразку на виборах на двох землях. Того самого дня її головний європейський союзник Ніколя Саркозі осоромився на місцевих перегонах.

Ослабли не тільки вони. У Середземномор'ї італійський прем'єр Сільвіо Берлусконі з'явився в суді для розгляду першої з кількох справ, які можуть підірвати його лідерські позиції. Прем'єр Іспанії Хосе Луїс Родрігес Сапатеро вкрай непопулярний у своїй країні. У Північній Європі політичної ваги знову набувають данська, голландська і шведська партії, що виступають проти імміграції. У Фінляндії на виборах 17 квітня непогані шанси має партія «Справжні фіни». А Бельгією ще від моменту головування в червні 2010 року править тимчасовий прем'єр, б'ючи всі рекорди урядового паралічу. Одне слово, останнім часом європейські саміти більше скидаються на божевільну лікарняну палату, переповнену каліками з перебитими кінцівками, пацієнтами в гамівних сорочках і смертельно хворими. Не дивно,

Союз-інвалід

Як слабкість національних лідерів паралізує процес ухвалення рішень у Європейському Союзі

що лідери ЄС докладають усіх зусиль, аби вилікуватися від кризи суверенного боргу.

Узяти бодай саміт 24–25 березня – його називали моментом, коли ЄС остаточно визначиться з «комплексною» реакцією на проблеми еврозони. Утім, національні зрушення вкотре перешкодили реалізації узгоджених і переконливих дій. Одна з причин – політичний

крах у Португалії. Багато хто вмовляє Сократеша попросити фінансової допомоги, але він хоче дошкитильгати до травневих чи червневих виборів без неї. Не бажає повертатися до режиму суворої економії, нав'язаного Міжнародним валютним фондом у 1970–1980 роках, про який досі пам'ятається з відомої протестної пісні: «... немає сили, що зламала б МВФ».

Ще одну проблему спричинило рішення Меркель повторно розглянути угоду про фінансування постійного механізму порятунку країн євразони, укладену за кілька днів до того європейськими міністрами фінансів. Переймаючись тим, що Німеччині доведеться заплатити надто багато у 2013-му, році федеральних виборів, Меркель домоглася домовленості про більш поступове створення фонду – за п'ять років, а не за два. А що як йому забракне грошей на порятунок якоїсь нужденної країни? «Нічого, – заявили лідери, – ми придумаємо, де їх дозбирати».

Інша проблема родом із Фінляндії, яка блокує будь-які домовленості про збільшення тимчасового фонду порятунку, недофінансованого зараз. У Гельсінкі не бажають брати на себе додатковий тягар до виборів 17 квітня. Щоб схвалити зміни стосовно тимчасового фонду, необхідно викликати парламентаріїв з канікул, а до того ж популярними відтак стануть «Справжні фіни», які виїжджають зараз на хвилі незадоволення програмою фінансової допомоги проблемним країнам євразони.

Утім, Європейський Союз завжди переслідували конфлікти національних інтересів. І все одно, як стверджують єврооптимісти, йому вдавалося за потреби ухвалювати далекосяжні, ба навіть непопулярні рішення. Наприклад, ЄС зайшов далі, ніж усі сподівалися рік тому, в посиленні правил бюджетного регулювання та економічної інтеграції. Це правда. Однак, попри всі ці кроки, євроспільнота доклала замало зусиль, щоб заспокоїти ринки.

То від чого ж так втомилися європейські лідери? Певною мірою серед них запанувало політичне виснаження. Берлусконі перебуває в кріслі прем'єра вже третій термін; Сократеш і Меркель обіймають свої посади по шість років. Економічна криза вдарила й по тих, хто змушений упроваджувати сувору економію, і по тих, хто позичає їм гроші. Однак відбуваються й глибші зміни. Традиційні партії слабнуть, оскільки класова політика губить популярність. У лівому крилі внаслідок трансформацій в економіці та соціальних структу-

рах зменшилася чисельність старого робітничого класу. У правому, де зазвичай домінують християнські демократи, релігія майже втратила вплив, а разом із Берлінським муром зникла й антикомуністична аргументація. Якась частина виборців відчуває безсилля національних лідерів перед такими проблемами, як кліматичні зміни й фінансова криза. Інша вимагає захисту від світових економічних сил та імміграції. Розрізненість і розчарування створюють простір для маневрів вузько спрямованих груп: зелених, регіональних партій чи збіговиська крайніх правих, які виступають проти імміграції та ЄС.

Інакше кажучи, тепер створити стійку більшість складніше (коаліція править навіть у Британії, де мажоритарну систему розроблено під утворення однопартійного Кабінету). А коли уряди дістаються до влади, як зазначає Пітер Мейр із Європейського університету (Флоренція), вони швидше втрачають популярність – не в останню чергу тому, що їхні дії обмежені рішеннями Брюсселя. «Таке явище, як масова партія, зникло; послідовники партій уже не відчувають колишньої лояльності до своїх політичних сил, – каже він. – Як наслідок – маємо те, що італійською називається immobilismo» (immobilismo – італ. інертність, бездіяльність).

Оплакування національної політики – не відповідь. Потрібно зміцнювати демократію. Брюссельські інституції можна тісніше прив'язати до виборців, якщо, наприклад, посилити вплив національних парламентів на ухвали ЄС. Лідерам країн доведеться усвідомити, що їхній електорат не так міцно тримається за племінні звички, налаштований критичніше і може краще відчувати лицемірство. Це добре, бо ж відтак дужче цінуватимуть раціональне лідерство, довіру, переконання й серйозну аргументацію. Якби настрої Саркозі не був такий мінливий, Меркель менше панікувала б, Сапато був би переконливіший, а Берлусконі менше блазнював би, Європа видавалася б не такою неповноцінною. ■

© 2011 The Economist Newspaper Limited. All rights reserved

GORAN BREGOVIC

WEDDING AND FUNERAL BAND

ГОРАН БРЕГОВИЧ
та «Весільно-похоронний бенд»

20.04

ПАЛАЦ «УКРАЇНА»

початок о 19:00

ЖИВИЙ ЗВУК

PREMIERA.UA
МЫ ПРОДАЕМ БИЛЕТЫ
384-44-44

МЕДІА-ПАРТНЕР

Тиждень
ukrainian.ua www.tyzhden.ua

Головні медіа-партнери

ПЕРШИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ EX.UA

Партнери

Лівійські події і «моральне лідерство» Заходу

Політика західних держав, спрямована на поширення й підтримку демократичних цінностей, не завжди пов'язана з послідовним захистом тих, хто у важких умовах такі цінності виборює

Отже, сталося. Західний світ, що майже 40 років терпів усі витівки ексцентричного лівійського полковника, нарешті вирішив: *Finita la comedia!* Муаммару Каддафі пробачили підтримку терористів на всіх континентах, безпосередню організацію терактів у повітрі (вибухи літаків над містечком Локербі та над Нігером, на дискотеках у Німеччині, де гинули американські військовослужбовці), втручання лівійських армійських підрозділів у збройні конфлікти в сусідніх африканських країнах та багато інших «пустощів». Був випадок, коли терпець урвався в США й американські літаки бомбували Тріполі. Після того Каддафі дещо заспокоївся. Однак із лідером Лівійської Джамахірії всі ці роки західні столиці підтримували нормальні міждержавні відносини, а європейські президенти і прем'єри покірливо повзали у знаменитий бедуїнський намет полковника, який він возив за собою скрізь.

Секрет такої поблажливості до екзотичного диктатора дуже простий. Лівія має великі запаси нафти, які дуже вигідно транспортувати до Європи, враховуючи географічне розташування цієї країни. Франція, Італія, Іспанія практично поруч. А коли пахне нафтою, демократична Європа з її правами людини, правовою державою, громадянським суспільством, європейськими цінностями стає напрочуд гнучкою і невибагливою. Чорне золото важливіше від абстрактних політичних і моральних засад. Тому десятиліттями європейці озброювали Каддафі, заплющували очі на всі акції і не висували йому жодних претензій, хоча чудово знали, хто він такий, або, як висловлювався перший і останній президент СРСР Михайл Горбачов, «кто есть ху...». І раптом європейці все збагнули, розплющили очі й побачили, який жадливий диктатор сидить у них під боком.

Річ не в тім, що полковник почав стріляти у своїх опонентів, він у минулому також це робив без особливої драматизації в європейських ЗМІ. Але громадянська війна в Лівії реально загрожує постачанню енергоносіїв до Європи (зокрема, Італія

залежить від лівійської нафти на 70%). Натомість Захід не звертає уваги на революції з людськими жертвами в Сирії та Ємені, не кажучи вже про Бахрейн. Бо в перших двох майже немає нафти, а в останньому розміщена велика база одного зі стратегічних військово-морських флотів США.

Військова операція «Одіссея. Світанок», розпочата Заходом у Лівії, наразилася на гостру критику в багатьох регіонах світу. Не можна сказати, що вся ця критика є несправедливою. Захід звинувачують у лицемірстві, нечесності, дуже вибіркового захисті ним же проklamованих морально-політичних засад. Каддафі карають за його злочини чи тому, що він є легкого здобиччю? Захід справді так переймається долею повсталих лівійців чи просто хоче бачити в Тріполі керованішого лідера? І чому демократичний Захід так дивно поведився 2008 року під час збройної агресії Росії проти Грузії, коли російські танки прямували на Тбілісі, коли авторитарно-поліцейська держава намагалася знищити найдемократичнішу державу (за винятком країн Балтії) на постра-

дьянському просторі? Тоді не треба було починати війну, вистачило б об'єднаної ескадри Британії, Франції, Італії в Чорному морі, щоб це вплинуло на чекістський режим у Москві. Проте Захід не хотів

псувати відносин із Росією, керуючись аж ніяк не загальнодемократичними міркуваннями.

Але європейські цінності нічого не варті, якщо їх не хочуть чи не можуть захищати. Навпаки, відмова від рішучого обстоювання таких цінностей призводить до тотальної дискредитації не лише їх, а й того, хто формально ототожнює себе з ними. У світі створюється дуже непризвільний імідж Заходу, що пропагує європейські ідеали свободи, демократії, прав людини тощо, але легко від них відмовляється під тиском інтересів «реальної політики», поступаючись власному егоїзму. Тривога щодо цього не випадково поширюється в середовищі нових членів НАТО і ЄС. В Естонії, Латвії, Литві, Польщі серйозно замислюються, а чи захищатимуть їх Брюссель, уся євроатлантична спільнота, якщо московські

**ЄВРОПЕЙСЬКІ ЦІННОСТІ
НІЧОГО НЕ ВАРТІ, ЯКЩО ЇХ НЕ
ХОЧУТЬ ЧИ НЕ МОЖУТЬ
ЗАХИЩАТИ**

Автор:
Гор Лосєв

чекісти захочуть, використовуючи вислів Леніна, «промацати Європу багнетом»? Зрештою, хто наступний після Грузії? Захід у цьому сенсі ризикуює зазнати нищівної ідеологічної поразки, що стане прологом невдач економічних, політичних і військових. Тим більше що є вельми обтяжлива для Європи «кредитна історія», починаючи з горезвісної Мюнхенської змови 1938 року. Тоді, як відомо, демократичний Захід віддав на поталу Гітлерові Чехословаччину, попередньо проковтнувши аншлюс Австрії і вступ вермахту в демілітаризовану Рейнську зону. А потім була Ялтинська конференція, що на 40 років поділила Європу, а далі млява реакція Заходу на 1956 рік в Угорщині та 1968-й у Чехословаччині.

Політика західних держав, спрямована на поширення та підтримку демократичних цінностей, не завжди пов'язана з послідовним захистом і виявами солідарності з тими, хто у вельми важких умовах такі цінності виборює. Доволі часто Захід вважає за краще порозумітися з

диктатором, домовитися з ним за рахунок якоїсь далекої молоді демократії, догодити авторитарному чи тоталітарному режимові в ім'я вкрай важливої мети – умироворення ще одного Гітлера, Сталіна чи Мао. І тоді демократичне суспільство, що одним лише фактом свого існування дратує «великого брата», стає об'єктом продажу чи обміну, коли його доля вирішується без консультацій із ним, без його згоди, в кулуарних змовах «фюрерів», «вождів світового пролетаріату» і західних демократичних політиків, які в такий момент не вважають якусь там периферійну демократію цінністю, гідною обстоювання. Саме в такі моменти роль західних демократій стає зловісною, бо вони фактично виступають спільниками диктаторів й авторитарних лідерів. Понад те, навіть провокаційною, адже вони застосовують тактику пасивного придушення молодих демократій шляхом позбавлення їх права на необхідну оборону. Це відбувається у формі постійного, інколи доволі жорсткого спонукування жертв «великих братів» до «компромісів» із ними, поступок, одностороннього роззброєння, при-

пинення спротиву тощо. Приміром, будь-які спроби чехословацького уряду закликати до порядку судетських сепаратистів західні держави оцінювали як неконструктивні, такі, що провокують Гітлера на агресію. Навіть тепер у світі, що нібито змінився на краще, західні політики дуже часто воліють поступатися широко розрекламованими ідеалами демократії, прав людини, громадянського суспільства, щоб не дратувати чи то Москву, чи то Пекін, чи то якогось екзотичного генерала з «третього світу». Така поведінка позбавляє Захід моральної прототи, моральної сили, без якої військова, економічна та політична міць в історичній перспективі стає доволі ефемерною.

Не можна бути лідером світу без морального лідерства. А воно неможливе без постійного, реального, не словом, а ділом, захисту великої ідеї, що є значущою для людства,

виступає для нього якимось маяком, символом і прапором. Це має бути вищим від будь-яких партикулярних, швидкоплинних, скороминущих

інтересів. Втрачаючи моральне лідерство, Захід деградує, слабшає, неминуче перетворюючись на світову провінцію, гниє внутрішньо, демонструючи людству очевидний занепад Європи. Не можна написати на своїх прапорах великі доленосні гасла й повсякчас здавати їх у конкретних політичних ситуаціях. Коли Франція продала Російській Федерації великі десантні вертольотноносці типу «Містраль», про які російський адмірал сказав, що з такими кораблями Чорноморський флот РФ упорався б із Грузією не за кілька днів, а за кілька годин, то має усвідомлювати, що тут вона слугить аж ніяк не справі свободи та демократії у світі.

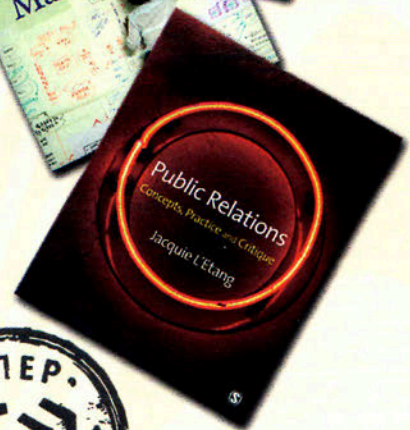
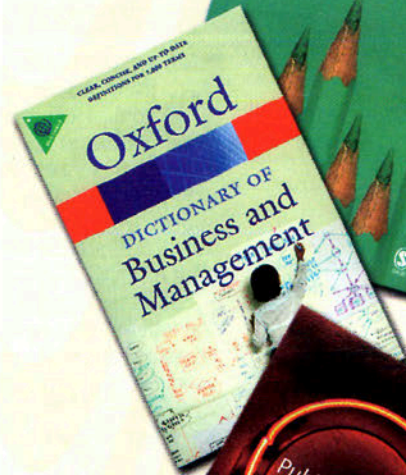
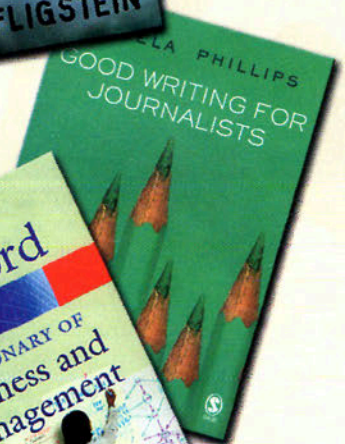
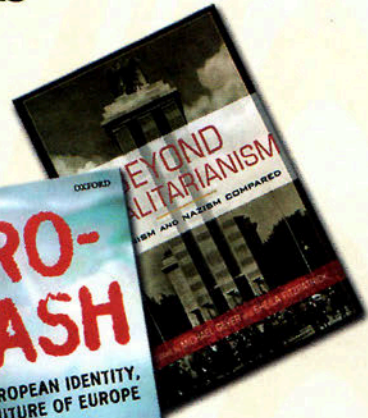
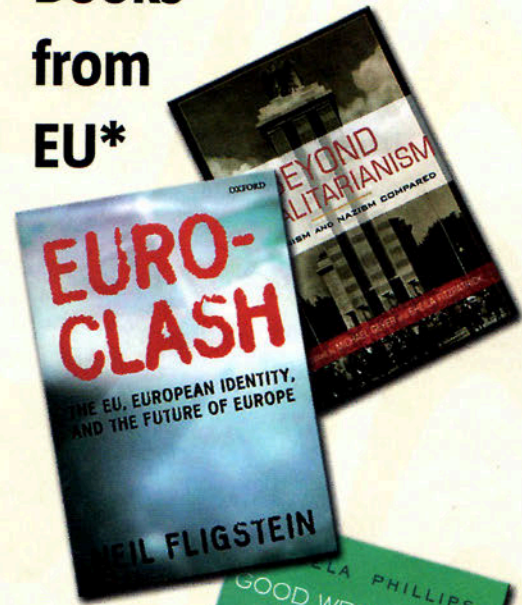
Останні події в різних куточках планети породжують пекучі загальні питання. Як саме і в який момент міжнародна спільнота має реагувати в разі загрози геноциду чи гуманітарної катастрофи в тій чи іншій країні? Де межа державного суверенітету, порушення якої дає право на міжнародне втручання? І як уникнути подвійних стандартів у ставленні до маленьких країн та великих держав? ■

ВТРАЧАЮЧИ МОРАЛЬНЕ ЛІДЕРСТВО, ЗАХІД ДЕГРАДУЄ, СЛАБШАЄ, НЕМИНУЧЕ ПЕРЕТВОРЮЮЧИСЬ НА СВІТОВУ ПРОВІНЦІЮ

New Non-Fiction Books from EU*

К Н И Г А Р Н Я

м. Київ
вул. Лисенка, 3
тел.: (044)235-88-54

www.book-ye.com.ua

* Нові нон-фікшн книжки з ЕС

Великий «стрибок» по-білоруськи

Чергову девальвацію білоруського рубля спричинила спроба влади швидко зробити білорусів багатими

Автор:
Зміцер
Панямонов,
Мінськ

Безготівковий рубль у Білорусі девальвував вже на 20%. Незважаючи на всі обіцянки Нацбанку, готівковий рубль уже подешевшав на 10%, а за підсумками року, як прогнозує білоруський економіст Леанід Заїка, може знецінитися на 25%.

За кілька місяців до останніх президентських виборів у Білорусі президент Аляксандр Лукашенка пообіцяв, що середня зарплата в країні буде не менша ніж \$500. У тому, що чиновники будь-що намагатимуться виконати це завдання, ніхто не сумнівався. Натомість незалежні економісти відразу спрогнозували: девальвації не уникнути. «Від заробітку \$330 до \$500 на місяць американці йшли 10 років. Білоруси 1 січня 2010-го в перерахунку на долари в середньому заробляли \$330, а 31 грудня – вже \$500. Лукашенка захотів упоратися за 12 місяців, – каже Заїка. – Ось і причина: вирішили зробити стрибок у дусі китайських перетворень. А на це просто не вистачило доларів! Зарплати можна було підвищувати щонайбільше на 6–8%».

Влада в особі Нацбанку та міністрів одностайно запевняла людей, що жодних сюрпризів не буде і що «коридор зміни кошика іноземних валют на 2011 рік не перевищуватиме +/- 8%». Білоруси натомість, очікуючи на девальвацію, намагалися помінати вільні рублі на долари чи євро. В обмінні пункти шикувалися черги. Нацбанк Білорусі не встигав задовольняти попит. За січень – березень обсяг золотовалютних резервів країни знизився більш як на 20% – до \$4 млрд.

Регулятор сам провокував людей створювати черги в обмінники. 25 лютого ухвалили рішення, відповідно до якого було введено обмеження на купівлю іноземного обладнання за валюту – €50 тис. 14 березня запроваджено 30-денний термін резервування коштів для придбання валюти на біржі; розпочалися валютні інтервенції на міжбанківському ринку, щоб комерційні банки задовольнили ажіотажний попит населення на євро і долари. Але вже 21 березня Центробанк згорнув валютну підтримку фінансових установ.

Стартувала стара гра у білоруську девальвацію: в обмінниках валюти немає, люди стоять у чергах, а Нацбанк «підтримує» курс і «цілком унеможливає проведення разової значної корекції обмінного курсу білоруського рубля». Комерційні ж установи, попри те що офіційний курс долара залишається незмінним (3045 руб. за \$1), оперують зовсім іншими цифрами. Наприклад, Франсабанк (Ліван) купує у юридичних осіб долар за 3340 рублів. Натомість на продаж валюти не має.

«Девальвація у Білорусі – це політичне і психологічне явище, – описує фінансову ситуацію в країні економіст, екс-кандидат у

президенти Яраслав Раманчук, котрий стан, що склався у країні, інакше як девальвацією не називає. – Безумовно, фінансових та економічних підстав для девальвації чимало. Цифри, які ми отримуємо від Нацбанку, підтвердив МВФ. Влада ж усе заперечує замість того, щоб організувати професійний діалог із незалежними експертами, міжнародною спільнотою, щоб просто сказати, що ось такі ми стабільні».

Але причиною нинішніх економічних проблем Білорусі є не лише популізм влади і непрофесійність регулятора. На думку економіста Леаніда Злотнікава, проблеми собі білоруси почали створювати ще кілька років тому: «Якщо у 2006-му країна споживала на 3% більше, ніж виробляла, то у 2010-му – на 13%. Дефіцит валюти перекривався зовнішніми позиками. Державні борги швидко зростали: на початку 2006-го вони становили \$5–6 млрд, а зараз – \$27 млрд. І можливостей залучити нові позики майже немає: через складний фінансовий стан Білорусі бояться давати в борг».

На думку Раманчука, державні експерти знають про нестабільність фінансової ситуації. Але вони сподіваються, що Лукашенка переконає Путіна дати \$6 млрд, а потім додатково \$3 млрд, і це дасть змогу протриматися ще півроку. А от деякі можновладці, здається, цьому вже не вірять. Наприклад, заступник прем'єр-міністра Сяргей Румас назвав розширення валютного коридору (простіше кажучи, девальвацію) на 10% недостатнім.

Тим часом білоруси скуповують не лише всю можливу валюту: у Нацбанк поскупували навіть всі золоті зливки, навіть кілограмові, кожен із яких коштує понад \$51 тис. ■

Тролінг для душі

Facebook може стати потужнішим
за рахунок цивілізованих
онлайн-коментарів

Тролів складно знайти в реальному світі, але у віртуальному вони не дивина. Від тролінгу – розміщення навмисне провокаційних, не в тему або просто тупих коментарів – потерпають блоги та інші віртуальні форуми. Нині з'явився спосіб їх приборкання, але ліки можуть виявитися шкідливішими за хворобу.

Тролінг – це побічне явище онлайн-анонімності. «В інтернеті ніхто не знає, що ти собака», – йшлося в дотепній карикатурі у журналі New Yorker 1993 року. Проблема в тому, що дуже багато людей саме так і поводяться (гобто як собаки). В одній із перших наукових робіт на цю тему Джудіт Донат, спеціаліст з інтернету з Гарвардського університету, назвала таку поведінку грою в обман особистості.

Часто єдина мета тролів – пореготати з тих, хто ковтне наживку (англійською це реготіння передається абрєвіатурою LOL). Але через їхні витівки дискусія може в найкращому разі деградувати, а в найгіршому – перетворитися на цілковитий балаган. Наївні запитання новачків без будь-яких злих намірів провокуватимуть агресивні відповіді. Тихі розсудливі голоси розчинятимуться поміж галасу. Тролі здатні завдати віртуального аналогу фізичного нападу. Особливо жорстокий випадок трапився 2006 року, коли онлайн-хулігани надіслали фото тіла підлітка, покаліченого в автокатастрофі, вбитій горем родині.

Однак здебільшого тролінг безкарний. Багато мешканців віртуального світу цінують свободу слова і неохоче виганяють із нього навіть наклепників. Анонімність і використання псевдо-

німів теж мають своїх прибічників: чимало тих, хто зависає в інтернеті, ухиляються від вимог щодо використання справжніх імен, що часто змушує людей поводитися цивілізованіше. Навіть якщо троля забанять на форумі, він зможе знову зайти на нього під іншим іменем.

Нарешті з'явилася ефективна зброя проти тролів – Facebook. У найбільшій соціальній мережі світу, яка налічує 500 млн осіб, реєстрація під справжнім іменем обов'язкова. Засновник компанії Марк Цукерберг називає використання більш ніж одного імені прикладом непорядності. Більшість учасників Facebook добровільно дотримуються правил, оскільки бажають спілкуватися з реальними друзями, а не вигаданими.

Цукерберг хоче поширити цю політику й на решту віртуального світу. Учасники Facebook дедалі частіше можуть використовувати свої облікові дані на інших сайтах. Мережа пропонує іншим компаніям доручити їй роботу з коментарями на їхніх сайтах. Якщо користувач бажає залишити відгук, він заходить на Facebook, де розміщені пости.

Спочатку запровадження послуги роботи з коментарями від Facebook провалилося, але нову версію, запущену 1 березня, вже використовують понад 17 тис. сайтів. Результати приємно вражають. Кількість коментарів зменшується, але вони стають якіснішими. У випадку блогу TechCrunch, присвяченого технологіям, середня кількість коментарів скоротилася більш ніж удвічі, зникла переважна частина недоцільних відгуків. Крім того, ця послуга генерує трафік, оскільки коментарі учасників ав-

**Пуристи
інтернету
кажуть,
що нова
послуга
покладе край
анонімності**

томатично бачать їхні друзі, які можуть проглянути сторінку, на якій вони містяться.

І все ж вердикт неоднозначний. Пуристи інтернету кажуть, що нова послуга покладе край анонімності. Це великий недолік, якщо намагаєшся організувати протести через соціальні мережі, як було на Близькому Сході. А також може сприяти самоцензурі. Навіть у TechCrunch виникають сумніви: більшість коментарів тепер надто позитивні. Інші стверджують, що, користуючись послугою з контролем коментарів, сайти практично позбуваються свого найціннішого активу – спільноти користувачів.

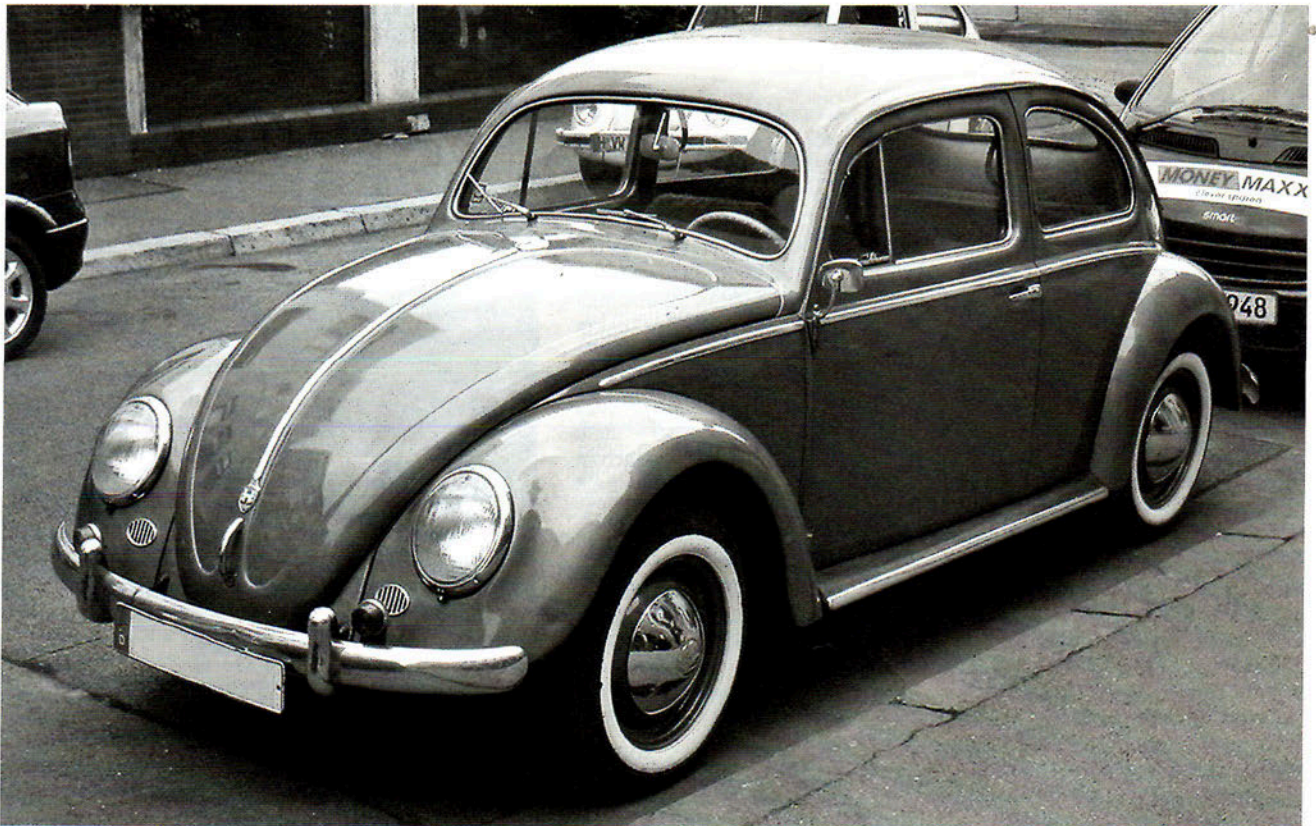
А ще цей крок просто лякає. На Facebook уже назбирався рекордний обсяг інформації, і не тільки про віртуальних користувачів, а й про їхні заняття в реальному світі: повідомлення, фото, календарі, уподобання і навіть шопінг. Тепер до цього переліку додаються й думки. У результаті Facebook величезним стрибком наближається до статусу фактичного сховища особистої інформації більшості інтернет-користувачів. Якби таким займалася влада, обурення людей не мало б меж. А якщо таке робить приватна компанія, хіба це має хвилювати менше? На сатиричному сайті The Onion Facebook нещодавно назвали програмою масового віртуального нагляду ЦРУ, а Цукерберга – секретним агентом під кодовим іменем Оверлорд. LOL? Хто знає. ■

© 2011 The Economist Newspaper Limited. All rights reserved

Історія німецької перемоги

Швидкість післявоєнної відбудови в Німеччині навіть сьогодні дивує й викликає дискусії. **Тиждень** аналізує об'єктивні причини феномену німецького переродження

Автор:
Валерій
Дротенко

Серед основних причин повоєнного «німецького економічного дива» фігурують фінансова допомога від США в межах плану Маршалла, корейський бум (збільшення військових замовлень та скасування заборони на виробництво Німеччиною зброї у зв'язку з Корейською війною 1950–1953 років), а також нова економічна політика на західнонімецьких теренах. Утім, план Маршалла відігравав у відбудові важливу, але не вирішальну роль, а корейський бум мав неоднозначний вплив: так, замовлення зростали, однак паралельно підвищувалися й світові ціни на сировину, левову частку якої (включно з харчовими продуктами) Західна Німеччина мусила імпортувати. Отже, ключо-

вим чинником була політика соціальної ринкової економіки, яку реалізував федеральний міністр економіки в уряді бундесканцлера Конрада Аденауера професор Людвіг Ергард.

Якщо поглянути на порівняльні показники повоєнного зростання в інших країнах Західної Європи, стає зрозуміло, що «диво» не ходить одне – схожими на німецьке є оповіді про італійське, австрійське, французьке, швейцарське. Тут би зробити висновок про неминучий кон'юнктурний підйом після повоєнної розрухи, підживлений загальним ентузіазмом населення й зняттям економічної блокади та фінансований за рахунок американських пільгових позик і грантів. Однак не поспішаймо поки що з остаточним висновком.

ПРИВИД ВЕРСАЛЯ

Після капітуляції Німеччини й сателітів у плани союзників не входила її якнайшвидша відбудова: англійці, а надто французи й СРСР більше переймалися розшуком нацистських злочинців, вербуванням німецьких фахівців із надсучасних військово-промислових розробок, демонтажем якнайбільшої кількості виробничих потужностей і перевезенням їх на власну територію. Складалося враження, що держави-переможниці знову збираються наступити у своїй політиці щодо Німеччини на ті самі граблі, що й після Першої світової. Головною ж проблемою регіону ще після війни визначив економіст Джон Мейнард Кейнс. У своїй праці «Економічні наслідки Версальського мирного договору» (1919) він пише:

«Статистика взаємної економічної залежності Німеччини та її сусідів приголомшує. Німеччина є найбільшим імпортером Росії, Норвегії, Нідерландів, Бельгії, Швейцарії, Італії, а також Австро-Угорщини... другим і третім за значенням для Британії, Швеції, Данії, Франції, а також найбільшим експортером щодо Росії, Норвегії, Швеції, Данії, Нідерландів, Швейцарії, Італії, Австро-Угорщини, Румунії та Болгарії, другим – щодо Британії, Бельгії та Франції. Німеччина не лише активно забезпечувала ці країни ринком збуту, а й для деяких була найважливішим джерелом капіталу, необхідного для їхнього розвитку... Також завдяки системі «мирного проникнення» вона давала згаданім державам не тільки капітал, а й, чого вони потребували не меншою мірою, організацію. Таким чином, вся Європа на схід від Рейну входила у промислову орбіту Німеччини...»

Описуючи 14 пунктів Версальської угоди як такі, що спрямовані на штучне вирівнювання за будь-яку ціну балансу сил між Францією й Німеччиною, Кейнс підкреслює, що така політика є логічною з погляду тих, для кого стан перманентних конфліктів між великими державами за домінування в Європі є нормою. У такому разі Франція лише виїшла переможцем у нинішньому раунді (Першій світовій). З огляду ж на утиски Німеччини після капітуляції певні сили всередині країни підстьобуватимуть реваншистські настрої. І не відомо, як протікатиме й чим закінчиться «наступний раунд».

НУЛЬОВА ПОЗНАЧКА

У другій половині 1940-х хронічною проблемою союзників стають голод і злидні серед цивільного населення в окупаційних зонах Німеччини. Нормування продовольства, обмеження на пересування між окупаційними зонами, демонтаж підприємств, табори для військовополонених – усе це деморалізує німецький народ, поширюються ліворадикальні настрої, зростає популярність комуністичних рухів. Крім того, стан, у якому доводиться тримати німців на догоду потьдаским домовленостям, викликає все більшу відразу в адміністрації британської й аме-

риканської зон. Окупація влітає держбюджетові США (саме з нього фінансуються продовольча допомога, утримання як власного контингенту, так і військовополонених) у чималу копійчку, і дедалі очевиднішим стає факт, що так довго тривати не може. На виборах у Франції й Італії комуністи досягли загрозливих успіхів на тлі незрозумілої для союзників політики СРСР, що душить на ввірених йому територіях (зокрема, у Болгарії та Румунії) політичних діячів правого і навіть помірковано лівого крила, потихеньку демонструючи своє справжнє обличчя й плани щодо Європи. Колишні союзники розпадаються на два ворогуючі табори, що вже змагаються за уми народів Європи.

Саме за таких обставин у результаті перших вільних виборів 1946 року до ландтагів (парламентів земель) проходять християнські демократи, соціал-демократи і ліберали. Формується перший федеральний уряд. Федеральним канцлером стає майбутня легенда – «патріарх» Конрад Аденауер, міністром економіки обирають представника від Баварії Людвіга Ергарда, який уже обіймає аналогічну посаду в баварському уряді. Ергард – професор економіки, адепт вільного ринку, чия аргументація і світогляд припали до душі окупаційному командуванню (поки що практично всі рішення й ухвали німецького уряду підлягають погодженню з ним).

ВРАНЦІ – ГРОШІ...

Як перший крок на шляху оздоровлення економіки Ергард запропонував провести грошову реформу, що врешті й було зроблено 21 червня 1948 року. Її метою було вилучення з обігу старої, гіперінфльованої рейхсмарки. Обов'язковою вимогою Ергарда була також цілковита дерегуляція (тобто відпущення) цін і відповідно заробітної плати. Реформа виявилася вдалою. Як у біблійних оповідях, усі мали змогу спостерігати перше «диво» – вітринне: давно спорожнілі полиці крамниць (реальні товари реалізовувалися з-під поли) стали заповнюватися товарами; все, що припадало пилон на приватних складах, майже вмить заповнило роздрібну торгівлю.

ОБСЯГ ФІНАНСОВОЇ ДОПОМОГИ, НАДАНОЇ В МЕЖАХ ПЛАНУ МАРШАЛЛА (В РОЗРІЗІ КРАЇН-РЕЦИПІЄНТІВ)

Ісландія	\$43 млн
Португалія	\$70 млн
Ірландія	\$133 млн
Туреччина	\$137 млн
Швейцарія	\$250 млн
Швеція	\$347 млн
Норвегія	\$372 млн
Греція	\$376 млн
Данія	\$385 млн
Австрія	\$468 млн
Бельгія та Люксембург	\$777 млн
Нідерланди	\$1128 млн
Італія та Триєст	\$1204 млн
Німеччина	\$1448 млн
Франція	\$2296 млн
Велика Британія	\$3297 млн
Усього	\$12,731 млн

ІСТОРІЯ ВІДБУДОВИ

8–9 травня 1945 року
Капітуляція фашистської Німеччини

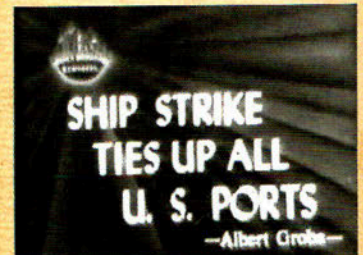

Грудень 1945 року
Зняття заборони на доправлення гуманітарної допомоги в межах програми Food Relief до союзницьких окупаційних зон у Німеччині

11 березня 1946 року
Створення Економічної ради Британської окупаційної зони (за ініціативи британської сторони)

5 липня 1946 року
Скасування заборони на надання приватної гуманітарної допомоги населенню Німеччини в межах ініціативи CARE Package

6 вересня 1946 року
Промова держсекретаря Бернса, яка знаменувала перегляд політики щодо Німеччини

1 січня 1947 року
Об'єднання американської й британської окупаційних зон у так звану Бізонію

5 червня 1947 року
Офіційне оголошення плану після-воєнної відбудови у Західній та Центральній Європі (плану Маршалла)

25 червня 1947 року
Створення Об'єднаної економічної ради британської й американської окупаційних зон

21 червня 1948 року
Запровадження нової німецької марки в Західній Німеччині (грошова реформа)

Поява реальних товарів за гроші автоматично означала справжність нових західнонімецьких марок як щонайменше платіжного засобу. Ніби за ланцюговою реакцією відбувався подальший запуск економіки: у грошах, за які купують реальні блага, виникла гостра потреба, за них робітники готові працювати. Як описує сам Ергард у своїй праці «Добробут для всіх»: «Чорний ринок цез... Вітрини було завалено товарами по вінця, закурилися фабрики, а вулиці оживилися від гуркоту вантажівок. Скрізь, куди сягало око, замість учорашньої тиші руїн постала будівельна метушня...»

Незаперечною чеснотою Ергарда як вільноринкового пуриста була його непохитність і в дотриманні наріжних принципів обраної стратегії, і в цілісності її упровадження та баченні елементів цієї цілісності. Розкриваючи свої карти далі, Ергард окреслює такі складові економічної політики:

1. Дотримання стабільності валюти понад усе, що практично досягалося шляхом:

1.1. Жорсткої емісійної дисципліни, тобто жодного латання бюджетних дірок грошовими емісіями, як прямими, так і завуальованими.

1.2. Уникнення необґрунтованого (тобто нічим не підкріпленого) зростання номінальних доходів населення.

2. Дотримання абсолютної конкурентності економіки, що виливалося у:

2.1. Жорстке й дієве антимонопольне законодавство.

2.2. Абсолютну відмову від державного регулювання цін.

Необхідність неухильного дотримання цих принципів регулярно піддавали сумнівам і шаленій критиці. Ергард доводив, що найкраща державна політика в економіці – це максимально можливе невтручання. З огляду на розвиток подій міністр повинен був мати сталеві нерви, щоб обстоювати свою позицію, особливо спочатку. Соціалістам, які на виборах спіймали облизня й опинилися в опозиції, весь час здавалося, що уряд має відпрацювати своє завдання з надмірним завзяттям, себто регулювати, планувати, розподіляти. Зокрема, повсякчас виносилося на порядок денний питання ска-

Поштова марка 1987 року з нагоди 10-х роковин: дядько Ергард ніби підморгує своїм наступникам

сування вільного ціноутворення й повернення, хоча б частково, до утримування цін, а то й до нормування благ на душу населення, що фактично було б кроком до вкрай остогидлої німцям картково-пайкової системи.

ПОЛІТИКА РЕФОРМ

Як і очікували, після реформи ціни спочатку підвищувалися, оскільки платоспроможний попит збільшувався швидшими темпами, ніж пропозиція, еластичність якої ще й стримувала цілковита залежність від імпортованої сировини. Однак попит робив свою справу, підстобуючи пропозицію: за результатами першого ж півріччя після реформи приріст виробництва становив у середньому 50%, що вже демонструвало перші успіхи вільного ринкового господарства. Уникнення цінового регулювання мало на меті вирівнювання перекосів у спотвореній мілітаризмом та авторитарним управлінням структурі виробництва, чого й було плавно досягнуто. Те, що спочатку висміювали як надмірний оптимізм, виявилось реальністю: у першому півріччі 1950-го споживчі ціни вже почали знижуватися й були на

«НАША ПОЛІТИКА СЛУЖИТЬ СПОЖИВАЧЕВІ, ЛИШЕ ВІН Є МІРОЮ ДОЦІЛЬНОСТІ ВСІЄЇ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ»

рівні -10,6% порівняно з аналогічним періодом 1949-го. За подальші десять років, з 1952-го по 1962-й, індекс споживчих цін зріс лише на 18%, тобто на 1,8% щороку. Підвищувалася й продуктивність праці, стрімко зменшувалися ножиці цін: за період 1950–1962 років номінальний заробіток збільшився в середньому в 2,4 раза, тоді як вартість життя – лише на 20%.

Для заохочення інвестицій у виробництво підприємці отримували податкові пільги на суми реінвестованого прибутку. Як реакція на дефляцію 1950 року уряд знизив ставки податків та відшкодував частину вже сплачених (!) задля поживлення попиту та зменшення навантаження на економіку.

Майже одночасно з реформою було лібералізовано кре-

За період 1950–1962 років номінальний заробіток збільшився в середньому в 2,4 раза, тоді як вартість життя – лише на 20%

дитну політику: знижено вимоги до резервів банків, дерегульовано кредитування, що не в останню чергу уможливило кон'юнктуру динаміку. Ось тут доречно буде згадати план Маршалла, що мав для Німеччини вигляд кредитної лінії, яка надавалася на міждержавному рівні. Розподіл коштів (тобто кредитування конкретних компаній, як правило, на імпорту сировини) належав до компетенції спеціально створеної фінансової установи – Банку реконструкції (також відомого як KfW, що діє й дотепер). Умови кредитування і дотримання платіжної дисципліни давали змогу максимально пришвидшити оборот кредиту.

Для порівняння: Нідерландам коштів було надано лише на третину менше, однак використовували вони їх почасти не за призначенням, наприклад, на ведення війни за свої колонії в Індонезії. Попри важливість допомоги в межах Плану Маршалла (за тодішнього браку німецького експорту валюти для імпорту сировини взятися було нізвідки), не варто переоцінювати його значення і тим більше вважати ключовим елементом успіху відбудови.

ТРИЗВУЧЧЯ

На зламі 1951–1952 років, коли у світі сплав сировинний ажіотаж, спричинений Корейською війною, німецька економіка увійшла в третю фазу розвитку соціального ринкового господарства – фазу підтримки (1952–1954). Її перебіг викрив больові точки

Карикатура на Ергарда невдовзі після грошової реформи

У першому півріччі 1950-го споживчі ціни вже почали знижуватися й були на рівні

-10,6%

порівняно з аналогічним періодом 1949-го.

За подальші десять років, з 1952-го по 1962-й, індекс споживчих цін зріс лише на

18%,

тобто на **1,8%** щороку

економіки. Наступним був тривалий період високої кон'юнктури, під час якого, власне, й пожинали плоди попередніх зусиль і неухильного дотримання визначеного курсу. Німецькій економіці вдалося досягнути так званого тризвуччя – ідеалу будь-якого адепта ринкової економіки: зростання виробництва, продуктивності та пропорційно до неї номінальних доходів населення, що за стабільних цін чи навіть їх зниження веде до стабільного підвищення добробуту.

Як зазначав Ергард, святкуючи переконливу перемогу ХДС на виборах 1953 року: «Наша політика служить споживачеві, лише він є мірою доцільності всієї господарської діяльності. Ця політика соціальної ринкової економіки довела всьому світові, що її основи – вільна конкуренція, свобода вибору споживача і взагалі дотримання особистих свобод – приносять кращі економічні й соціальні успіхи, ніж спромоглися колись забезпечити будь-яке ручне управління чи примус із боку держави».

Кому ж завдячувати стрімким післявоєнним відродженням Німеччини? Вдала економічна політика виявилася дієвим способом знайти й спрямувати в конструктивне русло внутрішні ресурси, оскільки мінімальним втручанням держава не заважала німецькому народові працювати з максимальною віддачею, натхненням і креативністю.

Після війни шаленими темпами зростали економіки багатьох країн континентальної Європи, але це лише частково можна пояснити загальним підйомом кон'юнктури. Головна роль відіграла наявність у серці Європи Німеччини – надзвичайно конкурентного ринкового середовища, що, з огляду на тотальну залежність від імпорту та експорту, поєднало природною взаємозалежністю ринки всіх сусідніх країн вільної Європи, мимоволі навіязавши їм аналогічний соціально-економічний порядок, але цього разу без окупації. Реплікація ж успіху Німеччини в інших країнах Європи засвідчила, що це не лише німецький феномен, а ще й наслідки впровадження та дотримання засад справді вільної ринкової економіки. ■

1 липня 1948 року

Підписання франкфуртських документів (передача союзними військами владних повноважень новоствореному західнонімецькому уряду)

25 червня 1950 року

Корейська криза

30 червня 1952 року

Припинення фінансування в межах плану Маршала

27 лютого 1953 року

Підписання Лондонської угоди з урегулювання німецьких воєнних боргів

13 січня 1956 року

Німеччина – єдина економіка Заходу, що зростає швидше від СРСР за результатами останньої п'ятирічки

1 січня 1957 року

Повернення Німеччині Францією Саару

Владика Галицький

Андрея Шептицького як митрополита греко-католиків сприйняли спершу з недовірою, наприкінці життя він став авторитетом навіть для ворогів

Автор:
Іван Патриляк

Майже 44 роки Українську греко-католицьку церкву очолював митрополит Андрей (уроджений Роман) Шептицький. З ним рахувалися представники кожної влади, що приходила до Галичини в буремній першій половині ХХ століття...

ГРАФ... ПОЛІТИК...

1901 року галицький митрополічний престол посіла неординарна людина. Виходець із місцевого боярського роду, що дав вітчизняній церкві єпископа і двох митрополитів у XVII–XVIII століттях, але до середини XIX-го зовні сполонізувався, Андрей Шептицький для поляків був ренегатом, а для українців «підозрілим польським агентом». Йому належало навести лад у справах церкви, зміцнити її авторитет в очах суспільства й держави, зупинити вплив пастви до польського костелу, знайти порозуміння з інтелігенцією, захопленою соціалістичними доктринами.

Прихід на цю посаду дав Андрееві Шептицькому змогу реалізувати своє бачення церковного життя в більших масштабах й водночас перетворив його на вагомому політичну фігуру не лише Галичини, а й усієї Австро-Угорщини. Активний захист соціальних і національних прав

українців у Палаті панів австрійського парламенту, робота заступником голови Галицького сейму, просвітницька й меценатська діяльність, боротьба проти польського культурного засилля в Галичині, створення лікарень, музеїв, бібліотек робили митрополита популярним серед простолуду й інтелектуалів нараз. Освічена частина суспільства цілком по-новому поглянула на церкву, яка зуміла здійснитися над консерватизмом і стати на крок попереду свого часу.

ВІД
ПОСЛУШНИКА
ДО
МИТРОПОЛИТА.
Андрей
Шептицький
пройшов
великий шлях
у пізнанні Бога,
свого народу й
самого себе

Непохитність митрополита в роки Першої світової війни, коли він не забавав покинути Львова у момент російської окупації, відмовився зректися своєї віри, за що був висланий углиб царської імперії, принесла йому світову славу. Іноземні дипломати й прогресивна інтелігенція Росії з обуренням сприймали факт переслідування Шептицького за релігійні переконання. Сам же митрополит потрактував своє

трирічне перебування на теренах сусідньої держави як нагоду для поширення ідей унії. На запланні він згуртував однодумців і після Лютневої революції та свого звільнення висвятив для Великої України й Росії окремих греко-католицьких священників, а згодом рукопоклав єпископів.

Повертаючись до Львова, митрополит Андрей відвідав революційний Київ, де виступив у Центральній Раді, справивши таке потужне враження на наддніпрянських соціалістів, що вони забажали створення помісної української церкви на чолі з Шептицьким. Коли українці здобули владу в Галичині, він урочисто привітав постанови державності, за що поплатився неволею. Згодом у виснажливій боротьбі Львів втратили, а митрополит, який удруге відмовився покинути паству й виїхати з міста, був узятий поляками під домашній арешт, що тривав два роки.

«ЛЕГАЛЬНИЙ ВОРОГ» ПОЛЬЩІ

Наприкінці 1920 року за наполяганням Ватикану польська влада в Галичині дала дозвіл на виїзд митрополита для пастирської мандрівки українськими поселеннями Америки. Дорогою Шептицький провів у Італії переговори з папою Бенедиктом XV та членами тамтешнього уряду, у Франції – із президентом Александром Мілєраном, прем'єром Арістідом Бріаном і маршалом Фердинандом Фошем, у Бельгії зустрівся із впливовим кардиналом Мерсіє. Активно обговорював українське питання з політиками в Канаді та США. Повсюди Шептицький наполягав на підтримці української позиції під час остаточного вирішення долі Галичини. Дипломатична активність владики настільки розлютила польський уряд, що у вересні 1923-го в Познані його заарештували на три місяці.

Діяльність митрополита в 1923–1939 роках можна окреслити формулою видимої лояльності до Польщі (заперечення насильницької боротьби) в поєднанні з різкою критикою її політики щодо українського населення і спробами максимально розбудувати його культурно-релігійне, наукове й політичне життя. Андрей Шептицький

обрав принципову позицію 1930-го: з одного боку, він засудив підпали й диверсії, організовані членами УВО та ОУН, а з другого – піддав публічний критиці польську «пацифікацію», особисто поїхав до Варшави, де намагався зустрітися з Юзефом Пілсудським, щоб закласти припинити знущання з українців, але не був прийнятий жодним із польських достойників. Особливо показовою була поведінка митрополита Андрея 1938 року, коли польський уряд нищив православні церкви

економічної могутності. Конфіскувавши всі землі чи підприємства митрополії, більшовики водночас нарахували їй «податковий борг» за часи існування Польщі. Віддаючи кесареві кесарево, владики Шептицький заклали навіть сімейне столове срібло, щоб стягнути на оплату безпричинно виставленого рахунку. Однак фінансова війна з владою не змусила митрополита опустити руки. Він гостро виступав проти заборони молитись у школах і проводити катехизацію молоді; збирає єпархіяльний собор у Львові, де закликає боротися з невір'ям і висловлює надію, що греко-католицькій церкві вдасться охопити впливом усі території України та Росії, рятуючи душі «нез'єднаних православних»; забороняє вішати червоні прапори на церквах і славословити в них комуністичних вождів; засуджує більшовицьку практику «споювання людей»; створює підпільні богословські курси. У відповідь каральні органи радянської держави закривають монастирі, церковні шпиталі, сиротинці, заводять низку агентурних справ на владику та його оточення, починають «розробляти» митрополита й «розкладати уніатську верхівку».

Початок війни Андрей Шептицький сприйняв як надію на порятунок від безбожного більшовизму. Швидко просування Вермахту на схід, проголошення у Львові української державності створювали ілюзію початку нової ери. Митрополит широ вітає почин будівництва власної держави, погоджується ввійти до сенату (Ради сеньйорів). Але «свято свободи» тривало недовго... Повальні арешти, проведені гестапівцями серед ініціаторів відновлення суверенітету, перекреслювали будь-які сподівання. Гітлерівці від перших днів окупації вдаються до маніпуляцій авторитетом Шептицького. Аби знівелювати вплив його послання від 1 липня 1941 року, де митрополит підтримує будівництво Української Держави, 5 липня вони публікують у пресі від його імені новий, «лояльний» до Німеччини пастирський лист із посиланням на «Єпархіяльні відомості за липень 1941 року», яких не існувало в природі.

ПОВСЮДИ В СВІТІ ШЕПТИЦЬКИЙ НАПОЛЯГАВ НА ПІДТРИМЦІ УКРАЇНСЬКОЇ ПОЗИЦІЇ ЩОДО ВИРІШЕННЯ ДОЛІ ГАЛИЧИНИ

«Після звільнення західних областей УРСР від німецьких окупантів уніатське духовенство продовжувало займати антирадянську позицію, будучи, по суті, чужою нам і шкідливою за впливом легальною масовою іноземною резидентурою на нашій території. Виходячи з цього, після ретельного вивчення обставин, нами був розроблений план ліквідації греко-католицької церкви...»

Із доповідної записки заступника наркома держбезпеки УРСР генерал-лейтенанта П. Дроздецького до НКДБ СРСР від 16 березня 1946 року

Холмщини та Підляшшя й силоміць навертав місцеве населення в римо-католицтво. Шептицький видав спеціальну відозву, у якій назвав події на північно-західних землях України «приголомшливими», а польську державу й костел «ворогами Вселенської церкви і Християнства».

Проте відверта опозиційність до політики Варшави не робила Шептицького (як багатьох галицьких інтелігентів) сліпим прихильником більшовизму. Безкомпромісним і викривальним стало його послання-протест проти штучного голоду в УСРР: «Україна в передсмертних судорогах (...) Населення вимирає голодовою смертю. Опера на несправедливості, людоїдна система державного капіталізму довела багатий край до повної руїни (...) На вид таких злочинів німіє людська природа, кров стінається в жилах (...) Кров робітників, що в голоді оралі чорнозем України, кличе о пімсту до неба, а голос голодних жінок дійшов до ушей Господа Саваота. Усіх християн цілого світу, усіх віруючих в Бога, а особливо всіх робітників і селян, передовсім всіх наших земляків, просимо прилучатися до цього голосу протесту та болю...»

«ОБЕРНУЛАСЯ КАРТА ІСТОРІЇ...»

«Перші совети» в Галичині загадали вкрай вишуканий спосіб боротьби з церквою – підірвав її

Щоб урятувати бодай якісь форми політичного життя для свого народу під окупацією, митрополит Андрей бере участь у створенні Української національної ради. Але й вона не проіснувала довго. У лютому 1942-го різкий протест Шептицького на ім'я Гімлера із засудженням масових убивств євреїв розлютив рейхсфюрера СС, який розпорядився її розігнати. Щоб урезонити Андрея Шептицького, до нього вирушило троє фахівців з «українського питання»: Ганс Кох, Отто Вехтер і Альфред Бізанц. Проте розмова з ними відверто не вийшла. Старий владика насварив візитерів за їхнє ставлення до підкореного народу. Нацисти образились і звинуватили «спадкового графа й аристократа» в «неввічливості»... Для залякування гестапівці влаштували обшук у митрополичих палатах, щоб виявити зброю. У відповідь на терор і свавілля Шептицький почав активно рятувати євреїв Галичини. В палатах на Святоюрській горі, в монастирях, церковних шпиталях і сиротинцях переховував сотні їхніх дітей, десятки рабинів, сувої з текстами тори. Митрополит хоч і наражав усю свою церкву на загрозу знищення, та все одно давав притулок гнімам.

У розпал війни, наприкінці листопада 1942 року, громом серед ясного неба видається гнівне

послання Андрея Шептицького «Не убий». У момент, коли кровопролиття стає буденним способом вирішення будь-яких політичних проблем, коли мільйони людей стають катами й жертвами, владика погрожує тим, хто зазіхнув на чуже життя, Божою карою, відлученням від церкви. Особливо гостро він критикує міжособну боротьбу між українськими націоналістичними організаціями, називаючи її «братовбивством», вима-

«СВЯТОЮРСЬКИЙ ВЛАДИКА». Постає Шептицького обросла міфами ще за життя. Не бракує їх і сьогодні

гаючи припинити взаємне насильство і знайти порозуміння задля блага Батьківщини. Не бачачи шляхів до втілення політичних ідеалів нації, владика Андрей відчайдушно прагне реалізувати настанови релігійної єдності. Він звертається з листами до православних – як до настоятелів церков, так і до інтелігенції, – споряджає своїх священників на Велику Україну, намагається виїхати до Києва для об'єднавчої роботи. Однак усі

ДОЛЯ АРХІВУ ШЕПТИЦЬКОГО

Історик Оксана Гайова:

«З Росії досі не повернуто частини вивезеного після ліквідації УГКЦ архіву»

Кожен завойовник нашої землі мав своє бачення історії. У нього було два виходи: або знищити документи, або зберегти їх як таємні, що є не найгіршим способом приховати правду. Можна ще вивезти папери за межі держави, що й зробили з архівом митрополита Андрея Шептицького 1914 року. Після зайняття царськими військами Львова (того ж таки 1914-го) митрополита заарештували й відправили в глибину Росії, до Суздальського Спасо-Євфиміївського монастиря, а документи – до Санкт-Петербурга. Саме на вимогу російської інтелігенції (Александра Керенського, Георгія Львова та інших) митрополит Андрей був звільнений з-під арешту й повернувся до столиці Галичини. Частину документів після Лютневої революції 1917 року віддали назад владіці. Інші й досі зберігаються в Росії. 27 липня 1944-го до Львова удруге прийшли радянські війська. Трагічною була доля і людей, і документів. До 1946 року архів зберігався в митрополичих палатах при соборі Святого Юра, та настав час звільняти апартаменти для нового кліру. Наступні господарі гадали, що з цим робити, і не придумали нічого кращого, як просто викинути все на церковне подвір'я. Хтось пожбурич недопалок, спалахнула пожежа. Документи зайняли, але вогонь погасили. І знову питання: а що далі? Хтось запропонував відіслати «макулатуру» на паперову фабрику, щоб із неї зробили зошити. Та, на щастя, в обласній адміністрації знайшлася людина, яка дала вказівку припинити сваволю. Забравши архів митрополита Андрея Шептицького вже з-під ножів різальних машин, його завантажили в потяг і відправили до Києва. Аж по смерті Сталіна документи поступово взялися повертати до Львова. Здавалося, ніби надійшло вже все, та ось, поїхавши 1992-го до Стурдальського архіву в Санкт-Петербурзі, я виявила, що ні. В Росії ще й досі зберігається значна частина кореспонденції Андрея Шептицького до 1914 року, є деякі родинні документи з Прилбич (село в Яворівському районі на Львівщині, де народився митрополит. – Ред.). Мене зворушив конвертик із пасмом усередині, підписаний рукою владика: «Волосся моєї матері»... Чи аж так він потрібен у Санкт-Петербурзі?

Записала Надія Пастернак

його спроби блокують німецька влада і вперта недалекоглядність православних владик.

ЗІ СВОЄЮ ПАСТВОЮ

1944 року вже вкотре митрополит Андрей зі зміною влади залишився у Львові, не вирушивши на Захід разом із сотнями тисяч утікачів-українців. Реалії «других советів» дещо відрізнялися від вересня 1939-го. Затяжна і спершу невдала війна з Німеччиною змусила Сталіна та його оточення переінакшити тактику у відносинах із церквою. Розуміючи значення релігії для посилення моральної стійкості червоноармійців, комуністи лібералізували політику стосовно неї (звісно, взявши перед цим єдину дозволу РПЦ під свій повний контроль).

Шептицький бачив ці зміни й сподівався, що «відлига» у ставленні до церкви з боку держави дасть шанс на виживання греко-католикам в СРСР. Старенького митрополита інформували, що солдати й офіцери Червоної армії не соромляться й не бояться заходити до храмів, брати участь у відправах, просити благословення у священників, носити хрестики та медальйони. Політруки не переслідують і публічно не висміюють релігійних почуттів у армії, нова радянська адміністрація цілком терпимо ставиться до церкви й навіть допускає черниць та ченців доглядати за пораненими. Андрей Шептицький вважав за можливе знайти формулу співіснування з владою на засадах «невтручання» у справи одне одного, приблизно, як йому вдавалося насилу співіснувати з поляками та німцями. Владика розумів, що новий режим очікує від нього двох найголовніших речей – офіційної заяви про лояльність і підтримку в боротьбі з нацизмом та допомоги в нейтралізації збройно-повстанської боротьби.

У виступі на Соборі греко-католицького духовенства 7 вересня 1944 року Шептицький оголосив, що створення

німцями Галицької української дивізії було справою насильницької мобілізації, а церква не могла не дати своїх капеланів туди, де йшли її вірні. Та найголовнішим сигналом владі стали слова засудження практики УПА карати людей без належного суду і слідства. Шептицький зробив максимальну поступку, на яку міг наважитися в тих умовах: – засудивши необґрунтоване кровопролиття, натякнув на безперспективність повстанської збройної боротьби, яка могла хіба що посилити репресії влади. Очевидно, у владика з'являлося дедалі чіткіше розуміння того, що більшовики лише намагаються використати його у своїх інтересах. Напередодні своєї смерті, 31 жовтня 1944 року владика Андрей звернувся з останнім словом до найближчого оточення, передбачивши, що «наша Церква буде знищена, розгромлена більшовиками. Але держіться, не відступайте від віри, від святої Католицької церкви. Тяжкий досвід, який впаде на нашу церкву, є хвилиний. Я виджу відродження нашої церкви. Вона буде гарніша, величавіша від давньої та буде обіймати цілий наш народ».

Після своєї останньої промови митрополит не проказав більше нічого аж до моменту смерті, о пів на 14-ту 1 листопада 1944 року. Рахуючись з авторитетом покійного, більшовики дозволили провести урочистий похорон. У січні 1945-го Київ та Москву відвідала делегація УГКЦ. Вона отримала запевнення в тому, що влада не чіпатиме церкви. Та, коли в лютому того самого року більшовики так і не дочекалися від нового митрополита Йосифа Сліпого офіційного заклику до підпілля скласти зброю (а тим більше церковного сприяння у схиленні повстанців до переговорів про капітуляцію), режим узяв курс на повне знищення греко-католицької церкви. Останні слова Андрея Шептицького виявилися пророчими... ■

Лицензія Національної Ради України з питань телебачення і радіомовлення № 1412/04-р. ТОВ «ТБК «ТРС»

сьогодні

18:00

20:30

БУДНІ

з Катериною
НЕСТЕРЕНКО

ТВ1
телеканал

ШУКАЙТЕ ТЕЛЕКАНАЛ ТВ1 У ЕФІРІ, В КАБЕЛЬНИХ МЕРЕЖАХ
ТА У ВІЛЬНОМУ ДОСТУПІ НА СУПУТНИКУ АМОС

Горизонт темряви

Площа Шахів, або ж Модель Європейського Часу

*В минулому у нас відняли майбутнє.
В майбутньому нам віддадуть минуле.
А де ж наше життя сьогоднішнє?*

Ліна Костенко

**Автор:
Оксана
Пахльовська**

Маростіка – невеличке містечко поблизу підніжжя Альп в італійській провінції Венето. Щодва роки у вересні в центрі міста – на площі Шахів – відбувається славетна у всьому світі шахова партія. Фігури – гігантські, в людський зріст. Пішаки і король з королевою – це й справді постаті людей, котрі рухаються полем, зробленим із червоного й білого мармуру. Білі та чорні коні гарцюють кожен у своїй клітинці гри. Звідусіль до Маростіки з'їжджаються туристи, щоби взяти участь у цьому святковому дійстві часів Ренесансу.

Дійство народилося в середині XV століття. Тоді, 1454 року, двоє юних аристократів Рінальдо да Ангарано та В'єрі да Валлонара закохалися в красуню Ліонору, доньку каштеляна Маростіки Таддео Парізію. Батько заборонив хлопцям збройний поєдинок і запропонував зіграти в шахи. Хто виграє – одружиться з Ліонорою, хто програє – отримає сестру Орланду.

Видавці дочок заміж, каштелян, радий, що так мирно і з користю для всіх завершилося змагання, залишив заповіт: щоби через півтисячі років традицію вирішувати суперечки у шляхетній грі відновили... Заповіт було виконано, і від 1954-го традиція запанувала. Так, завдяки панові Таддео місто Маростіка стало знаним у всьому світі, а також багатим, зокрема, і від напливу туристів.

Головне ж, каштелян вірив, що й через 500 років житиме його місто і населятимуть його добрі громадяни, які вдячно пам'ятатимуть своє минуле.

Це *модель Європейського Часу. Континуум побудови.* Людина – перехрестя традиції та інновації. Успадкувала цінності від минулих поколінь, тому й бачить перспективу як власного життя, так і життя свого міста й країни на багато століть вперед.

ПЛОЩІ ДИКТАТОРІВ – МОДЕЛЬ ЄВРАЗІЙСЬКОГО ЧАСУ

От і в нас є Минуле. Лишень є воно не для вдячної пам'яті. Воно для того, щоб кинутись на спину Майбутньому і випити з нього кров. А Теперішнього просто немає. Теперішнє – це дожити до ве-

чора. Це неможливість побачити горизонт завтрашнього дня. У людей в минулому таку кількість разів відбирали життя, що нині вони його віддають добровільно.

Промайнули лише три перші місяці 2011 року, а скільки відбулося подій. Над українськими містами здіймаються червоні прапори. У розпалі лови на письменників і полювання на опозицію. За руйнацію кам'яного боввана Сталіна живих мολодих людей кидають до в'язниці.

За шматок гранітного одоробла з вусами можуть посадити на 10 років. А за десятки мільйонів людей, знищених ним, не посадили нікого. Влада стоїть на захисті зотлілої трупної матерії історії. Неосталінізм на марші.

Ми звикли до того, що це факти. Насправді ж це культурна парадигма. *Євразійський Час – континуум руйнації.* «Сон розуму» зтягнувся. Що довше не прокидатися, то зловісніші він породить чудовиська.

Кожна категорія населення переживає свій шок. Крива цін і тарифів змінюється виключно на користь кількох олігархічно-мафіозних кланів, що тримають у залізному кулаці всю напівзадушену країну. Феодальні кодекси – Податковий, Житловий і Трудовий, псевдореформи в енергетичній, освітній, пенсійній галузях, у ЖКГ – це все форми **системного витіснення людей із життя.**

Куди подітись молоді, якщо в міжнародних рейтингах кращі університети країни не входять у перші півтори тисячі?! Пострадянська освіта – українською чи російською мовою вона прова-

диться – перебуває не просто на маргінесах освіти у цивілізованому світі, її там не існує взагалі. А 90% молоді – саме фахівців із високих технологій! – прагне виїхати за кордон, натомість влада будує мегастадіони для порожніх жер-

стянок з-під пива. Табачник – так, гробар, але його хазяїни в Кремлі – куратори безкрайого цвинтаря освіти на пострадянському просторі.

Про яке майбутнє може думати пересічний громадянин робочого віку, якщо ціни навколо європейські, а зарплата (коли платять!) африканська? А люди старші? Вчора приречені на виживання, сьогодні – на животіння. У Маріуполі натяк влади зрозуміли: старі люди **добровільно** залишають квартири і переселяються до хоспіса. Бо їм обіцяний справжній подарунок долі: за віддані квартири – безкоштовний похорон.

Відносини з демократичним світом зведені до загірбання кредитів. Доки дають. Основна дипломатична фігура України на міжнародній сцені – це по-жебрацьки зігнута спина і простягнута

**ЗА ШМАТОК ОДОРОБЛА
МОЖУТЬ ПОСАДИТИ НА
10 РОКІВ. А ЗА МІЛЬЙОНИ
ЛЮДЕЙ, ЗНИЩЕНИХ НИМ,
НЕ ПОСАДИЛИ НІКОГО**

рука. Одне око підморгує Москві, друге – Брюсселю, третє – Пекіну, четверте – Вашингтону: у Сірка в запасі їх багато. На Батьківщині це перетворюється на мільйонні статки урядовців та повсякчас зростаючий відсоток населення, що живе за межею бідності. За умов збереження такої динаміки єдиною перспективою вітчизняної економіки стане **дефолт**. «Кровосісі» скотять ногою Україну в прірву братнього російського феодалізму, а самі звальять за кордон.

Це не економічне чи фінансове питання. І зарплати окремих людей, і бюджет держави – це моральне питання, питання цінностей. Нині це не шлях до чи від Європи, до чи від Росії. Це вже просто **шлях у нікуди**. Тобто системно створюється **перспектива безперспективності**.

Здається, суспільство втратило здатність розуміти причинно-наслідковий зв'язок подій. Бачити, що діється, не в масштабі виключно власної кухні і сьогоdnішнього вечора. «Оставьте будущее нам и нашим детям!» – пишуть учорашні виборці Януковича на плакатах під Верховною Радою. Проте «будущее» не дають і не беруть. Майбутнє будують. Населення цієї країни дозволило мафіозі всіх калібрів покласти в кишеню країну. Тобто дозволило **приватизацію майбутнього**.

В демократичному світі Історія набула раціональних координат: трагедії описані й вивчені, суспільство сприйняло уроки цих трагедій. Лишаються традиції. Щоби згадувати їх і зігріватися ними, щоби вивчати їх критично або навіть із гордістю. В нас же Минуле наступає нерозв'язаністю своїх проблем, трагізмом невизнаних втрат, досі не осмисленою історією, нерозумінням, де були й куди прямуємо. Постійно обіцяне «щасливе майбутнє» – міражі над кривавим болотом. Не можемо вступити до Європи через низькі стандарти життя, натомість зможемо не вступити, а вже провалитися в Росію, коли ці стандарти сягнуть нуля. Але стабільно плюс-мінус третина населення прагне саме цього. І то для чого? Як максимум для донорства вампіра, що вмирає. Пив кров, пив – і народи навколишні загубив, і сам прямує до краху.

Суспільство, як і будь-яка Система, не може жити без Проекту. Проект держави – це багатокомпонентна **інтелектуальна** структура, яка включає в себе і окремі людські життя, і горизонт майбутнього. Польща почувала себе Європою вже п'ять століть тому, боролася за свою належність до Європи впродовж XIX і XX століть, працювала 14 років над інтеграцією до ЕС, а нині ще крок – і у своєму розвитку надзоджене західні демократії.

Україна ж учергове опинилася в тій самій пастці й із тими самими дійовими особами. «Уряд

Януковича: Товариство Шанувальників Канібаліссіуса», – попереджав правозахисник Євген Захаров. Персонажі пострадянського бестіарію «Шльопери», «Балкантаври» і «Кровосісі» виконують навколо «Канібаліссіуса» свій макабричний ритуальний танок.

ШАХ І МАТ

У глобальному світі – глобальні ризики. Приклади Японії та Лівії свідчать, що невдовзі Заходу буде не до Східної Європи. Дзвякне замок на новій залізній брамі.

За роки радянської влади і справді створено «нову общность – советский народ».

Це люди з атрофованим почуттям Батьківщини. Вони її не люблять і не поважають, але водночас дивуються, що до них ставляться відповідно. Якщо так триватиме й далі, то чи збережеться в цій країні українська мова, чи почне доминувати російська, значної різниці не буде. Бо це були, є і будуть «советскоговорящие», як називає їх Валерія Новодворська. Люди, які зовсім не мають громадянського почуття. Одні наділені

лише паразитарним споживацьким інстинктом. Другі – невиліковною звичкою до виживання.

Ось тому 20-ліття Незалежності збігається, по суті, з 90-літтям радянської окупації.

Даремно комуністи хвилюються, що досі не стоїть пам'ятник Сталіну на Європейській площі. Знову запрацював головний мотор комунізму – **дефіцит**. Гречки, борошна, цукру, хліба. Професійності і порядності. Дефіцит безпеки. Дефіцит сенсу. Дефіцит майбутнього. Кривавий «Канібаліссіус» ще стовідсотково «живеє всіх живих» у затьмареній міфами й алкоголем свідомості кожного раба і кожного люмпена. Реальність доводить, що таких чимало.

Тож який заповіт наші «каштеляни» змогли б залишити нащадкам на 2511 рік? Позаяк працюють вони не для того, щоб Україна була квітучою державою через півтисячоліття, а для того, щоб вона припинила існування за п'ятирічку цього шабашу.

Різниця між Європою і НЕ-Європою в тому й полягає, що на неозорих просторах НЕ-Європи невидимі гравці грають людьми, як у шахи. А, зігравши партію, зсипають їх як непотріб. І виставляють на шахівниці нові безживні фігурки. Криючи їх і шахом, і матом.

А в Європі навіть маленька Маростіка, оточена міцним муром міського валу, стає шахівницею, на якій свою складну інтелектуальну партію грають самі люди – громадяни і свого міста, і своєї країни. А головне – громадяни Майбутнього Часу. ■

«КРОВОСІСІ» СКОТЯТЬ НОГОЮ УКРАЇНУ В ПРІРВУ БРАТНЬОГО РОСІЙСЬКОГО ФЕОДАЛІЗМУ, А САМІ ЗВАЛЯТЬ ЗА КОРДОН

Тиждень
український www.tyzhden.ua

**ЗРОБИМО «УКРАЇНСЬКИЙ ТИЖДЕНЬ»
КРАЩИМ РАЗОМ!**

Запрошуємо постійних читачів до дискусії про наше видання. Допоможіть нам стати ще кращими, ще більше відповідати Вашим запитам, очікуванням та вимогам! Зареєструйтеся за телефоном **+38 067 407-10-96 (callback*)** та візьміть участь у опитуваннях, анкетуваннях та особистих зустрічах-обговореннях.

*Щоб не витратити Ваші гроші наш оператор скине ваш виклик та перетелефонує Вам. Ви не заплатите за дзвінок жодної копійки.

Жадан і «патріоти Луганщини»

Екс-Ворошиловград – це справжня машина часу, яка стрімко відправляє вас у 1984 рік. Нещодавно Луганська облрада ухвалила програму, яка має на меті до 2014-го виховати з молодих луганчан... зразкових радянських людей

Автор:
Костянтин
Скоркін
(Луганськ),
письменник,
публіцист

Сергій Жадан написав книжку «Ворошиловград», у якій спробував розповісти про сучасний Донбас. Він виріс на Старобільщині Луганської області, отже, з місцевістю знайомий, але водночас сам дуже міцно вписався в загальноукраїнський контекст, тому його роман можна вважати мистецькою спробою «прив'язати» Донбас до України.

І ось письменник вирішив презентувати свою книжку в місті, яке, власне, дало назву роману, – Луганську/екс-Ворошиловграді. Організатори туру Жадана звернулися до місцевої влади з проханням виділити залу в Українському музично-драматичному театрі. Чинovníки спочатку ніби були не проти, потрібні підписи з'явилися на відповідних паперах. Та коли вже в місті висіли афіші, а мережею поширювалась інформація, що «Жадан їде» (з усіх сучасних українських письменників на Сході найбільше люблять саме його), прогрімів грім. У наданні приміщення було відмовлено без пояснення причин. Не пройшов Жадан фейс-контролю в луганських функціонерів. Звісно, письменник виступить перед своїми шанувальниками, попри всі перешкоди, але суто символічно інцидент дуже яскравий. Не такий вже багатий Донбас на таланти, щоб так брутално й по-хамськи відштовхувати одного зі своїх найобдарованіших вихідців.

Чому так сталося? Проблема в тому, що Донбас залишається заповідником совка на теренах сучасної України. Але якщо в Донецьку через надлишок коштів радянщина отримує певну гламурну, більш-менш принадну хоч зовні обгортку, то Луганщина – це справжня машина часу, яка стрімко відправляє вас у 1984 рік. Причому не антиутопічний орвеллівський, а реальний брежневський, коли соціалізм ще будували, але в нього вже не вірили, тож, як казав російський поет Всеволод Ємелін, зранку країна славилася партію, вдень щось собі тирила на виробництві, а ввечері за пляшкою горілки на кухні бідкалася, до чого ж довели країну комуністи.

Більшість луганських керманічів – вихідці з комсомолу, які збудували в регіоні щось на кшталт своїх мрій 1980-х років: щоб у них були ресторани, казино, інші атрибути «красивого західного життя», а для народу залишалися гарні промови про керівну спрямовуючу роль партії та гасла «разом переможемо». Тобто гроші заробляли вони навчилися добре, але й радянську ідеологію з очей та голови не випускали. Така собі регіональна шизофренія. Як на мене, її матеріальне втілення – стенд облради в

центрі міста, де, наприклад, можна побачити відомого банкіра, який «важить» кілька десятків мільйонів і уважно вивчає на черговому «пленумі» брошуру з гучною назвою «Памятью не торгуем». До речі, радянський дрес-код у публічному житті луганського політикуму обов'язковий: людині, яка не є на вигляд і не розмовляє, як секретар комсомольської організації в минулому, у серйозній політиці (тобто у лавах ПР) робити нічого.

Ці норми навіть дістали офіційне оформлення, наприклад, нещодавно облрада ухвалила програму «Патріот Луганщини», яка має на меті до 2014-го виховати з молодих луганчан... зразкових радянських людей. А як інакше зрозуміти, коли в документі всіляко наголошується перевага регіонального, місцевого патріотизму над загальнонаціональним, навіть загальнодержавним, а більшість заходів списані з відповідних радянських виховних програм. Є й гра «Зарниця», і виховання в дусі інтернаціоналізму, і шанування радянських героїв. Мені доводилося розмовляти про це з людьми з різних прошарків суспільства. Ідеологічно ангажовані громадяни справді люблять волати: «Наш адрес – Советский Союз», ті, хто ближче до влади, завжди кажуть: «Чувак, розслабся, це приколи для бидла, хлопці там думають тільки про бабки», опозиційно або патріотично налаштовані сприймають це як спрямоване знущання з боку влади. Молодь шукає найменшої нагоди втекти із «соціалістичного раю». А більшість живе, як за совка: день відпрацювати,

десь викрутитися, десь вкрасити, а в «теліку» все одно брешуть за будь-якої влади.

Але річ у тім, що таке мавпування совка триває не перший рік, це досить міцна система,

СЬОГОДНІ ЖИТЕЛІВ ДОНБАСУ ОБ'ЄДНАЛИ ПРОТИ УКРАЇНИ, РОЗВЕРНУЛИ ОБЛИЧЧЯМ У РАДЯНСЬКЕ МИНУЛЕ

що навіть намагається самовідтворюватися, як-от через програму «Патріот Луганщини».

Місцева еліта є бездоганною в ідеологічному сенсі, але вже давно нічого не вирішує в області – більшість активів давно ділять між собою донецькі, енакіївські та російські Марлени Владленовичі, як у романі Жадана. Однак у тому самому творі розповідається й про дещо інше: так, мешканці Донбасу роздовбаї, аж ніяк не зразкові патріоти, ними легко маніпулювати, але, коли мова заходить про основи їхнього існування, вони можуть згуртуватися так, що їх ніщо не здолає. Сьогодні їх об'єднали проти України, розвернули обличчям у радянське минуле. Але що буде, якщо завтра вони побачать, хто їхні справжні вороги?

Можливо, саме тому Сергій Жадан так налякав «патріотів Луганщини». ■

8–15 квітня чекаємо Вас на таких заходах у Книгарнях «Є»

К Н И Г А Р Н Я

◆ У Києві (вул. Лисенка, 3):

8 квітня, 17:00 – ЛітАкцент запрошує на літературний вечір «Лабіринти Юрія Винничука».

12 квітня, 18:00 – презентація книжки Ірен Роздобудько «Історії без сенсу і моралі» (видавництво «Нора-Друк»).

13 квітня, 15:00 – прес-конференція Юрія Андруховича та гурту Karbido.

13 квітня, 18:30 – у межах проекту «Європейський досвід» зустріч на тему «Сучасний стан відносин України та ЄС». Наш гість – Жозе Мануел ПІНТУ ТЕЙШЕЙРА, посол, Голова Представництва Європейського Союзу в Україні.

14 квітня, 18:00 – презентація книжки Олени та Юлії Чернінських «Хутір розбещених душ» (видавництво «Піраміда»).

15 квітня, 18:00 – презентація книжки Наталії Ішук-Пазуняк «Вибрані студії з історії, лінгвістики, літературознавства і філософії» (Видавництво імені Олени Теліги).

◆ В Івано-Франківську (вул. Незалежності, 31):

10 квітня, 12:00 (5-й поверх) – мистецькі заняття для дітей з арт-студією «Теракота» (ліплення з глини, малювання, вироби з тіста, розвиток мовлення тощо).

10 квітня, 14:00 (4-й поверх) – дитячі читання казки «Неймовірні пригоди Івана Сили» з богатирем Романом Вірастюком. Запрошуються дорослі та діти 6–14 років.

12 квітня, 17:00 (4-й поверх) – презентація книжки Василя Кожелянка «Ефіопська січ». Модератор Олександр Бойченко.

13 квітня, 19:00 (4 поверх) – показ фільму Юрія Мороза «Як вести переговори».

14 квітня, 17:00 (5-й поверх) – відкриття виставки полотен Олени та Марії Дякових «Кольорові рефлексії».

◆ У Львові (просп. Свободи, 7):

11 квітня, 18:00 – презентація книжки Віри Агеєвої «Апологія модерну: обрис ХХ віку».

12 квітня, 18:00 – зустріч зі словенською письменницею Габрієлою Бабник, розмова про її новий роман «У високій траві» та про сучасну словенську літературу.

13 квітня, 18:00 – презентація книжки Василя Левицького «Великий день. Пізнє літо».

14 квітня, 18:00 – презентація книжки Олександра Ірванця «САТИРИКОН-XXI».

15 квітня, 18:00 – зустріч із Максимом Кідруком, розмова про нові книжки «Навіжені в Мексиці», «Навіжені в Перу» та про подорожі.

16 квітня, 15:00 – «За тиждень – Великдень»: майстер-клас із писанкарства (проводить Ольга Баклан).

◆ У Харкові (вул. Сумська, 3):

8 квітня, 18:30 – брифінг «Зробимо Харків чистим». Лектор Тетяна Рябченко.

11 квітня, 18:00 – Книгарня «Є» та Посольство Республіки Польща запрошує на презентацію книжки «Година Папуги» Олександра Зінченка.

12 квітня, 18:00 – презентація нової книжки Олександра Ірванця «САТИРИКОН-XXI».

По закінченні презентації відбудеться автограф-сесія.

14 квітня, 18:00 – презентація п'ятитомника за редакцією М. Гримич «Народна культура українців: життєвий цикл людини: історико-етнологічне дослідження».

Модератор Михайло Красиков.

◆ У Вінниці (просп. 50-річчя Перемоги, 26):

11 квітня, 18:00 – зустріч із дитячим письменником Андрієм Бачинським.

13 квітня, 18:00 – презентація «Літературної есеїстики» Дмитра Донцова за участю упорядника Олега Багана.

14 квітня, 18:00 – зустріч із Максимом Кідруком та презентація книжки «Навіжені в Мексиці».

15 квітня, 18:00 – розмова «Знане і незнане про Антонича» з Данилом Ільницьким.

Інформаційний партнер

Тиждень
КНИЖКА

Із повним переліком заходів та його можливими змінами Ви можете ознайомитися в Книгарні «Є» у вашому місті та на сайті book-ye.com.ua

Французька весна-2011

Мистецтво Франції у розмаїтті стилів і жанрів демонструватиметься в Дніпропетровську, Львові, Одесі, Харкові та Донецьку

ЮРІЙ ГАЛЬПЕРІН

10 квітня, 19:00

Київ, Національна філармонія України (Володимирський узвіз, 2)

Юрій Гальперін працює в різноманітних жанрах: симфонічна музика (Концерт № 1 для фортепіано з оркестром, Французькі сюїти), музика для сценічних постановок («Міщанин у дворянстві»), «Солом'яний жайворонок», «Пісня менестреля», фільми тощо. Попри те що композитор народився і виріс у Києві, його твори виконуватимуться тут уперше.

ВИСТАВА-ЗАКРИТТЯ. «КОНЦЕРТ ВОГНЮ»

28 квітня, 21:00

Київ, Співоче поле (Печерський ландшафтний парк)

Примхлива вогняна стихія у постановках «Ударних десантників» танцює і пульсує під барабанні звуки. Тулузькі музиканти-світлотехніки використовують нічну пітьму як екран для полум'яних

округлостей, спіралей та ліній, підсилюючи враження експресивними ритмами, що в кінці вистави зливаються воедино із захопленими вигуками глядачів.

КОНЦЕРТ ДЕНІ ПАСКАЛЯ

19 квітня, 19:00

Київ, Національна філармонія України (Володимирський узвіз, 2)

Новий цикл Національної філармонії України «Музична культура християнської Європи», присвячений красі у всіх її проявах. Яскраві виконавиці, які об'єдналися з цієї нагоди, Дені Паскаль (фортепіано) і Соня Сульдїна (скрипка) виконають твори Клода Дебюссі та Сезара Франка у восьмому концерті з цього циклу.

АМОС ТІТАЙ: КІНО ДОЛАЄ КОРДОНИ. РЕТРОСПЕКТИВА

21-26 квітня

Київ, кінотеатр «Київ» (вул. Велика Васильківська, 19), за участю режисера

22-25 квітня

Львів, кінотеатр «Кінопалац» (вул. Театральна, 22)

24-28 квітня

Одеса, кінотеатр U-cinema (Французький бульвар, 33)

Ізраїльський кінематографіст, що працює у Франції, представить шість стрічок: від свого першого повнометражного фільму «Естер» (1986) до останнього «Коліс ти зрозумієш» (2008) за мотивами оповідання Жерома Клемана. Амос Тітай розширює географічні, наративні та стилістичні кордони своєю творчістю, досліджуючи нові теми та напрями.

Ізраїльський кінематографіст, що працює у Франції, представить шість стрічок: від свого першого повнометражного фільму «Естер» (1986) до останнього «Коліс ти зрозумієш» (2008) за мотивами оповідання Жерома Клемана. Амос Тітай розширює географічні, наративні та стилістичні кордони своєю творчістю, досліджуючи нові теми та напрями.

ДВОГА НІЧ... КОРОТКОГО МЕТРА

8-9 квітня

Одеса, кінотеатр «Родина» (вул. Мечникова, 104)

15-16 квітня

Львів, кінотеатр «Кінопалац» (вул. Театральна, 22)

22-23 квітня

Дніпропетровськ, кінотеатр «Мост-Кіно» (вул. Глінки, 2)

29-30 квітня, 1 травня

Київ, кінотеатр «Україна» (вул. Городецького, 5)

Мистецтво французького короткого метра буде представлено у програмі з 26 фільмів, поділений на чотири частини. Зокрема, продемонструють стрічку «Стигий чоловік» Фуеда Мансура, герой якої вперто бореться проти суспільства. Режисер зустрінеється з глядачами та проведе майстер-клас.

ЕКО-ЗУСТРІЧІ ЗА УЧАСТЮ РЕЖИСЕРА СІЛЬВЕНА БРОНА

12-13 квітня, 19:00

14 квітня, 18:30

Київ, кав'ярня-книгарня «Бабуйн» (вул. Симона Петлюри, 10)

Під час зустрічей буде показано цикл документальних фільмів на екологічну тематику: «Енергія змін», «Чорнобиль: природа після катастрофи», «Екологічні побудови: містобудування майбутнього». Після перегляду автор і режисер стрічок Сільвен Брон зустрінеється з глядачами та відповість на їхні запитання.

ЗУСТРІЧ ІЗ ПИСЬМЕННИКАМИ ТЬЄРІ ЕССОМ ТА ВЕРОНІК ОВАЛЬДЕ

19 квітня, 18:00

Київ, кав'ярня-книгарня «Бабуйн» (вул. Симона Петлюри, 10)

20 квітня, 16:00

Зустріч із Тьєрі Ессом (Одеса, кафе/арт-галерея «Сальєрі» (вул. Ланжеронська, 14))

20 квітня, 17:00

Зустріч із Веронік Овальде (Львів, книгарня «Є» (просп. Свободи, 7))

Тьєрі Есс та Веронік Овальде є яскравими представниками сучасної французької літератури. Роман Есса «Жура», номінований на премію Медічі, — масштабний і багатоплановий твір про події та постаті ХХ століття. Веронік у своїх книжках поєднує реалізм та феєрію, створюючи фантастичний світ із французькою жіночою витонченістю.

ТЕАТР ЖЕСТУ. «НА МЕЖІ БЕЗУМСТВА»

15 квітня, 19:00

Київ, Київський академічний Молодий театр (вул. Прорізна, 17)

17 квітня, 18:00

Донецьк, Донецький академічний музично-драматичний театр (вул. Артема, 74а)

19 квітня, 19:00

Дніпропетровськ, Дніпропетровський російський драматичний театр ім. М. Горького (просп. Карла Маркса, 97)

21 квітня, 19:00

Харків, Харківський державний академічний драматичний театр ім. Т. Г. Шевченка (вул. Сумська, 9)

23 квітня, 19:00

Одеса, театр «Дім клоунів» (вул. Ольгівська, 23)

26 квітня, 19:00

Львів, Національний академічний український драматичний театр імені Марії Заньковецької (вул. Лесі Українки, 1)

Візуальний театр Dos à Deux представляє історію божевільня та усамітнення у світі поезики й фантазій. Автори сценарію, постановники та актори Артур Ріберо та Андре Курті розігрують безсловесне марення, у яке окремими поштовхами прориваються тонкий гумор і душевна наснага.

ФЕСТИВАЛЬ ДОПРЕМ'ЄРНИХ ПОКАЗІВ

7-11 квітня

Харків, кінотеатр «Боммер» (вул. Полтавський шлях, 6)

8-12 квітня

Дніпропетровськ, кінотеатр «Родина» (вул. Столярова, 1)

14-19 квітня

Одеса, кінотеатр «U-cinema» (Французький бульвар, 33)

14-20 квітня

Київ, кінотеатр «Україна» (вул. Городецького, 5)

20-25 квітня

Донецьк, кінопалац «Звездочка» (вул. Університетська, 57)

Цьогоріч до програми допрем'єрних показів увійшли вісім стрічок. Поміж них комедійна драма «Турне» Мат'є Амальріка, новий погляд на відомий

комікс «Щасливчик Люк» із Жаном Дюжарденом у головній ролі, стрічка «Ноя», режисер та акторка якої Забу Брайтман буде присутня на показі.

СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ ЖУРНАЛ
Передплатний індекс 99319

**НІКОЛИ ЩЕ ПЕРЕДПЛАТА
НЕ БУЛА ТАКОЮ ПРОСТОЮ
ТА ЗРУЧНОЮ!**

**Ви маєте можливість отримувати
журнал вже наступного тижня
після передплати, не чекаючи
початку чергового місяця**

РЕДАКЦІЙНА ПЕРЕДПЛАТА

Лише скориставшись редакційною передплатою, Ви маєте можливість отримувати журнал вже наступного тижня після оплати.

Оплатіть квитанцію в будь-якому банку й повідомте її номер та адресу доставки:

- зателефонувавши на номер +38 (067) 407 1096 (виклик буде скинуто, після чого ми Вам передзвонимо)
  - або надіславши копію сплаченої квитанції факсом +38 (044) 351 1301
  - чи електронною поштою peredplata@tyzhden.ua
  - чи звичайною поштою на адресу: 03067, м. Київ, а/с 2.
- Редакція «Український тиждень», відділ передплати

Вартість редакційної передплати:

I півріччя 2011 р.

- 1 міс. – 30 грн
- 2 міс. – 60 грн
- 3 міс. – 90 грн

II півріччя 2011 р.

- 1 міс. – 45 грн
- 3 міс. – 135 грн
- 6 міс. – 270 грн

ОНЛАЙН-ПЕРЕДПЛАТА – швидко, зручно та надійно
на сайті portmone.com

ПОШТА для тих, хто віддає перевагу передплаті через Укрпошту, індекс нашого журналу – 99319.

повідомлення	отримувач платежу	ТОВ «Український тиждень»	26009000022321	35392656
			поточний рахунок отримувача	код отримувача
	назва установи банку			300023
				МФО банку
	ПАТ «УКРСОЦБАНК»			
	Прізвище, ім'я та по батькові платника			
Адреса платника, телефон				
	вид платежу: за передплату на журнал «Український ТИЖДЕНЬ»			
	період:			
касир			сума, грн	
	платник (підпис)			
квитанція	отримувач платежу	ТОВ «Український тиждень»	26009000022321	35392656
			поточний рахунок отримувача	код отримувача
	назва установи банку			300023
				МФО банку
	ПАТ «УКРСОЦБАНК»			
	Прізвище, ім'я та по батькові платника			
Адреса платника, телефон				
	вид платежу: за передплату на журнал «Український ТИЖДЕНЬ»			
	період:			
касир			сума, грн	
	платник (підпис)			

За детальною інформацією звертайтеся
за тел. (044) 351-13-00.
Менеджер з передплати Ірина Приліпко
peredplata@tyzhden.ua

Неквапливі пригоди
одного акордеона

ORGAN-ІЗМ

Автор:
Вячек
Криштофович-
молодший

«**К**оли я вперше зустрівся з Астором Пяццоллою, дав йому свої записи, він послухав і сказав: «А ви граєте, як аргентинець». Потім подумав і додав: «Ні-ні, як італієць». Усміхаючись, Рішар Гальяно, сповнений почуттям гідності, каже: «Музика, яку я граю, – це мелос моєї землі, мого коріння – Середземномор'я та Парижа. Але я також абсорбую різноманітну музику: на мене впливають і класика, і джаз».

Цей легендарний француз італійського походження так гармонійно вбирає у себе музику різних культур, що аж дивно. Невдовзі він виступить у Києві, між іншим, вже вдруге, із Tangaria Quartet.

НЕБАНАЛЬНИЙ БАЯН

Твори, які виконує та пише Рішар Гальяно, не мають стосунку до сучасного невибгливого, але

«прогресивного» тайм-лайн. Така музика могла звучати як 70 років тому, так і лунатиме через 70. Гальяно незалежно від того, чи вдалий його черговий альбом або проект, – прекрасна, сповнена смаку терапія від гонитви за чимось на кшталт нового iPad чи останнього альбому якоїсь модної найбожевільнішої формації. Водночас Гальяно – вкрай сучасний музикант, позаяк дуже давно виробляє зі своїм інструментом таке, на що і сьогодні наважиться аж ніяк не кожен.

Цей інструмент несе на собі тягар культурних конотацій. Але Гальяно, так само як і його шанувальники, не переймається «народною простотою» інструмента. Якщо вже бути прискіпливим, то акордеон – це не те, що «порвали два баяни», а духовий орган у мініатюрі.

«Фольклор – це найкрасивіша і найглибша музика, тому що біля її джерел сама Земля,

традиції, серця людей. Для всіх, хто виконує народні твори, акордеон – основний інструмент. Є також гітара, скрипка, решта – мода: полюбили – забули, така циклічність... Сподіваюся, мені вдалося реабілітувати акордеон в музичному мистецтві. Що я завжди прагнув зробити, про що мріяв ще підлітком – так це зруйнувати межу між джазовою музикою та популярною, яку у Франції виконують на акордеоні. Інші робили це і до мене, але все залишалося в непевному стані. Вважаю, що зміг цього досягти, не руйнуючи коріння, притаманного саме акордеонній музиці», – каже Гальяно.

Простіше кажучи, Рішар Гальяно – людина, відома виконанням і написанням музики таких жанрів, як джаз, танго та мюзет, чи то пак new musette, який він сам вигадав, намагаючись удихнути нове життя до, здавалося б, застарілого французького на-

пряму. Якщо не спрощувати та поглянути на музику, котра сформувала його, то «список дуже довгий: Йоганн Себастьян Бах, Фридерик Шопен, Пьотр Чайковський, Моріс Равель, Клод Дебюссі, Ерік Саті, Антоніо Вівальді, Астор Пяццолла, Білл Еванс, Ерролл Гарнер, Оскар Пітерсон, Арт Тейтум, Дюк Еллінгтон, Каунт Бейсі, Кліффорд Браун, Джон Колтрейн, Стен Гетц, Чарлі Паркер, Жако Пасторіус, Телоніус Монк, Джо Завінул, Сара Воен, Елла Фітсджеральд, Франк Росоліно, Едіт Піаф, Еліш Регіна...» Що їх об'єднує? – Лише любов і краса. І жодних концепцій.

Це перелік, якому можуть позаздрити меломани, та діапазон, котрий охоплює далеко не всі музиканти. Новий альбом Гальяно – це музика Йоганна Себастьяна Баха, зіграна камерним оркестром та маестро на акордеоні та бандонеоні (інструмент, що більше асоціюється з танго). Проте із Tangaria Quartet (струнний, майже академічний квартет) він вочевидь виконуватиме не Баха. Втім, хто знає... «Я виконую ту музику, яку люблю, ту, що наповнена кольором, почуттями, емоціями».

ГОЛОВНЕ – БУТИ

Гальяно безумовно свідомий своїх переваг, але тут важливо, з яким виглядом це робити. Найвідоміший імпровізатор на акордеоні – доволі скромна людина. Складається враження, що йому не так цікаво розповідати про себе, як про свою сім'ю. Фразу «я дідусь» він промовляє з якоюсь... італійською гордістю. Якщо звернутися до його біографії, то хоча Рішар грав із видатними американськими джазменами вже наприкінці 1970-х, власні альбоми почав видавати вже у зрілому віці – мабуть, не за потягом амбіцій, а «коли настав час».

Писати про Гальяно навіть дещо нуднувати, адже все в його житті гармонійно: музикант, чоловік, батько, дідусь, син. Як у красивому франко-італійському римейку на сценарій голлівудського фільму (хоча зазвичай роблять навпаки). Першим вчителем виконавця, починаючи з чотирьох років, був його батько Люсьєн, одним із вчителів останнього часу, вочевидь, є онук Жюльєн, а його підтримкою – дружина. І Гальяно уникнув тієї на-

пасті більшості творчих людей, коли або творчість заважає сім'ї, або навпаки. «Я ніколи не відокремлював артистичного життя від сімейного – одне живить інше. Наш час складний, якщо не сказати хаотичний, і я хотів би, щоби мої онуки мали більш спокійне майбутнє».

«ФОЛЬКЛОР – ЦЕ НАЙКРАСИВІША І НАЙГЛИБША МУЗИКА, ТОМУ ЩО У ЇЇ ДЖЕРЕЛ САМА ЗЕМЛЯ, ТРАДИЦІЇ, СЕРЦЯ...»

Коли Гальяно грає, помітно, що він не бореться з інструментом, а розмовляє, не намагаючись вразити тебе технікою чи зовнішніми ефектами. Під час гри Рішара ніби і немає. Тому і виникає запитання, які ж у нього стосунки з інструментом. «Він частина мого тіла, моєї душі», – коротко і сердито відповідає музикант. Його в царині імпровізаційної музики непристойно часто називають найкращим або ж найвідомішим акордеоністом світу. Балачки на цю тему його трохи дратують: «Насамперед не думаю, що я найкращий акордеоніст у світі. Просто я живу у своєму часі: я – Гальяно. Адже коли у нас у Парижі заходиш до магазину з дисками, де їх цілий океан, і бачиш там свої, то розумієш, що в

цій ситуації головне бути, існувати. І не йдеться про те, кращий ти чи ні – у кожного свої переваги та недоліки. Головне – будь-що бути тут і зараз».

ПРИСТРАСТЬ І МЕЛАНХОЛІЯ

2007 рік. Вечір французької музики у Нью-Йорку, велика зала готелю у трьох кварталах від Таймз-сквер. Незабутні враження від того, як французи грали щось позачасове перед прогресивною снобською нью-йоркською публікою. З-поміж артистів – Мішель Легран та Рішар Гальяно. «Цей концерт був суцільним експромтом», – згадує сам пан Рішар.

Він один із небагатьох європейців, котрим так чи інакше вдається підкорити американський ринок імпровізаційної музики засобами власної мови (зазвичай це роблять американці у Європі, де їхню музичну мову цінують навіть краще, ніж удома). І хоча, здавалося б, американська класова аудиторія не дуже розуміє, чим саме займається Гальяно, він регулярно відвідує Штати. «Я віддаю перевагу виконанню власних творів, щоб краще взаємодіяти з аудиторією. Американський слухач не складніший за інших, але зазвичай його більше цікавить щось оригінальне».

2008 рік. Фестиваль Jazz Koktebel. Гальяно із Tangaria Quartet. Вони виконували майже ту саму програму, що й на славетному DVD із записом їхнього концерту у Марсіаку. Втім, спокійно можна робити ставки на те, що 99% публіки поганенько пам'ятають, що саме грали акордеоніст і квартет. Просто у фестивалю в Коктебелі така вдача і атмосфера: море, добрий настрій, алкоголь чи інші речовини не дуже фокусують аудиторію на музиці, місце якій не на великій сцені просто неба, а у невеличкій залі. Це було так зване нове танго, в якому відчувалася рука маестро Гальяно. Це має почути й Київ.

Повертаючись до тандема Гальяно і Tangaria Quartet, навіть важко сказати, що це: віконце до музики танго чи до особистості самого пана Рішара. Радше друге, позаяк усе, що робить Гальяно (котрого благословив сам Астор Пяццолла), вкрай індивідуальне. А також емоційне і тепле, пристрасне і меланхолійне водночас. ■

ФОТО: ОЛЕГ НІКО

Комедія. Драма. Казка

«Нова сцена» готує трилогію за мотивами п'єста роману «Сповідь сина століття» Альфреда де Мюссе

Харківська театральна майстерня «Нова сцена» утворилася 20 років тому й одразу взяла курс на сучасну драму. Сьогодні вона здійснила кардинальний поворот у бік неокласики, адаптованих до сучасних реалій текстів минулого. Такими є вистави «Йа, Чайка» та остання прем'єра «Освідчення в коханні». Ставити трилогію за Мюссе режисер Микола Осипов запросив видатного учня Кліма, керівника петербурзької Театральної майстерні «АСБ» Алексея Янковського. У перервах між репетиціями петербурзький гастролер дав у Харкові кілька майстер-класів: про шкідливість самопіару, герметичність театального простору та опозицію лінійного і вертикального часу. Його кредо: актора треба навчити життя, а як грати, він і сам зрозуміє. Алексей Янковській задумав трилогію як історію життя, яке в кожного починається, мов бурхлива комедія (перша вистава), потім переростає в драму (друга), а правильно й чесно пережита драма дає шанс потрапити в казку (третя).

«Освідчення в коханні».
Центр сучасного мистецтва «Нова сцена», Харків (вул. Красіна, 3)
9, 29 квітня

Вперше шестигодинний проект планують показати наприкінці сезону в один день, вдруге – за три вечори, після чого кожна з вистав заживе незалежно із правом глядача вибирати між комедією, драмою та казкою.

Сучасна людина розучилася красномовно освідчуватися в коханні, ризикувати на дуелі, вкладати душу в довгі листи. Хоча всі ці елементи залишили тільки «зовнішній» пласт життя, продовжуючи існування в глибинах культурної свідомості. Одне із завдань театру – довести глядачеві, що він може бути інакшим, витягнути з нього те прекрасне із глибин підсвідомості.

Анонси 9 квітня, 19:00
Cantes del silencio

Центр Леся Курбаса (Київ, вул. Володимирська, 23в)

Прем'єра музично-хореографічної програми присвячена фламенко – стилеві, що склався у середньовіччі на межі андалузької, арабської та циганської культур. Пізніше

до нього додалися латиноамериканські й, зокрема, кубинські елементи. Сольні співи й танці супроводжують ся грою на гітарі та звуками кастаньєт. У концерті візьмуть участь Лілія Фернандес (спів), Павло Степанович, Володимир Стеценко (гітара), Арам Саргсян (флейта), Ольга Шарапа, Світлана Ткаченко, Ольга Островерх, Юлія Байкова (танець), Владислав Липський, Кіра Захожа (пальмас).

9 квітня, 14:00
«Руйнація IX»

Палац спорту «Україна» (Львів, вул. Мельника, 18)

Фестиваль альтернативної музики збере найкращі «важкі» команди з України, Росії та Білорусі. Це, зокрема, московський метал-гурт Traktor Bowling, музика якого поєднує жорсткі гітарні ритми й агресивний вокал з інструментальною та вокальною мелодикою, Sdiez із Вітебська, що успішно змішують треш-метал, хіп-хоп, панк-рок, техно й раггаджангл, пітерська Stigmata. Україну представлять львівські рок-гурти АННА, «Тостер», D.HATE, The Last Of The Great Kings та хардкор-формація Skinhate із міста Орджонікідзе.

9–11 квітня
«Арт-Альтернатива 2011»

Академічний театр ляльок (Донецьк, просп. Ілліча, 18)

Тема V Театрального фестивалю-лабораторії – маска як символ корінних принципів театру. Цього року дійство здобуло статус міжнародного, тож поряд із колективами з Донецька, Києва, Харкова та Северодонецька виступатимуть Пластичний експериментальний театр EYE з Мінська й Театр масок Фабріціо Паладіна з Італії. Відкриватимуть фестиваль Київський академічний театр «Колесо» й харківські «Арабески». А завершальним стане фаер-шоу від місцевої трупи «Комітет підпалу».

КНИЖКИ

Тадеуш А. Кіселевський.

«Польща – ССР: Гібралтар і Катинь»

Польський політолог написав історичну книжку про два нібито не взаємопов'язані злочини: загибель за нез'ясованих обставин прем'єр-міністра польського уряду в еміграції генерала Владислава Сікорського під Гібралтаром 1943 року та розстріл польських офіцерів у Катині навесні 1940-го. Автор переконаний: Сікорський загинув від замаху, і до цього злочину, як і до Катині, причетні «довгі руки» НКВС. Дослідження автора базуються на джерелах із російських та британських архівів.

Іцек Ерліхсон. «Смакування раю»

Розповідь польського єврея про втечу перед навалюю гітлеризму до СРСР, де довелося пережити всі страхоття «раю» радянських концтаборів. Урятувавшись від газової камери Аушвіць, із тавром англійського шпигуна Іцек пройшов шляхом розстріляних офіцерів від Стробільська і Смоленська через Херсон на Колиму. І вижив. І повернувся, щоб описати муки пекла для наступних поколінь. Український читач у цій одиссеї знайде чимало цінних та нерідко гірких слів про нашу країну.

«Метаморфози. 10 українських поетів останніх 10 років»

Чого-чого, а розмаїтості українській поезії не позичати – стає очевидно зі збірки, що увібрала десять поетів останнього десятиліття і продовжила традицію тогорічної прозової антології «Декамерон...». Від ніжності до брутальності, від крику до медитації – будь-які настрої і ритми читач знайде в поезіях Андрія Бондаря, Сергія Жадана, Маріанни Кіяновської, Олега Коцарева, Галини Крук, Дмитра Лазуткіна, Богдани Матіяш, Світлани Поваляєвої, Мар'яни Савки та Остапа Сливинського.

Проект «Нової сцени» не можна цілком зарахувати ані до традиційного театру, ані до його радикального авангардного крила. Мюссе – сучасник Фредеріка Шопена, Ференца Ліста та, в певному сенсі, предтеча Ріхарда Вагнера. Два етапи репетицій відбувалися під класичну музику. Невдовзі стане зрозуміло, наскільки ця трилогія буде схожою на знамениту вагнерівську тетралогію «Кільце Нібелунга». Зараз грандіозний проект у процесі розробки, тож найближчим часом очі можуть побачити виставу «Освідчення в коханні».

Юлія Бентя

11 квітня, 19:00

The Tiger Lillies

Клуб Sullivan Room
(Київ, вул. Прорізна, 8)

Комедійно-трагічний стиль цього культового лондонського гурту поєднує елементи кабаре, сюрреалізму й добірний чорний гумор. Герої їхніх пісень – маргінали, один із останніх альбомів «Cockatoo Prison» присвячений в'язням. За свою творчу кар'єру тріо записало 26 збірок, зокрема й у співпраці з американським струнним ансамблем Kronos Quartet та Санкт-Петербурзьким гуртом «Ленінград». Незмінною візитівкою «тигрових лілей» став характерний фальцет соліста Мартіна Жака. Гурт виступатиме в Україні вперше.

14 квітня, 19:30

«Аперитив-тур»

Кінотеатр «Кінопанорама»
(Київ, вул. Шота Руставелі, 19)

Ось уже три роки триває співпраця Юрія Андруховича з польсько-швейцарським рок-гуртом Karbido. За цей час було записано два музично-поетичні альбоми: «Самогон» і «Цинамон», а vj-група Cube та мистецька агенція «АртПоле» створили до них візуальний супровід. Готуючи останню частину трилогії «Абсент», митці вирушать у тур містами України, що розпочнеться в Києві. За словами Юрія Андруховича, назва туру «Аперитив» натякає на вступне або первісне дійство й римуються з «а перед тим...»

8–14 квітня

«Дні польського кіно»

Кінотеатр «Кінопалац»
(Київ, вул. Інститутська, 1)

Буде представлено фільм «Самотність у мережі», знятий за мотивами роману Януша Леона Вишневецького, а також шість найкращих польських стрічок, створених за останні два роки. Цього разу одна з основних тем – самовизначення, пошуки власного «я» серед підлітків чи то тривожного 1939-го в сентиментальній «Венеції», чи на початку 1990-х у трагічному фільмі «Привіт, Терезко», чи в наші дні в «Made in Poland» – кінорозповіді про 17-річного Богуся, що втатував на собі лобі: «Пішли ви всі».

Мегахутір індустрії

Гіганти металургії та самобуди рудокопів, а також підземний лівосторонній рух – це Кривий Ріг

Автор:
Костянтин
Раковський

Фото:
Анатолій
Белов

Це місто рекордів. Зокрема, Кривий Ріг – найдовший в Україні населений пункт. А також перша за кількістю населення (670 тис.) міська агломерація, що не є обласним центром. Більше ніде в нашій державі немає так званого метрограма й навряд чи ще бодай у котромусь її місті налічується аж чотири залізничні вокзали.

МЕТАЛ ІЗ МІТТАЛОМ

Відколи Криворіжсталь перейшла до рук індійця Лакшмі

Міттала і стала називатися «АрселорМіттал Кривий Ріг», широкий мас-медійний інтерес до міста зник. Та й з економістів чомусь ніхто не поспішає підбити підсумки кількарічного управління закордонного інвестора комбінатом і порівняти його з ефективністю менеджменту вітчизняних олігархів. Криворіжці загалом погоджуються, що з приходом нових господарів ніякого апокаліпсису в місті не сталося. Індійці, яких у місті не вельми політкоректно називають «бабуї-

нами», масових скорочень не провадять. Оновлення основних фондів виробництва відбувається згідно з умовами приватизації. Не згораються й соціальні проекти комбінату – ті, за які найдужче потерпали опоненти роздержавлення. Однак два суверенні стилі господарювання – індійсько-капіталістичний та вітчизняно-посткомуністичний, – змагаючись між собою в химерності, виливаються у щось дивне. «Закордонні управлінські технології не надто прижи-

**РЕПРИВАТИ-
ЗОВАНИЙ
КОМБІНАТ.**
Під керівництвом індійців він працює аж ніяк не гірше, ніж у руках вітчизняних олігархів

У Кривому Розі щороку виготовляють

6 МЛН Т

прокату,

7 МЛН Т

сталі

7,8 МЛН Т

чавуну

витком металургійної промисловості у Кривбасі. З цим і пов'язана згадана вже аномальна видовженість населеного пункту, який простягнувся з півночі на південь на 126 км. Зрозуміло, що така ландшафтна конфігурація – не примха жителів. Просто межі міста збігаються з ареалом залягання залізорудної жили, навколо якої і селилися першопрохідці басейну. Зараз житлові масиви тягнуться вздовж п'яти гірничозбагачувальних комбінатів: Інгулецького, Південного, Центрального, Північного, Новокриворізького.

Гірничорудні підприємства вирішують у Кривому Розі й проблему громадського харчування: їхні ідальні відкриті не лише для своїх, а й для всіх приїжджих. На додачу до шніцеля там можна отримати корпоративну газету АрселорМіттала.

ФЕНОМЕН «КУР'ЕРА КРИВБАСУ»

«Якось мене дуже подивувала одна жінка, яка на повному серйозі питала: «Ну якіє можуть быть в Кривом Розе казаки?» Вона нічого не знає про Інгулецьку паланку, їй навіть не втямки було, що наше місто розташоване на Кизикерменському шляху – досить інтенсивній транспортній артерії тих часів», – каже почесний громадянин міста Григорій Гусейнов.

Якщо Кривий Ріг економічний представляє, звісно, Криво-

ріжсталь, то культурне обличчя міста – часопис «Кур'єр Кривбасу» та його редактор і видавець. Сам Григорій Джамалович, лауреат Національної премії імені Т. Шевченка, не втрачає незмінної посмішки навіть тоді, коли роздає не дуже приємні характеристики культурному життю Кривого Рогу.

«Це позалітературне місто, – каже очільник одного з найвідоміших літературних журналів країни, – письменники намагалися виїхати куди завгодно, аби не залишатись тут. Офіціоз тим часом захолював сірість, співробітники партійних комітетів сиділи навіть на творчих вечорах, шукали у віршах криволю. Можна, щоправда, згадати про існування тут неофіційної літератури з такими авторами, як Михайло Пронченко та Михайло Олійник, до яких радянська влада ставилась підозріло, а спроби зайнятись літератур-

СКЕЛІ ОРЛІВ

Заповідник «Орлине гніздо» знають іще за старою радянською назвою «Скелі МОДРу» (аббревіатура означає лівацьку Міжнародну організацію допомоги революціонерам, ім'я котрої комуністи дали цій території). Геологічна пам'ятка природи загальнодержавного значення – це група скель із червонуватими залізистими виходами на схилі долини Інгульця. Вона, власне, є фрагментом зрізу Українського кристалічного щита. Тут тренуються місцеві альпіністи, а жителі Кривого Рогу влаштовують пікніки з шашликами, відпочиваючи від щоденних урбаністичних краєвидів.

ваються на українському ґрунті, – розповідають працівники Криворіжсталі. – Індійці, скажімо, запровадили західну систему закупівель за принципом «хто придбав дешевше, отримує премію». Тож раз по раз на виробництво закуповують техніку або непридатну, або таку, що погано працює, зате коштує копійки. Підприємству збитки, працівникам – премії».

Комбінат і місто, по суті, щось єдине. Понад те, Кривий Ріг розширювався разом із роз-

ною діяльністю за окупації закінчилися для обох 1942 року розстрілом. Культурне життя сьогоднішнього Кривого Рогу представлено двома організаціями «Просвіти», що практично не функціонують, і, здається, далі занепадати воно вже просто не може».

Гусейнов вважає своє місто ще й аполітичним. «Людам абсолютно байдуже, хто ними править. Як писав Євген Дудар, українець воює тільки тоді, коли в нього крадуть свиню».

ФАВЕЛИ РУДОКОПІВ

Криворіжці часто послуговуються своїм, можливо, не зовсім зрозумілим для сторонніх, сленгом. Наприклад, слово «рудник» (із наголосом на першій склад) їм зрозуміле без жодних пояснень. Воно означає селище гірників, дуже часто соціально неблагополучне, хаотично забудоване маленькими й незатишними хижками, що їх місцеві називають «гнидниками». Це самобуди 50-х, а подекуди й 20-х – 30-х років минулого століття, не ліпші за бразильські фавели злидарів. Тут зростали і зростають покоління криворіжців-чорноробів, які видобували руду кустарними методами. У декотрих закутах міста збереглися цілі нетрища таких от маленьких «шанхаїв», що досі з юридичного погляду ніби й не існують,

бо не оформлені як нерухомість. У радянські часи молодь із рудників об'єднувалась у групи так званих бігунів – хуліганів, які з'ясовували стосунки в бійках район проти району.

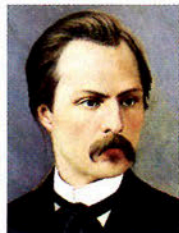
Звісно, в місті є і квартали сучасної висотної забудови. Та коли піднятися на останній поверх Технічного університету, звідки відкриється чудова панорама, видно, що хмарочоси бачаться острівцями серед моря одноповерхівок. А воно тягнеться кудись аж до шахтних копрів на околицях.

«Історія гірничої промисловості в Кривому Розі супроводжувалась постійним конфліктом між двома способами життя – традиційним сільським та індустріальним міським, – розмірковує Гусейнов. – Селяни, які споконвіку жили на цих землях, категорично не сприймали гірничої професії, рудокопів сюди доводилося завозити навіть із Росії. З початком видобування руди 1881 року в місті почав різко змінюватись національний склад. Крім росіян, тут поселились євреї, німецькі колоністи. Причому німці захищали євреїв під час погромів 1918–1920 років. Зате найактивнішими учасниками погромів ставали мешканці рудників. Але ще більше криворіжців-селян брали участь у війні у складі військ отамана Григор'єва – популярного повстан-

ОДНООКИЙ АВТОХТОН

Першу письмову згадку про Кривий Ріг датовано 1775 роком, коли за розпорядженням кошового отамана Петра Калнишевського тут було облаштовано пошту станцію. Від цього моменту відлічують історію міста. Однак місцеві патріоти справедливо зауважують, що пошту могли відкрити тільки в населеному пункті, який уже існував. На знак полеміки з офіційною версією у краєзнавчому музеї вивішено створений місцевим художником портрет легендарного першопоселенця – кривого на одне око козака на прізвисько Ріг, що дав притулок чумакам, які й прозвали цю місцевість «Кривим Рогом».

ХРЕЩЕНИЙ ТАТО КРИВБАСУ

До Олександра Поля криворіжці ставляться з пієтетом, як жителі Донецька – до Джона Юза. Що й закономірно, адже вони співпрацювали. Тоді як англієць розбудовував металургійний завод на Донбасі, Поль із Кривбасу постачав йому залізну руду. Верхньодніпровський поміщик українсько-німецького походження Олександр Поль, як запевняв Дмитро Яворницький, нащадок Павла Полуботка, показав себе громадянським діячем і підприємцем, провідником селянської, земської та судової реформ на Катеринославщині, також був знаний як археолог. Вивчав залізні руди краю, щоб розпочати їх промислово розробку. Знайшовши інвестора у Франції, створив Акціонерне товариство залізних руд Кривого Рогу. Це й дало поштовх бурхливому економічному зростанню всього регіону, будівництву металургійних заводів, Катеринославської (нині Придніпровська) залізниці, мосту через Дніпро.

ДУХОВНІ КОНТРОВЕРСІЇ? Пам'ятки комуністичної доби й пострадянська храмова архітектура якось дивно доповнюють одне одного

РУХ У НАДРАХ. Зупинки трамваїв тут подібні до станцій метро, звідси й назва цього виду транспорту

СТАНЦІЯ ПРОГУЛЯНКОВИХ ЧОВНІВ.
Де Саксагань впадає в Інгулець

ського ватажка, який воював і у війську Петлюри, і в гетьмана Скоропадського».

ЖИТТЯ БІЛЯ КАР'ЕРУ

Разом із краєзнавцем та екологом Миколою Домнічевим оглядаємо геологічний заповідник «Орлине гніздо» – пам'ятку природи загальнодержавного рівня. Він розкинувся серед кварталів дев'ятиповерхової забудови в Центрально-Міському районі. Домнічев легко відколює кілька рудуватих скалок від однієї з каменюк, тре їх у долонях. Це, виявляється, і є та сама залізна руда, поклади якої тут виходять просто на поверхню. А те, що спершу видавалося глибоким яром, – Пастухівський кар'єр. Його почали розробляти 1899 року й покинули освоєння після того, як улоговину затопили води річки Саксагань.

Видобуток руди в цій місцині припинився, а оселі залишились. Часто забудова тут здійснювалась із підручних матеріалів, лампачу (необпаленої цегли. – Ред.). Найстаріші споруди вже вросли в землю по самі вікна, деякі з них прилаштовані безпосередньо на скелях, причому відходи життєдіяльності мешканці скидають просто в кар'єр, без будь-яких каналізаційних хитрощів. До дна протоптано круті стежки. Це небезпечні місця, тут знаходять притулок кримінальники й наркомани.

«М», ТОБТО МЕТРОТРАМ

На противагу окраїні центр міста акуратний, чистий, із цирком, музеями («Криворіжсталь» та краєзнавчим), дещо занедбаним парком із підвісними мостами й ажурною човною станцією там, де Саксагань впадає в Інгулець. Характерні деталі промислового Кривого Рогу – чітко сплановані вулиці з вітринною забудовою 1930-х років. Новітнє ноу-хау – громадські вбиральні, відкриті на перших поверхах старих будинків у відселених квартирах. Є церква, що діє в приміщенні колишнього кінотеатру.

Кажуть, одна з найбільших загадок української політики та економіки – це питання, куди поділися гроші, виручені від реприватизації Криворізького металургійного комбінату. Однак 1% тієї суми Верховна Рада до-

зволіла безпосередньо виділити на потреби міста. Таким чином, на Кривий Ріг пролився грошовий дощ, який допоміг докупити трохи трамваїв для підземки.

Вхід туди позначено великою зеленою літерою «М», бо ж офіційна назва цього виду міського транспорту – метротрам. І це одна з найголовніших туристичних фішок Кривого Рогу. Раз по раз спеціально, щоб покататися ним, приїзять любителі електротранспорту як із Києва, так і з країн Європи та Америки. Станції цього химерного засобу пересування за своїм зовнішнім виглядом нічим не відрізняються від зупинок, скажімо, харківського метрополітену.

ГІРНИЧОРУДНІ ПІДПРИЄМСТВА ВИРІШУЮТЬ І ПРОБЛЕМУ ГРОМАДСЬКОГО ХАРЧУВАННЯ: ЇХНІ ІДАЛЬНІ ВІДКРИТІ ДЛЯ ВСІХ ПРИЇЗДЖИХ

Є кілька версій появи такого гібрида в місті металургів. За однією з них, тунелями первісно мали рухатися повноцінні поїзди метро, та обласне керівництво ніяк не могло змиритися, що на той час (1986 рік. – Ред.) метрополітен міг з'явитися в райцентрі, тоді як у самому Дніпропетровську його будівництво тільки-но розпочиналося. Характерно також, що за конструкцією метротрами не пристосовані до висадки пасажирів на центральну платформу: двері в них відчиняються лише праворуч. Тож криворізька підземка унікальна тим, що це єдине місце в країні, де легалізовано... лівосторонній рух. ■

ЖИТИ В «ЕМБРІОНІ»

У Кривому Розі тривалий час існував готель «Руда» – будинок оригінальної архітектури 1920-х років, нині знесений. Тепер мандрівники можуть скористатися готелем із не менш екзотичною назвою «Ембріон» – він працює під егідою медичного центру. Вартість проживання – 250 грн за добу.

ВАРТО ПОБАЧИТИ:

Метротрамвай – підземний електричний транспорт із лівостороннім рухом.

Криворіжсталь – не помітити цього комбінату просто неможливо: індустріальний монстр є домікантою міста.

Гнідники – самобуди-«шанхаї» гірників, які існують від 50-х, а подекуди й 20-х – 30-х років ХХ століття.

Канал Дніпро – Кривий Ріг завдовжки 42 км, який сполучає річки Саксагань та Дніпро й забезпечує подання води для потреб міста

ДЛЯ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Читанка для першокласників – книжка, здатна гартувати характер. Не хочеш, а мусиш читати про старосвітські сільські реалії, бичків-кізочок, про яких слухав іще задовго до школи. Моя донька нудьгує над підручником – не бачить там ані знайомого, ані цікавого. Як і мільйони її ровесників, вона змушена сприймати примітив, що не здатен викликати любові до друкованого слова. Альтернатива існує: це чимало дитячих книжок українською, де зображене сучасне міське життя, є цікаві переклади. Але Міносвіти діє дідівським методом і цього не помічає: сіяти нудьгу – природне покликання кожного чиновника. ■■

Дмитро
Крапивенко

Олена
Максименко

Дмитро
Губенко

Таня
Овчар

А ВИ ЧИТАЛИ РЕПІНА?

Моя мама, працюючи в колективі «прогресивної молоді», де люди віком від 20 до 30 знають по кілька мов і досконало володіють IT-технологіями, якось зацитувала фразу із «Собачого серця», мовляв, класика. Молодий колега не зрозумів її, зазначивши, що фільм нудний і до кінця він його не додивився. «А Репіна ти читав?» – іронічно поцікавилася мама. «Так, у школі». – «І «Осінь в Пенатах» теж?..» – «Так. Тільки не пригадую змісту». Збагнувши, що юнак не жартує, мама продовжила опитування. Виявилося, що 99% (!) її оточення знайомі з літературною спадщиною Репіна (хоча фатально не пригадують, про що в ній ішлося). У новій епосі він, як і Булгаков, залишається для «динозаврів». Розумні ж люди вивчають мови та комп'ютери. Мають рацію, певно... ■■

АСВАБАДІТЕЛІ

Коли температури вже нема, лише захлинаєшся від кашлю, час поклати пульт. Зачепилася за передачу про Василя Верещагіна на каналі «Культура». Дізналася, що він був насамперед таємним військовим розвідником, чим пояснюються його відвідини Індії, Тибету, Японії, Сирії, Палестини, США, Куби, Філіппінських островів. Ведучий не тільки не приховував, що в історії Російської імперії то був час наймасштабнішого «завоювання народів і приобщення земель». Із гордістю сповістив, що художник «принімав участь в покоренні горських племян (sic!!!) Кавказа і в беспощадній ліквідації банд непокорних емірів Туркестана». Вже й не приховують... ■■

Олена
Чекан

ПРИЄМНИЙ СПОГАД

Мені наснився дельфін Гаврюша, з яким цієї осені я мала честь познайомитися в Одесі в дельфінарії «Немо». Ми навіть сфотографувалися на пам'ять. Якби ви знали, яке це щастя – спілкуватися з добрим, розумним, щирим створінням, котре випромінює стільки тепла й ніжності. І як тяжко з ним прощатися. Я гладила його по голові й шепотіла: «Приїду, знову приїду до тебе». І от він мені наснився, дельфін Гаврюша. Може, згадав про мене, чи скупив за мною, чи подумав, що я забула про нього. Люди, вони ж такі, говорять одне, а роблять інше. Але я пам'ятаю. Я приїду. ■■

Аліна
Пастухова

ЦІКАВА ДЕМОГРАФІЯ

Кількість жителів Індії, за результатами цього річного перепису, перевищила 1,21 млрд осіб. Отже, їм трохи піднапружитись – і КНР (із її 1,33 млрд громадян та політикою однієї дитини в родині) залишиться позаду. Завдання цілком реальне: за минуле десятиліття індійців побільшало на 180 млн. А це, сказати б, чотири України! До речі, наша держава, згідно з офіційними даними, 29-та за населенням у світі. Після остаточного розпаду Судану (а він поки якраз за нами) Україні на п'яти наступатиме Танзанія (43,2 млн). Але, думаю, якщо реально дивитися на вимирання наших земляків та хвилю еміграції, яка тільки посилюється, скоро нам доведеться поступитися місцем у третій десятці Аргентині (40,1 млн). ■■

МРІЙНИКИ

Мрія – велика сила, яка допомагає жити, до того ж повноцінно й радісно. Маленький Моцарт у шість років писав шедевральні твори і марив славним життям у світі музики. Малий Сергійко Корольов – польотами, такими гарними й красивими, як у птахів. Я – материнством. Решта мрій губилася в єдиній – мати дітей. Мій син мріє стати джедаєм, створити університет і школу джедайства. Доня про заповітне розповідіє небагато, але мріє побачити казку. І, що цікаво, бачить її: узимку – зимову засніжену, навесні – весняну, влітку – літню з феями й чарівними квітами, восени – казку осіннього туманного лісу. Мрії різні, але й подібні тим, що жити без них неможливо. Вони приходять до кожного, хто прагне завтрашнього дня, котрий завжди попереду. ■■

СІТІ КАНАЛ ТВОГО МІСТА

ЗЕЛЕНА АКЦІЯ ТЕЛЕКАНАЛУ СІТІ

ДРУГИЙ СЕЗОН

ПОВЕРНЕМО КИЄВУ СТАТУС НАЙЗЕЛЕНІШОЇ СТОЛИЦІ ЄВРОПИ!

з 5 квітня по 5 травня

ПРИЄДНАЙСЯ – ПОСАДИ ДЕРЕВО!

Деталі на сайті: www.city-tv.kiev.ua

ФРАНЦУЗЬКА ВЕСНА В УКРАЇНІ 2011

КИЇВ 15 КВІТНЯ
ДОНЕЦЬК 17 КВІТНЯ
ДНІПРОПЕТРОВСЬК 19 КВІТНЯ
ХАРКІВ 21 КВІТНЯ
ОДЕСА 23 КВІТНЯ
ЛЬВІВ 26 КВІТНЯ

НА МЕЖІ БЕЗУМСТВА

ТЕАТР ЖЕСТУ
від компанії «Dos à deux»

ДЕТАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ:
WWW.IFU.COM.UA
WWW.ALLIANCEFR.ORG

© Dos à deux